

PERPETUA

ali

afrikanski mučenci.

Poslovenil

Anton Lézar,

katehet in profesor više realke v Ljubljani.

Izdala in založila

družba sv. Mohora v Celovcu.

Slovenskih večernic XIX. zvezek.

PERPETUA

ali

afrikanski mučenci.

Pogled

v tretje stoletje po Kristovem rojstvu, posnet
po pravih mučenških zapiskih.

Poslovenil

Anton Lésar,

katehet in profesor više realke v Ljubljani.

Izdala in založila

družba sv. Mohora v Celovcu.

Z dovoljenjem visokočast. Kerškega knezoškofijstva.

J. Urbančič

Natisnil Jožef Blaznik v Ljubljani.

1869.

II 26.085f

IN = 030003318

~~Univerzitetna biblioteka v Ljubljani~~

Predgovor.

Vsak človek ima sem ter tje kakov trenutek, da se mu ravno ne ljubi niti delati niti moliti, ampak hoče se zabavati ali razveseljevati; in prav je tako, saj je stvarjen za veselje — za zveličanje. Zabave so ali dušne ali telesne, in oboje ali koristne ali škodljive. Po katerih sega pameten človek, tega ni težko uganiti. Koristnim dušnim zabavam se gotovo smejo prištevati živi pogovori s pametnimi ljudmi. Živih pogovorov pa ni moč imeti, kedar bi si jih človek želel; kedar teh nimamo, ugajajo nam dobre knjige, ki nam najbolj nadomestujejo žive pogovore. Že zarad dušnega razveseljevanja so nam dobre knjige potrebne in koristne. Kolik uspeh do dušne omike in koliko korist imajo knjige tudi ozir telesnega blagostanja, tega nam tukaj ni treba dakazovati, saj imamo vsakdanjo skušnjo pred očmi.

Lehko je torej umeti, da si želimo dobrih knjig, lahko je umeti, zakaj se toliko mož trudi s spisovanjem knjig. Prav zarad tega se tudi snujejo družbe, ki imajo blagi namen, prav mnogo dobrih knjig spraviti na dan in ž njimi prav mnogo dušne hrane podati ljudém. In ali ni ravno to namen družbi sv. Mohora?

Izmed mnogo drugih takih družeb je tudi v Inostu (Innsbrucku) na Tiroljskem družba za izdavanje dobrih knjig; pravi se jej „Marijina družba.“ Ona ima med katoliškimi Nemci isti namen, kakoršen je

naši družbi sv. Mohora med Slovenci. Ta Marijina družba je 1866 l. na svetlo dala knjigo, ktera bode gotovo jako zanimiva in spodbudna tudi katoliškim Slovencem po mestih, terjih in vaséh. Ta blagi namen je vodil tudi pisatelja, da je poslovenil to knjigo ter jo podaja svojim dragim rojakom.

V Ljubljani na dan sv. Mohora 1868. leta.

A. Lézar.

I. Poglavje.

Sum.

Preselimo se v duhu na severno afrikansko primorje v grad, nekoliko rimskih milj oddaljen od Kartagine. *) Ravnokar se potopi solnce v morji; toda še dolgo potem je videti, kako se morska voda in nebó nad njo kervavo-rudeče žari ondi, kjer je teka trudna šla ta vélika luč Božja v zaton. — Gole pečine so naravni jez silnemu morju, silni valovi prešerno udarjajo na nepremekljivo kamenje ter je votlé. Kako se vzdigujejo in penijo, pa šumé padajo zopet nazaj v svojo neizmerno strugo — v morje, za seboj na suhem pustivši kako lupinarico. — Barke se tukaj ne smejo bližati bregu; kajti kot steklo bi se razdrobile ob kamenu. Na enem mestu je pa morje v teku stoletij vendar prebilo pečino ter si med visokimi stenami prederlo pot do mesta Kartagine, pred katerim je naredilo prostoren zaliv, barkam varno zavetje.

Pač je ta barkostaja (luka) videti še danes, toda le malo je vredna, ker je preplitva, kajti mnogo peska je va-njo pridervilo morje; od mesta Kartagine, ki je nekđaj teknilo z Rimom, pa še stoji le nekoliko razvalin, ktere pričajo o minljivosti vsega zemeljskega veličastva.

*) Kartagina je bilo v starih časih jako imenitno mesto, in to zarad svoje razširjene kupčije in brodovske moči na morji. Stala je na polotoku ob morskem zalivu blizo današnjega „Tunis-a“. Z Gerki in Rimljani je bila v vednih vojskah, dokler je niso Rimljani popolnoma razdžali in Punce spravili pod svojo oblast v tretji (punski) vojski 146. l. pred Kristom. Rimski cesar Avgust je dal ondi zopet sezidati mesto. In to Kartagino imejmo pred očmi v tej povesti.

Ta zgodba se je veršila 203. leta po Kristovem rojstvu. Kartagina je bila takrat že globoko propadla; Rimljani so jo bili premagali in se je polastili, ker jim je bila hud tern v peti. Ta čas so v njej zapovedovali namestniki rimskega cesarja.

Kartagino za herbtom pustivši, idimo po holmcih, ki se vedno znižujejo in stezajo do luke. Pot vodi skozi senčnate datlove gozde. Terte se ovijajo okoli sočnatega drevja, s kterega visé černi grozdi, sladko krepčalo žejnim popotnikom. Hladna sapica nam od morja naproti pihlja. Narava je mirna in tiha. Kar nič ne čutimo bližnje vélike puščave, ne dozdeva se nam, da nam je tako blizo njena nevarna in morilna sapa, kateri pravijo „samum“; tudi ne slutimo, da ne daleč od tod erjové oroslani, prežé kerviželjne hijene in lazijo strupene kače.

Po tem prijetnem potu pridemo do lavorikovega germovja, katero zakriva prodnata tla; ozka steza se vije sredi skozi to germičje in nas vodi tje do skalne jame, pred katero studenček čist ko srebro iz kamenenih razpoklin curljá v mramorno umivalnico. Neptun*) s svojim trizobom za varha stoji nad studencem. Ob stenah so postavljeni mramorni sedeži in pred njimi stoji krasna miza iz belega mramorja.

Čujte, v jami nekdo govori. Ženski glas je. Zdi se mi resnoben, mil, da, skoro žalosten in jokajoč. Upognimo lavorikov germič, ki prikriva vhod, nekoliko na stran in poglejmo v jamo. Nikdo nas ne opazuje. —

Oh, kako veličastna gospá je to! Kak plemenit rimski obraz! Gotovo ni iz Kamovega rodú, ki jo je bil, obložen z očetovim**) in Božjim prokletstvom, o splošni zmešnjavi narodov in jezikov pri babilonskem stolpu potegnil v Afriko! Ta gospá mora biti Rimljanka. — Tančica jej zagrinja glavo, priprosta obleka prikriva tenko rast njenega života; kako lepo se jej pristuje; če jej tudi krona z dragimi kameni ne kinča glave, vendar se mi skoro zdi, da je krajeve rodovine.

*) Neptun je bil rimskim poganom bog vodá in morja, trizob pa znamenje njegove moči do morja.

**) Noetovim.

Pred njo leži dete v tenke plenice povito — to mora biti njen sinek; kajti sladko se jej smehlja v obraz; glejte kako željno svoje ročice steguje proti materi! Ona pa si iz oči briše vroče, vroče solze, ter sklenjenih rok nad njim moli rekoč: „Oh, ubogi čer-viček! Malo mesecev še šteješ, in vendar morda kmalo izgubiš njo, ki te najbolj ljubi in varuje na svetu. Sam Bog vé, kakova osoda te čaka, komu v roke prideš, ko mene več ne bo, ko jaz več ne bodem čula na tvoji strani. Život se mi strese, če pomislim, da ti, moje dete, postaneš otrok pekla in služabnik malikov. O ljubi moj Bog — tako vzdihne v nebo obernjena — ljubi moj Bog, kaj ne, da ne pripustiš, da se pogubi moje dete, ako jaz, njegova mati, za te prelijem svojo kri; saj je mučeniška kri seme novim mučencem.“

Izrekši te besede, dete na svoje serce stisne tako, kakor da bi bil že tukaj peklenški sovražnik in jej hotel iz naročja siloma iztergati je. „Ne, ne“ — na glas zavpije — „nikakor ti ga ne dam; tje, kamor jaz grem, mora priti tudi moj sin; kajti pred ne neham prositi pred sedežem Božjim!“

Zdaj iz nedrij potegne zlat križec, položi ga detetu na čelo ter je ž njim pokriža; potem dolgo moli, v molitvi potolažena se pa solznih oči nasmehlja detetu. „Toda posluh! Nekdo gre. Skrij križec! Berž ko ne se bližajo pogani, katerim velja križ za nespamet.“

In Perpetua — tako je bilo ime tej mladej gospej — pod oblačilo skrije svoj križec kar najhitrejšje je mogla, zbríše si solzne oči in skoro strahoma pričakuje prihajajočega sovražnika, kajti njeno serce je slutilo, da se jej bliža skušnjavec. Toda ni ne bil skušnjavec, bil je njen oče. Zgodovina nam ni ohranila njegovega imena. Mi mu hočemo reči Valerij. Snegobeli lasje mu pokrivajo čestitljivo glavo; dolgo oblačilo — toga — mu zagrinja život; osupnost se mu bere na obrazu, ko ugleda svojo hčer tako razpaljeno. Berž ko ne je bil vjel njene zadnje skrivnostne besede in njegovo bistro oko na hčerinem obrazu zapazilo njeno serčno bolečino, ktero mu je prikrivala.

„Ali si že spet sama, draga moja hči?“ tako jo nagovori Valerij. „Zakaj si neki od nekaj časa sem

vedno iščeš oddaljenih in samotnih krajev? — Zakaj tolikrat zdihuješ? Zakaj se ogiblješ vesele človeške družbe? Zakaj si tako temnega obraza, med tem ko drugi ljudje pijó, jedó, pojó, plešejo in se s šalami kratkočasijo? Zakaj zahajaš v kraje, kjer domujejo žalostni bogovi? Zakaj več ne obiskuješ templja vélikega boga in očeta Jupitra ¹⁾ in templja prekrasne Venere. ²⁾ Milo bi se na-te ozerla ter ti razvedrila temnega duhá, kateri ti teži serce. Učila bi te ljubiti. In zakaj nikdar več ne daruješ Bahu, ³⁾ vinskemu bogu? Zakaj se tvoji ustnici več ne dotaknete njegove kupice, kedar ti jo z žarnim vincem naliva in smehljaje se ponuja? Blagi dar tega boga prežene vso tugo, razgreje kri in utopí vse skerbi. — Zdi se mi, kakor da ti bogovi pošiljajo to tužnost zato, ker zanemarjaš njihove templje, njihovo službo. Da, kar nič več se ne zmeniš, še celó za čestitljive hišne bogove — varhe ne, ktere so naši pradedje molili od vekov in katerim je naša hiša hvalo dolžna za ves blagor. ⁴⁾ Zapuščeni stojé na ognjišču. ⁵⁾ Ako jih ne bi še jaz častil, kedaj že bi bil Jupiter našo hišo in naše vinograde požgal s svojo strelo; kedaj že bi nam bil Eol, bog vetrov in sape, v morje odnesel vse datlovo in oljkovo drevje; kedaj že bi se bila blede smert vselila v našo rodovino in pokosila mene in tebe in tvojega milega otročiča in vse naše ljube in drage in vse sužnje in domače stvari!“

„Saj nekdam nisi bila taka. Bila si nabožna hči. Komaj si se vzbudila, že si hitela k hišnim bogovom ter netila sveti ogenj; tvoja roka jim je trosila lepo-dišeče kadilo; darovaje jim jutranjo daritev molila si, rekoč: „„Vi bogovi mojih očetov, vi prijatelji in varhi naše hiše, čuvajte me, varujte me, vodite me; pripravljajte mi prijetno pot skozi življenje in skerbite mi za mnogo mnogo let, veselo starost in srečno

¹⁾ Jupiter je bil Rimljanom najviši bog.

²⁾ boginje pohotne ljubezni.

³⁾ bogu vina in pijanosti.

⁴⁾ Verh občnih bogov imela je vsaka rodovina tudi še svoje lastne bogove, katerim so rekli hišni ali domači bogovi in varhi.

⁵⁾ na kterih so jim netili ogenj in kadilo zažigali v čast.

vožnjo v pozemeljski svet.““ *) Mimo njih gredoč si jim uklanjala svoja kolena, in noben večer nisi mogla iti spat, predno se kadilni duh ni vzdignil iz tvojih rok. Zdaj, draga Perpetua, si pa nekako vsa drugačna. Hudoben duh te je objel. Kako si vendar nehvaležna našim bogovom! Ali ti niso dali vsega, česar si more človek le poželeti? — Dali so ti mene za očeta, ki te serčno ljubim, dali so ti dobro mater, dva ljuba brata, moža, kateremu si draga kakor punčica njegovega očesa, moža, čegar solnce si; dali so ti priserčno, veselo in ljubeznjivo dete, kakoršnega še ni povila nobena mati na zemlji, dete, katero bi poljubovali sami bogovi; v mestu imaš krasno poslopje z dragimi zakladi, tukaj pa prostorno in prijetno posestvo, kjer se, če hočeš, vedno sprehajaš med cveticami in sadnim drevjem. Pri Herkulu!***) bogovi ne morejo imeti lepšega stanovališča! Perpetua, bodi mi odkritoserčna in povej mi, česa še pogrešaš? Zakaj si tako merzla do mene, svojega očeta, zakaj se me ogiblješ? Zakaj pred menoj skrivaš svoje misli in želje? Povej mi vendar danes, kaj je vzrok tvoje žalosti, tvoje otožnosti? Gotovo ti nekaj serce teži? Perpetua! povej mi, ali sem ti kedaj bil oster oče? Povej mi, kedaj te nisem ljubil?“

Perpetui globoko v serce seže in vreže to očitovanje, razun besed, ktere so jo spominjale nekdanje nabožnosti do bogov. Saj je očitanje izhajalo iz serca in iz ust očeta, ktereга je v resnici ljubila; serce se jej terga, ko ga vidi žalostnega, tem bolj, ker je dobro vedela, da je prav ona vzrok njegovej serčne bolečini. In vendar ni mogla in ni smela premeniti svojega obnašanja, da, še povedati ni smela vzroka te svoje spremembe; kajti oče je bil goreč pogan (nevernik), ona pa se je pripravljala za sv. kerst. Zdaj še ni bil ugoden čas, da bi očetu razodela svoje serce — tako je rekel Optat, kartaginski škof. Prezgodnje odkritje te skrivnosti odvernilo bi bilo marsiktero spreobrnjenje, morda celó njen kerst.

*) To je bila poganov navadna jutranja molitev do hišnih varhov.

***) Tako so se navadno rotili. Herkul pa jim je bil bog moči.

„Oče!“ — tako Perpetua spregovori — „krivico mi delaš, če meniš, da te več ne ljubim, kakor sem te ljubila. Da moreš brati v mojem sercu, v vsaki njegovi gubi bi se ti jasno pokazala moja otročja ljubezen. V Kartagini malo hčeri svoje starše ljubi tako, kakor jaz svoje. To smem terditi brez vse hlimbe. Tudi se jako motiš, ako meniš, da sem nesrečna. Jaz serčno ljubim svojega moža, svojega sinka in vse svoje; da, nikdar jih še nisem ljubila tako, kakor je ljubim ravno zdaj; znano mi je, da me tudi oni ljubijo; zavest, da ljubim in da sem ljubljena, mi dela tak mir, tako veselje, da ti ga ne morem popisati; notranje veselje, ta mir pa najbolj čutim, kedar sem sama; v samoti mi solze sreče tekó raz lici. Solze, ktere sem ter tje vidiš v mojih očeh, to ti niso solze kakove bolečine, ne, ne, to so solze, ktere rodi radost mojega serca. Prečudno, moj oče, je to, da mi to veselje, ta radost izgine iz serca, kedar pridem med šumečo družbo. V templjih naših bogov pred njihovimi podobami, tù, tù je za-me še le prava puščoba. Zdi se mi, kakor da mi roke in noge postanejo kot svinec, kakor da mi težak kamen leži na sercu, kteremu ne dá biti; um se mi temní in v glavi se mi vertí. In če se ozrem v bogove, dozdeva se mi, da so prav hudobni bogovi, kterim iz oči, nosnic in ust šviga ogenj, ki me hoče sežgati in požreti. Zato, oče, nikar se ne čudi, da se ogibljem templjev teh bogov. Srce me boli, ako mislim na bogove.“

„O bogovi!“ — oče Valerij vsklikne — „zakaj ste mojega otroka udarili s tako slepoto? — Perpetua, tvoj dušni stan mi terga serce. Naj te bog Merkurij*) ozdravi! Ali te je mar očaral kdo onih, kterim pravimo kristijani? To ti je pravi gadov rod. Oni bogove sovražijo in se po noči klatijo po kamenenih votlinah in grobnih jamah. Tudi v našem mestu se jih je menda že naselilo mnogo. Pripoveduje se, da ljudi koljejo, žró njihovo mesó in pijó njihovo kri. Bog ga vedi, ali niso zavdali tudi tebi. Pač v hudih in žalostnih časih živimo. Morda si prezgodaj opustila

*) bog zvijač, tergovcev in tatov, poslanec bogov.

nositi zlato taščico, ¹⁾ ktero sem ti bil na vrat obesil o tvojem rojstvu? Ta bi te bila gotovo obvarovala očaranja. Za drag denar sem jo bil kupil od duhovnov Jupitra Amona ²⁾ v puščavi. Od kod neki to, da je zdaj na svetu toliko hudobnih ljudi! In ti kristijani so najhudobnejši. Naši božji ³⁾ cesarji so je sicer preganjali z ognjem in mečem, in vendar še ni zaterto strupeno to zelišče, — po vseh krajih zopet z nova klije na dan.“

„Toda kaj vidim? Kaj tiči v gubi tvojega oblačila? Kaj se tako sveti?“ — Pri teh besedah Valerij iztegne svojo roko in prime za križec, ki se je Perpetui izdajavno lesketal izpod oblačila. Celó neznana reč se mu zdi, kajti nikdar še ni videl kerščanskega razpela (britke matre). V roki ga sem ter tje obrača in premišljuje njegov pomen, toda ne more si ga razjasniti. Perpetua stoji kakor na gorečem oglji; vsa kri jej šine v lici. — „Kaj bo neverni oče neki počel z znamenjem človeškega odrešenja, ali je bode onečastil?“ Tako Perpetua misli sama pri sebi. Tega pač ne bi bilo moglo nikakor prenesti njeno kerščansko serce. Ustavila bi se bila takemu početju.

„Kakova čudna podoba je to“, vpraša Valerij; „skoro bi mislil, da ima ta stvar tolikanjo moč do tebe. Kaj neki ima ta križanec opraviti s teboj? To škodljivo in vražje znamenje hočem vreči v vodo, da te rešim očaranja. Je-li, moja hči, to naj storim?“

Pri tej priči zavihti roko, da bi v vodo vergel križec — to škodljivo in sramotno znamenje. Toda Perpetua kviško plane, ter očetu, ki se tega ni nadjal, v hipu razpelo izvije iz rok, rekoč: „Ne, ne, oče, tega nikakor ne pripustim, kajti ta podoba je meni jako ljuba in draga. Od nje se ne morem nikakor ločiti, ona je moja taščica, moje veselje, moja slava!“ Bojé se, da ne bi oče segel po križcu, naglo in previdno ga vtakne v žep.

¹⁾ vražarsko znamenje zoper očaranje.

²⁾ Jupiter je imel več priimkov in izmed teh eden je bil tudi Amon.

³⁾ ta naslov so Rimljani dajali svojim cesarjem in je tako o življenji stavili med bogove.

Tega vedenja svoje hčere Valerij nikakor ne umé, v glavo mu šine misel, da se je Perpetui zmešala pamet, zato govor napelje na druge reči, rekoč:

„Perpetua! idi z menoj, verniva se domu kajti mrak je svoje peroti že jel razpenjati nad naravo, kmalo nastopi črna temna noč. Večerni mrak je hladen in merzel veter piše z evropskih brežin. Tvoji lici vročine žarite, kaj lahko bi mi zbolela. Verh tega je noč tisti čas, o katerem Neptun — bog morja — vse svoje zlobne morske bogove odklepa in na morske bregove pošilja ljudi lovit. Saj si že sama slišala njihovo polnočno zdiho vanje in erjo venje! Koliko neprevidnih mornarjev so že seboj potegnili v morje! Pa saj so ti znane pravljice o naših bogovih!“

„Moj oče“, — reče Perpetua — „temne moči morskih brezen sicer nimajo nobene moči in oblasti do mene, moja taščica premaga in prežene vse; vendar verniva se.“

Perpetua vzame svoje dete v naročje ter molče in v misli vtopljená počasi stopa za očetom po potu med senčnim gromovjem in gosto listnatim drevjem.

Hiša očetova na prijetnem holmcu stoji. Med zelenimi sečmi lepo dišečih rož in rožmarinov vije se pot izpod znojja do nje. Orjaške cvetice „kakti“ razvijajo svoja široka, ternjeva, svetla peresa ter odpirajo na tisoče svojih rudečih baržunastih čašic. Neskončno umetna roka Božja se v njih očitno razodeva. Tudi pomarančno drevje pokriva pote, z drobnim peskom posute; zlato-rumena, okrogla, sočnata jabelka visé z njega; ono stoji v vsej moči svojega življenja, kajti afrikanska vročina mu je prava domovina.

Že se je bilo zmračilo, ko sta Valerij in Perpetua stopala na griček. Zvezde so se že lesketale na modrem nebeškem oboku, ter so se kaj prijazno smehljale severno-afrikanskim morskim brežinam, napojenim z mučenško kervjó.

Neverni Valerij se ve da ni gledal v lepo zvezdnato nebo, svoje oči je obračal le v zemljo; kajti neverniki nimajo zgoraj svojih nebes, ampak iščejo jih spodaj — pod zemljo. Perpetua pa je v zvezde obračala poglede. Da bi bil oče to zapazil, videl bi bil, kako se je veselja in hrepenenja svetilo njeno

obličje; kajti tu zgorej — visoko nad zvezdami — biva oče svetlobe, vsemogočno bitje, začetnik vseh ljudi. O, kako je kviško hrepenelo njeno serce! Niti očeta, niti očetove hiše, niti zvezd ni videla več, tudi ni več slišala niti šumenja morskih valov, niti praskljanja svojih stopinj v drobnem pesku, kajti molila je — njen duh je bil pri Bogu.

Še le, ko prideta pred hišna vrata in ko oče z železnim kladvičem nekolikrat močno udari na ploščo, od zunaj pri vratih na verco obešeno, in tako sužnje skliče, da so jima odperli, še le takrat se Perpetua zdrami iz svojega zamišljenja ter na zemljo nazaj pokliče svojega duha in zapazi, da je doma. Černi sužnji pridejo, odpro vrata, pokleknejo pred svojo gospó, spoštljivo poljubijo njeno oblačilo ter jej s svetilnicami svetijo po mramornih stopnicah. Valerij gre pred hčerjo, nerazumljive besede momljaje. Berž ko ne je bila to njegova večerna molitev do hišnih bogov. Sužnji so se mu nekako plaho umikali, za gospo pa so ljubeznjivo pogledovali, kajti take gospé ni bilo nobene niti v Rimu, niti v Kartagini, niti v celej Afriki ne. Ona je bila ž njimi tako dobra, tako prijazna, tako mila, da si še bogov niso mislili takih. Ona je ž njimi govorila, kakor bi bili iz njene rodovine; bičati jih nikdar ni privolila, če so tudi zaslužili, nikdar jih ni pustila stradati, ona je celo njihove otroke pestovala in negovala; ona je bolne obiskovala v njihovih ubornih stanicah ter jim donašala krepčalne juhe, zdravnih zelišč, da, celo tolažit jih je hodila. Ne, ne, njihova boginja se jim ni zdela tako dobra; zato so svojo gospo hoteli moliti, toda ona jim tega nikdar ni pripustila, še celo pokregala je je zaradi tega.

Perpetua, prišed v svoje sobe, dete izroči černej sužnji, ktero je posebno ljubila, ter gre iskat svojega moža.

Valerij pa jako nemiren in otožen doli in gori hodi po notranjem dvoru. V glavi mu roji misel, ali prav za prav sum, da bi Perpetua utegnila celo kristijana biti. „To pa vendar ne, to ni mogoče“, tako sem ter tje na glas zavpije. „To vendar ni mogoče! Moja hči pri tej sramotnej družbi! O, to nikakor ni

mogoče. Tako sramoto meni v starih dneh storiti, tega ona nikakor ne more in noče! — Kristijana ni. — In vendar! . . . Od kod to njeno čudno vedenje, da se ogiblje naših bogov, — da se skriva pred menoj, da je toliko noči ni doma, — da je tako zamišljena, — da je tako molčeča, — da je merzla do mene, če govorim o bogovih; — vse to kaže, da je kristijana, kajti prav tako čudni ljudje so kristijani. In ono sumljivo znamenje, — križ in križanec, kaj to pomenja? — O bogovi, varujte me te nesreče! — Jaz hočem razjasnilo imeti v tej reči, in sicer kmalo!“

S temi besedami konča samogovor ter gre prašat svojih bogov.

II. Poglavje.

Katekumenci *) ali podučevanci.

Perpetua stopi v sobo svojega sopruga, berž za njo pa je bila tudi sužnja z otrokom v naročji. Imena Perpetuinega sopruga nam zgodovina ni ohranila, menda zato ne, ker strahopetni in terdoserčni nevernik ni vreden te časti. Ker bo pa večkrat govorjenje o njem, zato mu hočemo mi dati imé *Lepid*.

Lepid nekako zanimarno sloni na stolu, ko Perpetua stopi v sobo; ročni verč je stal na mizi in dve zlati čaši; tudi raztresene kocke za igranje so ležale na njej; ni dolgo, kar se je nehala igra, kajti od Lepida je bil ravno kar odšel prijatelj, s katerim si je popivaje in igraje tratil čas. Lepidu je bilo rado dolgčas na kmetih in je rajše bival v mestu, kjer so bile glediščne in borivne igre. Veselje mu je bilo gledati, kako na borišču izurjeni borivci prebadajo močne oroslane, še veliko slajše veselje pa mu je bilo gledati ljute zveri, ko so tergale in mesarile borivce. Kako veselje, ko je nesrečne borivce poslušal tuliti in gledal viti se in umirati v strašnih

*) Tako so se v greškem jeziku imenovali tisti, ki so se pripravljali na sv. kerst.

bolečinah! Do verha pa mu je prikipela radost, kedar so se bliskali bridki in svitli meči, kedar se je boril človek s človekom. Gledati, kako teče kri, veliko kervi, prav to je bilo serčno veselje imenitnim Rimljanom. Tak je bil tudi Lepid. Največa zabava mu je bila pričujočemu biti pri teh grozovitih morijah, katerim so rekli igre. Pri teh igrah je s svojimi prijatelji visoke stave delal na zmago zdaj tega, zdaj tega borivca. Perpetua še kot poganka ni bila nikdar prijateljica tem igram, nikoli ni bila v „amfiteatru“, *) za nobeno ceno ne bi bila mogla gledati ljutega klanja; kot kristijana pa so se jej še bolj gnjusile te nečloveške igre. — Kaj bi bila že slutila osodo, ktera je čakala tudi nje? — Zato je svojega supruga prav lepo prosila, naj bi jo iz mesta peljal na dom njenega očeta. Le iz strahu do svojega tasta jej je privolil, zato jo je prav nerad sem spremljal, kajti njega je bolj mikalo mesto.

Kako je pa vendar to, da se je Perpetua udala možu, kakoršen je bil Lepid, in v zakon stopila z njim, čegar nagnjenje je bilo njenemu čisto navskriž? To se je zgodilo prav po rimskej šegi, vsled ktere je oče hčeri odločil osodo; hči ni imela besede zaradi zakona, morala se je udati njemu, komur jo je oče dal. Tako žalosten stan so imele hčere pri poganih. Pa tudi v zakonu niso imele nič boljše osode. Žena ni imela enakih pravic s soprugom; bila mu je le prava sužnja in se je od drugih sužnjev ločila le v tem, da ni morala opravljati težkih del, da je imela nadzorništvo nad drugimi posli in sužnji in tudi pravico zapovedovati jim. Možu nasproti pa je bila bitje brez vseh pravic. Iz neomejene očetove oblasti je prišla soprugu v neomejeno oblast. Tako nizko ceno je imela žena v poganstvu. Še le kerščanstvo je ženi zopet dalo njene pravice in njeno čast; zapoved Jezusa Krista je red, ki je bil ustanovljen v raji, zopet vpeljala: „Žena bodi možu pomočnica, ne pa sužnja. Mož naj jo ljubi in čišla, kakor svoje telo.“ Lepid

*) Čemu in kakošna poslopja so bili „amfiteatri“, bral bodeš v XII. poglavju.

je bil pogan, vznimaren za viša in blaža čutila, bil je pohotnosti in nezmernosti udan. Valerij, njegov tast, ga je v tem podpiral s svojim premoženjem, ker je bil bogat; zato se ga je Lepid nekoliko bal ter svojeji ženi pripustil več prostosti, nego so je imele druge poganske žene.

„Ali še le zdaj prideš, Perpetua“ — tako jo Lepid nagovori — „gotovo si po svojeji navadi pri morji zopet po nebesih zdihovala v svojih neumnih domišljijah? Tvoj duh se večidel ziblje, sam ne vem, kje. In vendar živimo na zemlji, na lepeji zemlji. To imamo gotovo. Drugo življenje je negotovo, gosta in neprederljiva tema nam je zakriva. Življenje na svetu je pa kratko, vživajva je, dokler sva mlada. Kmalo se nama približa starost s svojimi gubami, sivimi lasmi in vsemi težavami. Vživajva veselje, dokler se nama ponuja. Glej, na pr. mene, draga Perpetua, jaz umém, kako se živí; danes sem zopet imel krasno popoldne. Bil je pri meni moj prijatelj Dur. Mnogo sva se pogovarjala in izpraznila sva ta verček. Bil je napolnjen z zagorelo-rudečim grozdnim sokom, ktereja je skuhala vročina vedno gorečega Vesuva.*) Sladak in močen je bil ta sok, da mi še zdaj vrè v želodcu in roji po glavi, bolj ko nekda j Minerva, predno je Jupitru skočila iz glave.**) Potem sva igrala s kockami. Glej no, glej kako srečno sem je bil vergel! Najviše številke so se mi prikazale. Ali nisem srečen? Vso srečo pa preseže ta, da mi je boginja sreče tebe dala za ženo. Da bi le tudi ti, draga Perpetua, bila nekoliko bolj vesela; tvoja klavernost in zamišljenost me velikokrat od tebe vleče k vinu in prijateljem.“

„V enej zadevi si mi pa vendar popolnoma všeč, in sicer v tej, da se nič ne zmeniš za naše puste bogove. Jaz sem se že naveličal teh bedalij. Vsak dan v templje hoditi, zlatu, srebru in gerdim našemljenim obrazom uklanjati se ter kadilo prižigati in go ljufive duhovnike rediti — — to mi nikakor noče v

*) Vesuv je ogenj bljujóča gora blizo Neapla na Laškem

**) Tako so pogani mislili, da se je rodila Minerva, boginja modrosti, ved in umetnosti.

glavo. Vedno se spominjam vélikega Cesarja *), ki je, ko je bil v Rimu še najviši duhovnik, svojim prijateljem v prijaznej zaupljivosti rekel: „„Kedar sem pričujoč pri svetih daritvah, ki se opravljajo bogovom na čast, moram se siliti, da se na glas ne smejem; kajti le bedaki morejo uganjati take norčije, le malopridneži morejo ljudstvo tako slepiti.““ — Očitno govoriti se ve da tega ne smemo, zlasti vpričo tvojega očeta ne, ki je goreč častivec bogóv; toda res je pa vendar-le, in tudi ti prav tako misliš, kajti prepričan sem, da ti ne bi več hotela svojega kolena ukloniti nobenemu maliku, da-si tudi bi ti za herbtom stal Jupiter sam s svojo strelo, ali Herkul s svojim kijem. Perpetua! tvoj razum mi je prav po volji, le tvoje drugo vedenje in obnašanje naj ne bi bilo tako otožno. Služabniki naših malikov so mi vendar tudi všeč, ker nam preskerbujejo žertev za naše divjekrasne igre. Oni sovražijo ubogo kerščansko ljudstvo, na stotine kristijanov vlačijo v ječe, v katerih je strašno terpinčijo, predno je veržejo zverinam. O kako lepo je gledati umirajoče kristijane! Oni niso tako plašni, kakor naši borivci, ko umirajo; kristijani ne poznajo obupnosti, marveč jim veselje igra na obrazu, ko jim oroslan, ris ali hijena slonokoščene ostre zobe zasadi v meso in se njihova lepa rudeča kri pcedi ter zverini razlije po smerčku. In njihove ženske, to so še le prave junakinje, serčnejshe in pogumnejše so od nekdanjih amazon, o katerih naši zgodovinarji pripovedujejo gole pravljice ali basni. Dan na dan bi hotel gledati take igre, nikdar ne bi se jih naveličal. Te igre in žertve našemu cesarju tudi niso drage. Zastonj si jih lahko dá naloviti, kolikor jih hoče.“

„Toda tebi, in to le tebi, zaupljivo spoznam: da se ti kristijani meni zdé popolnoma nevarne, nedolžne stvari, kajti oni pobožniše živé in imajo večo ljubezen do ljudi, kakor vsi naši ljudje, še tvojega pre-nabožnega očeta ne izvzamem. Da je prav po nedolžnem moré, to meni ni nič mar; ali jaz imam veselje, da pasem svoje oči in da stave delam s svojimi

*) Cesar je bil slavni rimski vojskovodja.

prijatelji. Ravno mi je pravil odšli prijatelj, da je cesar Sever *) izdal novo povelje, naj se lové kristijani in moré brez vsega usmiljenja, bodi si imenitnega ali nizkega stanú, moškega ali ženskega spola, starčeki ali otroci. Naš poglavar Hilarijan ima že v rokah to povelje. Menda je tudi že nekoliko pomorjenih, od kar sva midva iz mesta.“

„Jaz se pač zopet veselim teh velikanskih iger v našem „amfiteatru“. Kaj ne, ljuba Perpetua, da boš tudi ti z menoj hodila gledat jih; kmalo se poverneva v Kartagino. Gotovo so ječe že polne kristijanov, katerih je mnogo mnogo v naši deželi. Imeli so mir že dolgo časa, lahko so se torej namnožili; kajti ta ljud klije kakor goba iz zemlje in naglo raste kakor plevel. Kmalo kmalo, morda že jutri pojdeva v Kartagino, kjer so na morišču gotovo že na ogled postavljene vislice, kolesa, križi, tezavnice in najgrozovitnejša trapila in mučila. Žertve se bodo gotovo tudi našle. Kakošna slast bode, vse to gledati! Kakošno veselje!“

„Perpetua, kaj ti je, da se jokaš? zakaj se vsa treseš? — Ne bi bil mislil, da si tako mehkega serca, tako nežnih čutnic! Izgleduj se nad kerščanskimi ženami! Te ne potrebujejo nikakoršnih dišav in krepčalnih tekočin, če tudi jim nasproti gredó divje zveri.“ — Tako je Lepid še dolgo žlobudral.

Naposled mu Perpetua vendar v govor seže karaje ga rekoč: „Nikakor ne bi bila mislila, da si tako okruten, terdoserčen in neusmiljen. Mislila sem, da me je oče plemenitejšemu soprugu dal za ženo. Ne, ne, Lepid, če tako govoriš iz svojega serca, povem ti, da se ločiva kakor noč in dan. Tako malo čutila še ris nima; on sicer z veliko slastjo kristijanom pije kri, kajti njegov nagon ga vleče na to, toda ris risu nič žalega ne stori; le človek človeka mori merzlega serca in pri zdravej pameti, on se še veseli, če v kervi vidi svojega brata. — Kdo je boljši, človek ali ris?“

*) Septimij Sever je rimsko cesarstvo vladal od 192. do 211. leta. On je bil peti cesar, ki je preganjal kristijane.

„Perpetua, danes se ti je pa spet kri vnela“ — reče Lepid — „ker se poteguješ za splošne človeške pravice, vsem bi bila rada zagovornica. Človek je le svobodni Rimljan, svobodni mož. Ne človek, ampak stvar brez vseh pravic je suženj, še več pa kristijan. Kako se torej morejo pritoževati, če je morimo?“

Perpetua odgovori: „Lepid, ali tako beseduje tvoj bistri um, ali tako le za drugimi blebetaš?“

Lepid reče: „O teh rečeh si jaz ne belim glave, to naj storé cesarji in postavodajavci. Kdo bi si s tem ubijal glavo! Mi hočemo veselo živeti, kajti kratak je čas našega življenja.“

Perpetua: „Ali res verjameš, da človek mine s smertjo?“

Lepid: „Meni se tako zdí; o tem še nisem nikdar mnogo premišljeval; vendar pa se mi, kedar sem sam, sama od sebe vsiluje ta misel, in takrat se mi dozdeva, da bi po tem kratkem življenji vendar-le utegnilo biti daljše življenje, in ta misel me nekako nepokojnega dela; kajti to, kar naši duhovniki učé, gotovo ni res, ampak smešno je, ali celó neumno. Najboljši pomoček, da se iznebim takih misli, je vino, v katerem je utopim.“

Perpetua: „Pač velika modrost je to, pred breznom stati in mižati! Ali morda brezno zaradi tega neha brezno biti? Mižati pred breznom je pa jako nevarno. Povej mi, Lepid, ali res ne veruješ v bogove?“

Lepid: „Kdo bi neki mogel verovati va-nje? Nikdo izmed omikanih Rimljanov zdaj več ne veruje v bogove, ktere so si izmislili pesniki, ter je vpodobujejo kiparji.“

Perpetua: „Če tedaj bogovi ne vladajo sveta, kdo ga neki?“

Lepid: „Kako radovedna si danes, ljuba ženka! No, ker si ne dam veselja vzeti, pričujočemu biti pri igrah, *) zato hočem odgovoriti tvojemu vprašanju ter se nadjam, da pojdeš z menoj v mesto. Poslušaj torej moje mnenje o vladanji vesoljnega svetá: Najumnejši naši modrijani pravijo: le en Bog je, ki

*) ki so se napravljale ljudstvu na razveseljevanje.

vlada vse; kajti da je mnogo bogov, morala bi nastati strašna zmešnjava. Tako govore tudi kristijani. Ti pa še dalje terdijo, da je po tem življenji še večno življenje, za hudobne večni ogenj pod zemljo, za dobre pa nad zvezdami raj, kteremu pravijo nebesa. Še mnogo družih reči učé, te so mi veliko bolj všeč, nego basni naših pesnikov; to so mi pripovedovali moji prijatelji, ki so zasliševali kristijane in jim odvzeli in prebrali skrivnostne knjige. Kar mene tiče, jaz bi se poprijel njihove vere, ako ne bi — kakor mi je bilo povedano — prepovedovala pohotnih slasti; ona sicer človeka tolaži s tem, da mu obeta veselje na onem svetu, toda premagovanje in zatajevanje samega sebe je vendar-le pretežko. Verh tega pa tudi kdo mi je porok, da ne bi moral, ako se pokristijanim, v temni ječi nositi železje in poslednjič ali v ognji, v vodi, v zraku ali pod zemljo izgubiti življenje. Ne, ne, Perpetua, tega pa nikakor ne, to preveč boli, in bolečin terpeti nočem zaradi obetanega dvomnega življenja, bodi si nad zemljo bodi si pod zemljo.“

Perpetua: „In ko bi bila kerščanska vera vendar-le prava, in če je en sam Bog, pekel, večni ogenj v njem, kaj bo potem, Lepid, z nama? Kaj bode najin delež, ako resnici zapirava serce in terdovratno nočeva spoznati pravega Boga?“

Lepid: „Beži, beži naj, Perpetua, iz najinih serc to strašilo. Drugoč v mirnej uri hočeva dalje govoriti o tem. Zdaj pa bodiva vesela, jutri pojdeva v Kartagino k igram, tam kmalo izgubiš svojo miloserčnost, mehkočutnost in te otožne misli. Za danes je že dosti o tem. Jaz hočem še danes iti k svojemu sosedu Emiliju. Na večerjo me je povabil, in Lepid, kakor veš, nikdar ne zameta dobre pojedine. Ko jutranja zarja s svojimi nježnimi rožnimi persti odtegne nočno zagrinjalo in v svojem bagrenem oblačilu vzide iz daljnega Egipta, bodem gotovo nazaj, in ko si odpočijem dve uri, odrineva v mesto. V tem kmetčkem zraku ne morem več sterpeti, preveč se mi toži po Kartagini. Ti pa med tem varuj nježnega sinka, jutrajšnji dan naj te jasno pozdravi.“ Izreksi te besede odide.

„Merzli pogan, kameneno serce“ — tako jame Perpetua z glavo stresaje govoriti sama seboj — „nič te ne more omečiti niti ljubezen niti žuganje strašne sodbe! — In vendar sem jaz s tem človekom zvezana! O gospod Jezus, ali te smem prositi rešitve te zveze? Glej semensko zerno tvoje besede, katero sem hotela vsejati v njegovo serce, usušilo se je, ker ni moglo kaliti v terdoskalnem sercu. Saj veš, kolikokrat sem poskušala, ogreti ga s solničnim žarkom tvoje ljubezni, ki je gorela v meni, pa vse zastonj. Kako me je strah tega človeka! Kako zopern mi je njegov duh!“ — Perpetua globoko zdihne in svoje roke k nebesom povzdigne, kakor bi molila, kajti, živa bila je sklenjena s tem merličem! — Kolikokrat se tudi v naših časih zgodi, da se marsiktera kerščanska devica prostovoljno v zakonski jarem vklene s kerščanskim pogonom, t. j. z možem, ki nič drugega nima od kerščanstva, nego imé, in jo seboj potegne v časno in morda celó v večno pogubo. Kaj hočemo pa reči o njih, ki terdijo, da nič ni na tem, ako katoliška devica vzame luterana, in ako živé v takih mešanih zakonih? Na Perpetui imajo taki živ izgled žalostnih nasledkov. Toda Perpetua je bila nedolžna v tem, in Bog sam je ločil njeno težavno in nevarno zakonsko zvezo.

Molitev in solze so Perpetui naposled olajšale serčno bolečino. Basa, črna sužnja, molcé na strani stoji z detetom, solze tudi njej zalijó oči in oblijó lici, kajti pod černo kožo bilo je skrito plemenito kerščansko serce, bel biser nedolžnosti.

Perpetuin oče je imel v svetišču opraviti s svojimi bogovi; kadila polne pesti je metal v ogenj, ki je v kotlih, za to namenjenih, gorel pred maliki. Na obrazu, ki mu ga je rudeče razsvetljevalo tleče oglje in zagrinjal oblak kadilnega dima, bralo se mu je nekaj čudnega, skoro zlodejevega. Valerij je prevračal živo oglje in hišnim bogovom na čast z votlim glasom pel pesmi, katerih se je bil naučil od svojih pradedov. To petje je bilo kaj malo umetno in menda iz časov, ko so Rimljani bili še sirov pastirski in vojniški národ. — Po končanej tej službi božjej Valerij sede za mizo in zavžije malo svojo večerjo.

Pervo in zadnjo kapljo vina verže na sveto ogjišče, češ, da jo posveti bogovom — varhom. Po večerji pa se molčé podá v svojo spalnico. Ni ga bilo več videti tisti večer.

Perpetua čuti, da je vse tiho in mirno v hiši. Njen mož je bil odšel od doma, oče že počiva, nadzorniki so bili sužnje pozaperli v njihove beznice, le černuljko (Baso) so bili pustili, da je bila Perpetui na postrežbo. Tudi oni se vležete. — Perva nočna straža*) preteče. Zdaj se Perpetua tiho oglasi rekoč: „Basa, vstani ter po perstih stopaje idi na vert k Neptunovej**) jami, ki je pri skrajnem vertnem ozidji. Ko stopiš v jamo, kreni na desno stezo in kmalo dospeš do železnih vrat, na ktera z upognjenimi persti petkrat rahlo poter kaj. Ko zaslišiš, da se ti prav tako odgovori petkrat, odpahni zapah, odpri vrata; ko mož, ki ti je odgovarjal, stopi v jamo, zapri zopet za njim; toda ne besedice ne spregovôri.

Basa otroka materi izroči, vstane, se obleče ter odide; da ne bi nikdo slišal, sezuje sandale ter gre bosa po pesku. Prišedša do vrat na-nje petkrat lahko poter ka. Petkrat nekdo tudi od zvonaj odterka. Basa odprè in v jamo stopi mož, v široko haljo (togo) zagernjen. Precej pri vratih obstane, ne spregovori besede ter se ne gane. Basa se naglo verne k svojej gospej s poročilom. Perpetua pa jej reče: „Basa, idi in prav tako petkrat lahko poter kaj na vrata, ki peljejo v spalnico, v njej spi moj brat, Perpetev.“ Basa stori tako in se zopet povrne. — Perpetua se nagne nad svoje dete, ktero je bila položila na mehko blazinico, ter opazuje njegovo dihanje. Ko se je prepričala, da sladko spi, reče: „Bogu bodi izročen, moj ljubček, moj dobri angelj naj čuje pri tebi, on naj te varuje.“ Prekrižavši ga še z znamenjem svetega križa, prime Baso za roko ter jo za seboj pelje na vert.

*) naša 11. ura ponoči, ko so kristijani pričeli peti in moliti pred sv. mašo, ki se je obhajala o polnoči, kakor še dandanes božični večer.

**) Neptun je bil bog morja, rek in studencev.

Vse okoli je počivalo in spalo; le od Kartagine sem je donelo vpitje mornarjev, ki so delali na barkah; od Kartagine sem je še odsevala svetloba. Pa tudi na milijone zvezd je migljalo in lesketalo se zgoraj na nebu in prijazno gledalo doli na zemljo. Perpetua in Basa stopite v jamo. Mož, kateremu je bila Basa odperla, in Perpetuin brat sta že sedela na mramornej klopi. Perpetua ju tiho pozdravi rekoč: „Jagnje je naše zveličanje, pet je svetih ran.“ — „Da, pet“ — tiho šeptaje odgovori neznanec. Bil je Aspazij, kerščanski mašnik, kateri je od škofa prejel dolžnost in opravilo, podučevati novince (katekumene) kerščanske občine. — Bil je mož že precej v letih, vendar še močne postave, mož častitljivega, prijaznega, zanimivega in prikupljivega obraza, toda ko jeklo terdnega značaja. To je bil dokazal že v neštevilnih nevarnostih, v katerih je smerti neprestrašeno gledal v oči, in to smerti po rabeljskih rokah; on se ni tresel, kedar je šlo spolniti dolžnost visokega njegovega poklica. Saj je bil Gospod ž njim, in kdo je zoper Gospoda? Takih mož je prva kerščanska cerkev imela na tisoče. Kaj bi bilo s cerkvijo, ko bi njeni spoznavalci tako v nevarnih časih bili mehkužneži, strašljivci in plašljivci, kakoršnih je mnogo narodilo naše bahajoče se stoletje? Kako majhena množica bila bi zvestih kristijanov, ko bi dan danes treba bilo, toliko v nevarnost postaviti za cerkev, našo ljubo mater! Res, sram bi nas moralo biti! Toda Gospod že vé, kedaj, kje in kako na pomoč priti svojej nevesti — cerkvi, da ne omaga.

Perpetua gre gori po stopnicah za Neptunovo podobno. Ta je stala tako, da je s svojim herbdom zakrivala vrata, ki se je skozi nje šlo v skrito sobico, v kateri je bila kopel. Za Perpetuo so šli vsi. Vrata se zapahnejo in prižge se svetilka. Zdaj še le je bilo moč prav videti prijazni Aspazijev obraz.

Aspazij je nagovori tako-le: „Bodite mi, dragi otroci, pozdravljeni v Jezusu Kristu! Gospod vas napôji z živo vodo, njegov sveti Duh pridi nad vas, ki vas tako žeja po njem. Svet zdaj počiva ali se raduje v svojih grehah, mi pa čujemo, molimo in ter-

pimo s Kristom. O da bi Oče milosti kmalo pregnal neverstva temo!“

Aspazij migne in vsi sedejo na mramorne stopnice, po katerih se gre v kopel; on pa stoji pred njimi.

„Kedaj, dragi duhovni oče!“ — tako Perpetua jame govoriti — „kedaj prejmemo sveti kerst? Moja duša hrepeni po njem, žeja me po vodi prerojenja. Ti pa me odlašajš od dne do dne. Jaz umerjem hrepenenja po občevanju s svetimi brati, jaz kopernim videti je, ž njimi obhajati sveto daritev, ž njimi Bogu prepevati slavo, in ko bom še enkrat kerščena s svojo kervjo, z Božjim jagnetom kmalo vživati večno ženitnino. To hrepenenje in kopernenje imata tudi moj brat in moja sužnja, je-li, Perpetev, je-li Basa? Duhovni oče, nikar torej več ne odlašaj s svetim kerstom!“

„Poterpite — odgovori Aspazij — poterpite, kmalo kmalo vam dojde presladka ura, da vam bode podano lepo svetlo bejo oblačilo. O pervej polnoči, ki je doživite, popeljem vas, ako bode le moč, v zbor kerščanske občine, kjer se vam spolni serčna želja. Beriči in ogleduhi prežijo in poslušajo na vseh ogljih, kotih in konceh. Vsaka stopinja zunaj hiše po noči nas kristijane lahko izdá ter spravi pod rabeljski nož. Tega si morete svesti biti. Vendar pa se tega ne bojte, saj vse premoremo v Njem, ki nas krepča. Jaz sem nocoj šel gotovo mimo deset opazufov. Potepine, pijance, tatove in roparje puščajo pri miru, le za nas uboge kristijane imajo več ko dovolj beričev, da nas love, kakor da bi hoteli razrušiti državo. — Basa, ali si tudi ti tukaj?“

Basa spoštljivo odgovori, rekoč: „Da, da, duhovni oče! Kako bi neki mogla domá ostati. Kar sta mi ti in moja gospá pripovedovala o velikem, dobrem, mogočnem Panu, svojem Bogu, od istega trenutka se je v mojem sercu vse spremenilo. Zdi se mi, da sem kraljica, nikar sužnja, kajti železja nič več ne čutim ne, kar sem slišala iz tvojih ust besede: Pred Bogom smo vsi enaki, gospodje in sužnji; njemu smo vsi enako ljubi, ako smo dobri, kakor očetu njegovi otroci, mi revni sužnji pa še ljubši, ako voljno terpimo; kedar nas tepejo gospodje in čuvaji,

tedaj pa, da nas ima še rajše, kakor naše gospodarje. Bog tudi ne gleda na to, ako je kdo bele polti ali černe, kakoršne sem jaz. O, te besede sem si zapomnila in v svoje serce tako globoko vtisnila, da mi jih nikdo več ne zbríše. Naši gospodarji sicer vedno rekajo, da mi sužnji še toliko nismo vredni, kakor živina; jaz vendar tega nikdar nisem mogla verjeti, kajti v sebi sem slišala glas, ki se je temu vedno ustavljal, rekoč: to ni res, to ni res; jaz znam govoriti in misliti, kakor vi; in večkrat se mi je dozdevalo, da je to, kar sem jaz mislila in delala, boljše bilo od tega, kar so mislili in delali moja gospoda. Da bi mi sužnji, celó bili živina, to pa vendar nikakor ne, saj živina niti ne misli niti ne govori, — o, ne ne, živina nikakor nismo! Očel! kako lepa je domovina, ktera nas sprejme, ko svoje telo položimo na dolgi počitek! Je-li, duhovni oče, da potem, če ljubimo velikega Pana, več nismo sužnji, ampak prosti, za vselej prosti, in da ne bomo več nosili terdih železnih verig, in da več ne bodo za nami hodili čuvaji niti z usnjenim bičem niti z železnim bodalcem, s katerim nas pikajo in mesarijo! Perpetua, moja gospá! nikar ne misli, da tebe menim. O tebe nikakor nečem žaliti, kajti ti si bila in si mi tudi vedno ljuba mati in sestra; ali ko tebe, visoka blaga gospa, še nisem poznala, takrat je bilo vse drugače. — — Potem bomo, je-li duhovni oče, dobre duhove imeli za služabnike, gledali bomo Sinú velikega Pana, Jezusa Krista, ki se nas sužnjevi ne le ni sramoval, temuč si je prav naš stan prostovoljno izvolil. Hvaljen in slavljen bodi vekomaj! Videli bomo njegovo mater, in nikdar več ne umerjemo, je-li duhovni oče, nikdar več ne umerjemo, ampak prosti bodemo vekomaj?“

Pri teh besedah se Basa tako spozabi, da vesolja poskoči in z rokama ploskne ne misleča, da s tem svoje in svojih dragih življenje postavi v največo nevarnost, kajti ta šum bi je bil kaj lahko izdal in prežeče ogleduhe semkaj privabil. Tako lepo, tako živo je Basa že naprej videla in slutila sveta nebesa, da ni mislila na nobeno navarnost.

„Da, da, ljubo dete — Aspazij spregovori — tako bode, gotovo bode prav tako. Toda tiha in mirna bodi zdaj, izdajalec na nas preži.“

Basa pohlevno odgovori: „Saj je res; na to jaz, neumnica še nisem mislila; duhovni oče, odpusti mi, saj te hočem ubogati, sicer bi lahko na me hud bil dobri Pan in me ne bi hotel peljati v krasno domovino.“

In tako se je pogovor verstil za pogovorom, dokler ne preteče tretja nočna straža in ne jame na nebu bledeti zgodnja danica. — Zdaj pa vsi solznih oči očetu Aspaziju poljubijo roke, s težkim srcem se ločijo, a z nebeškimi čutili.

Prihodnja noč jim ima dati belo kerstno oblačilo. Za dve uri se vležejo počivat.

III. Poglavje.

Jama v skalovji.

Lepid pride domu, ko je solnce že bilo na nebu, in to prav tako, kakor je bil napovedal. Suženj Emilij ga je bil pripeljal domu, kajti vino mu ni dalo samemu iti. Oholi Rimljan se ni sramoval voditi se dati numidijskemu sužnju! Kaj si je suženj nek mislil? Kdo je bil bolj človek, ali pijani gospodar, ali njegov trezni suženj? Lepid je svojemu vodniku gredoč dajal marsiktere lepe primke: rekel mu je celó prijatelj, brat, da, celó v gostje ga je vabil; toda suženj je predobro vedel, kateri prijatelj in brat danes govori iz tega plemenitega Rimljana, in kaj si ima misliti o skazovanji te njegove ljubezni. Pustil ga je žlobodrati ter ga oddal Valerijevemu sužnju, ki je Lepidu bil naproti prišel do vrat.

Koliko veselje je Perpetua imela, ko je ugledala svojega moža v tako žalostnem stanu, to si lahko misliš, dragi bralec. Lepid je bil pozabil Kartagine in spal je do večera, da je prespal svojo pijanost. No, saj je Perpetua ta dan mir imela. Valeriju sicer tudi ni bilo po vseči, da je bil njegov zet tako vinen prišel domu; vendar ga je Perpetua bolj skerbela, kajti poznal je njeno blago in občutljivo serce,

vedel je pa tudi, da on sam je kriv, da je njegova hči omožena s tem pijancem. Za svojo osebo ne bi bil nič porajtal, kajti čem bolj je Lepid pil, tem bolj je v časti imel boga baha, kajti pijanost je bila služba božja pri Rimljanih.

Kako blagi bogovi so pač bili to, ki so bili varhi pregrehe, in to pregrehe, ki je vsakej družini pogin! Zares, take okrutnosti kerščanstvo ne pozna. In vendar se današnji dan povzdiguje in prizadeva neverstvo, češ, da bi izpodrinilo blago kerščanstvo.

Valerij se je danes ogibal svoje hčere, Lepida pa celi dan ni bilo na spregled, kajti kmalo potem, ko se je bil zbudil, sedel je spet za mizo in pil tako dolgo, da ga je sužnjiški nadzornik moral nesti na posteljo.

Zapustimo to hišo in v duhu se preselimo pred Kartagino na cesto, ki iz tega mesta vodi v Egipt. Zvečer je, okoli desete ure po našem števenji.

Tu vidimo zagernjeno gospo jezdi na velblodu, z drago preprogo pogernjenem; velbloda pelje zamorec, zraven njega gre mladeneč krepke postave; ročnik širokega bojnega meča mu gleda izpod dolge in široke halje (toge). Ta mladeneč se pazljivo ozira na vse strani in vsakemu mimogredočemu ostro pogleda v oči ter je vedno pripravljen, blago gospó braniti tudi s svojim življenjem. Na cesti je bilo še precej živo, kajti kupčija je tod imela svojo glavno pot. Kupčija z zlatom, slonovimi kostmi, sadjem, žitom in živalskimi kožami je že takrat jako cvetela. Videti so bile cele verste vozov na dveh visokih kolesih. Težko obloženi vozovi škripljejo nad štirovoglatim kamenjem, s kakoršnim je bila potlakana ta vélika vojna cesta; videti so bili velblodi in mule v celih verstah močno otovorjene, pred njimi vodnik, za njimi poganjač, ki je je v eno mer klical in priganjal. Sem ter tje jima iz ust uide kakova kletvinska beseda; toda gotovo je, da neverni vozniki niso tako preklinjali svojih izmišljenih bogov, kakor, žalibog, kerščanski vozniki večkrat kolnejo svojega pravega Bogá. Sem ter tje ugledamo tudi po štiri sužnje skupaj z nosilnico na ramah, v kateri se je dajala gospóda nositi k ponočnim pojedinam. Cesta od

začetka vodi med cvetočimi verti in prelepimi hišami. Sem ter tje so prenočišča, lahko se spoznajo po vozéh, katerih mnogo stoji pred njimi, in po gnječi, ki so jo delali poganjači, tovorna živina in tovarniki. Mi se hočemo ustaviti še le pri hiši, ki je zadnje prenočišče na tej vélikej cesti. Vozniki s svojimi vozovi in živino so že vsi poostali v prejšnjih prenočiščih in tudi sužnji z nosilnicami so že vsi s ceste krenili, ti štirje v to, oni štirje v ono hišo ob cesti; od zadnjega prenočišča dalje nihče več ne gre nocoj, ker o nočnem času ondot hoditi je nekako strašno in nevarno; kajti na desnej in levej strani ceste stojé spominki umerlih, in to skoro na šest rimskih miljnikov *) daleč. Prosto neversko ljudstvo bilo je vražam jako vdano, za nobeno cenó ne bi bil nikdo izmed njih ponoči šel mimo merliških grobov; omikanejši in serčnejši so se bali pa roparjev, kateri so ravno tod najrajše imeli svoja skrivališča.

Gospá na velblodi se ustavi pri hiši pred zadnjim prenočiščem. Mladi spremljevalec z železnim kladvicem petkrat udari na ploščo, ki je visela pri vhodnih vratih v hišo. —

Vrata se odpró in naši trije potniki stopijo v vinograd. Pred pristavo gospá sede raz velbloda, ktereга izroči sužnju, in ta ga pelje v hlev. Nikdo besedice ne spregovori. Naši trije potniki so bili menda znanci in to pričakovani znanci. Oni gredó mimo krasne hiše, zopet skozi verte in vinograde. Pelje je nekdo do vratíc konec vertnega ozidja; odpre jim vratca in skozi nje stopijo iz verta ter so zopet na vélikej cesti, nekoliko streljajev dalje od poslednjega prenočišča. On, ki jim je bil odperl, zopet zaprè vratca, ter se jim pridruži. In tako vsi štirje molčéč gredó po vélikej cesti med merliškimi spominki. Kar se je dalo, stopali so zlahkoma, in vendar so jek dajale njihove stopinje. Ne gane se nobena sapica. Tako mirno in tiho je, da je skoro bil slišati oroslan iz daljne egiptovske puščave. Pač

*) to so bili kameni ob cesti; va-nje je bila vsekana številka, ki je kazala daljavo od kakovega kraja, zlasti od glavnih mest.

grozno je za nježno gospó hoditi med merliškiimi spominki! Razgled je pa še strašnejši, ko luna priplava in svojo sreberno-belo svetlobo razlije nad merliško kamenje, katero s svojo senco po tleh dela različne čudne podobe, kakor podobe onih, katerih kosti tukaj počivajo. Pri tej mesečnej svetlobi so lahko brati vsekani napisi, ki oznanjajo, kdo tukaj počiva. Popotnik, postoj, glej, „tukaj leže umerli ostanki Kneja Sulpicija. Bil je dober državlján, dober oče, bogove je visoko číslal. Mir njegovemu pepelu.“ — Ali: „Tukaj počiva Kaja Placida. Bila je ljubeča sopruga, dobra mati, skerbna gospodinja, nabožna žena. Prezgodaj jo je družini pobrala bleða smert. Mir njenemu pepelu!“ i. t. d. i. t. d.

Kakošne misli so pač spreletovale naše štiri potnike, ko so hodili po tej merliškej cesti! Kako žalostne so ciprese pri grobnih kamenih, stale so kakor zamišljeni stokajoči duhovi. O, pozabljeni so bili ti merličí, kajti njihovi potomci tam v Kartagini živé v hrumu in šumu. Tu in tam sicer še cvete kakov rožni germíček, ktereга je na gomilo vsadila perva bolečina, toda od tistih dob se ga ni več doteknila nobena roka, pozabljen je in prepuščen sam sebi; rože, ki so še videti na njem, te je dal vzrasti ljubi Bog v nebesih. Tako je bilo pri nevernikih, tako je sem ter tje, žalibog, tudi še pri nas kristjanih. Kako kmalo pozabimo svojih umerlih; in prav mi ne bi smeli zabiti svojih ranjkih, ker verujemo, da smo ž njimi v svetej zvezi, ker vemo, da je v vicah mnogo naših bratov, katerim na mnogo načinov lahko pomagamo.

Mi, nehvaležneži, mi morda še ne pomagamo svojim ranjkim starišem in bližnjim sorodnikom, od katerih imamo vse: hišo, v katerj bivamo, polje, katero obdelujemo, pravo edino zveličavno vero, po katerj bi imeli živeti. Neverno rimljansko ljudstvo je imelo vsaj to lepo navado, da je pokopališča imelo poleg vélikih cest, da so se mimogredoč spominjali ranjkih, njihovih naukov in lepih izgledov. Sedanji svet se pa smerti bojí in pokopališča postavlja v oddaljene kote svetá, menda zato, ker bi rad iz svetá pregnal misel na smert; toda smert je po sodbi Božjej,

napovedanej v raji, vedno bila v navadi in ostane tudi do konca svetá, naj se jej kdo ustavlja, kakor koli se hoče. Kaj tedaj pomaga, skrivati merliče, nasledek Adamovega greha vendar pot najde do slehernega. Ali ne bi boljše bilo, ko se ne bi ljudje tako plašljivo ogibali smertnih spominkov, ampak da bi namesto v gostilnico včasi zahajali v hišo žalosti, kakor svetuje sveti Duh.

Neverni Rimljani niso bili tako plašni, kakor sedanji rod, da-si tudi še niso vedeli za resno večnost, za lepa nebesa. Mi saj ne bi smeli slabejši biti od onih, ki niso imeli upanja večnega življenja.

Našim štirim potnikom smertni spominki niso delali groze, še celó nježnej gospej ne, kajti bili so kristijani, ti pa so si v istem času vsako uro svesti bili grozovitne mučenške smerti. Ti štirje potniki so bili: Perpetua, njen brat Perpetev, sužnja Basa in duhovni oče Aspazij, kateri se je bil prvim trem pridružil še le pri omenjeni hiši. Ondi jih je namreč čakal, da bi je peljal v kerščanski zbor, ki je bil zbran v jami med skalovjem.

Njihove misli niso bile obrnjene na merliče, mimo katerih so hodili, kajti oni, ki počivajo pod temi spominki, bili so za-nje mertvi, kajti oni niso bili izmed njihovega občestva, oni niso nikdar bili živi udje Jezusa Krista, zato jim tudi molitev kristijanov ni mogla pomagati. Ti popotniki so bili v mislih vtopljeni v novo življenje, v katero so imele njihove duše prestavljene biti pri sv. kerstu; njihova serca so gorela ljubezni do Bogá in hrepenenja po kopeli, ktera jih je imela očistiti vseh dosedanjih poganskih madežev. In serce, ktero je polno take ljubezni, takega usmiljenja, ne pozná nobenega strahú, ampak bojí se le, izgubiti tega, kogar ljubi. Ljubezen je močnejša od smerti, to velja pa samo o ljubezni do Boga. Kajti ktera ljubezen je kerščanske mučence tako oserčevala, če ne ljubezen do Boga? Ta ljubezen je šibkim ženam in devicam najplemenitejših rodovin, da, še celó otrokom dajala serčnost, kakoršne niso imeli največi poganski junaki.

Skoro je bilo polnoči in naši potniki še hodijo med merliškiimi spominki. Toda kmalo potem dospó

do miljnega kamena, ki je šesti od Kartagine; tu je konec velikemu pokopališču. Prav ondi tudi mala družba krene s ceste, stopi med gosto hrastičje tik ceste ter serčno koraka vkreber na primorsko gorovje. Čedalje stermejši nastajajo klanci, čedalje ostrejše je kamenje, po katerem jim je bilo hoditi, čedalje bliže se sliši erjovenje levov, risov in hijen, ki iščejo hrane v bližnjem puščavi in gostem germovji. Ali potnikom našim se ne trese serce, njihove noge se ne utrudijo in Perpetua celó ne zapazi, da jej noge kervavé na podplatih, kajti ostro in solčne vročine razpokano kamenje in bodeče ternje jej je bilo že zdavno prevotlilo damaškove sandalije. Toda saj je pot v nebesa ternjev in le križev pot pelje do Krista. Aspazij je hodil naprej, drugi za njim. Skoro je Perpetua kazala največ moči, kajti ona jo bila Aspaziju vedno za petami, kakor mlada sernica svoje mater.

Dospeli so do visoke skale. To skalo je solnce s svojo vročino razgnalo ali berž ko ne kakov potres razklal tako, da je imela mnogo razpoklin ali votlin. Ena teh votlin ali jam zeva prav v znožji te skalnate stene; gosto doli viseče germovje in openjajoč se beršljín jo kakor naravna vrata zapira in skriva tako, da se ne vidi od daleč. Le on, kdor to germičje razgerne, zapazi temen prostor, v katerem votlo odmeva glas in korak. Vsak potnik, ki stopi v ta prostor, ostermi in se zgrozi misleč, da v katerem kotu zdaj zdaj zagleda dve svetli piki, t. j. oči ljute hijene, ki ima tukaj svoje ležišče in varuje svojih mladičev. Ali kdo ne bi menil, da že sliši hropeti močnega oroslana, ki se pripravlja na boj zoper njega, kateri se je prederznil motiti ga v tistem njegovem ležišču? Najboljši numidijski strelec ne bi bil sam s svojim lokom šel v to jamo. In vendar v življenjepisih kerščanskih očakov, svetih puščavnikov beremo, da so brez vsega strahú hodili v takošne jame divjih zverí. Živeli in prebivali so poleg ljutih zverin, zapovedavali so jim pobrati se od njih, če so jih motile v njihovem svetem premišljevanji; in zverí so jim bile pokorne kakor zvesti psički, umerlim so jame kopali in žalovali na njihovih grobéh.

Komu ni znano življenje puščavnika Pavla? Njemu se je vse to zgodilo. Š temi možmi so bile zveri tako krotke, kakor nekdanj v raji; ti očetje so pa tudi bili tako priprosti in nedolžni, kakor naši prvi starši, predno jih je bila kača zapeljala v greh. Krokariji so Pavlu nosili kruh, levi so zakopali njegovo truplo.

Brez vsega strahu je v jamo stopil tudi Aspazij s svojimi tremi tovarši. Jame divjih zverí, ki so groza bile nevernikom, te so kristijanom bile pribežališče in varno zavetje pred železnimi kremplji trinogov, ki so bili grozovitnejši od divjih zverí; te so jim bile zavetje zoper nečloveške rablje, ki si nikakor niso mogli misliti, da bi v kristijanu prebivalo pametno bitje — človek. Torej hvala bodi vam, divje zverí v puščavi, kajti ve ste bile — da-si tudi same niste vedele, vendar-le Božje straže prvega kerščanstva!

Aspazij prižge luč in seže po baklji, ki je bila skrita precej pri vhodu. Zdajci krene na stran ter je svojim tovaršem vodnik po dolgem vijočem se hodišču. Večkrat morajo potniki pripogniti se, sem ter tje celó po vseh štirih lezti, da se jim glave niso zadevale ob kamneni strop. *) Tako pridejo ali prav za prav prilezejo jami na konec; zdaj ne morejo dalje, velika skala jim zapira pot. Aspazij droben kamen, ki je na videz po naključji ležal na tleh, pobere ter ž njim petkrat poterka na skalo. Zdajci začne nekaj praskatati in šumeti, skala se vzdigne od znotraj, jama se jim odpre pred očmi; dva krepka moža, ki sta odvdignila kamen, ondi stojita na straži, da noben neposvečenec ne stopi v sveto zavetje. Aspazij dalje pelje tovarše, skala se za njimi zopet spusti na tla, jama je čedalje prostornejša.

Toda čuj? kaj je to? Ali ne doné ljubki glasi z daljine? Da, da. Glasovi so tako rahli, tako mehki, tako mili, da Aspazijevo družbo ganejo do solz hrepenenja in svete nabožnosti. Če dalje bliže se jim zdé. Aspazij se ne ustavi, kakor da ne bi nič slišal.

*) Tem jamam so podobne jame (podmoli) na Krasu.

Perpetua mu torej tiho reče: „Ljubi oče, postoj vendar in dovoli nam, da poslušamo te nebeške melodije! Morda pojó nebeški angeljci ali zveličani duhovi? Morda kmalo dospemo v sveti raj?“

„Ne, ne, ljuba moja, to so naši. Pri službi Božjej so in navdušenih serc pojo svete pesmi. Žalostni in otožni so sicer ti napevi, ker sveta cerkev terpi, žaluje in toži o času preganjanja, vendar pa v njih odmeva veselo upanje po nebesih. — Kmaló smo tam, kamor smo namenjeni. — Ravno je pesem pri koncu.“

Aspazij, izrekši te besede, krene na stran in bliščeča svetloba oblije njega in družbo njegovo. Ozko hodišče se spremeni v prostorno jamo, v kateri je zbranih na stotine ljudi. Bila je kartaginska kerščanska občina v začetku tretjega stoletja.

Veselje in nabožnost se vsem bere na obrazih, mir Božji jim sije iz oči. Možje in žene, mladenči in mladenke, deklice in otroci, visoki in nizki, sužnji in prosti, revni in bogati, beli in černi so tukaj, vse edini in druží ena vez, vez ljubezni do Jezusa Krista, kateri je vinska terta vseh teh mladik; vsi ti so mu ljubi otroci enih misli in enega serca, bratje in sestre so si, ki se ljubijo med seboj, kakor se ne morejo ljubiti bratje in sestre po kervi in mesu. Med njimi ni nikogar, ki bi rekel: to je moje, to je tvoje; med njimi ni nobenega višega, nobenega nižega. Le škof in duhovni so jim bitja, iz onega sveta poslana za namestnike nebeškega Zveličarja. Njih so se oklepali z vso svojo dušo; njihov migljaj jim je bil zadosti, in šli so veseli, če tudi je treba bilo iti v smert, kajti njihova beseda jim je bila Gospodova beseda, njihova volja Gospodova volja, njihova moč Gospodova moč. Duhovni pak so jim tudi bili mili, skerbni, ljubijoči očetje, ki so stali na čelu svojih ovčic, da so je branili zoper volkove in bili pripravljene za nje dati kri in življenje. Tako je delal njihov učenik, prvi dobri Pastir.

Vstopivšemu Aspaziju se vse spoštljivo ogne; mimogredočemu poljubujejo oblačilo, vsaj je bil njihov učenik in vodnik, angelj svetlobe, ki jim je prinesel veselo oznanilo, sveti evangelij. Prostor se na-

redi tudi trem, ktere je Aspazij pripeljal; vsi je opazujejo s sveto radovednostjo, kajti prepričani so bili, da je oče Aspazij gotovo nove ovčice pripeljal v Jezusov hlev. Vsi se razveselé novega brata in dveh novih sestic; kdor vidi v serca človeška, ta je v njih bral gorečo zahvalo, ki je puhtela v nebesa, da se je za tri ude zopet pomnožila kerščanska občina.

Perpetev, Perpetua in Basa sami ne vedó, kaj jim je, ko so se jim vroče solze vlile raz lica; prizadevali so si sicer, ustaviti solzni studenec, toda zastonj je bil njihov trud, kajti čut žive radosti jim je prevplival serce in izžemal solze. Aspazij pelje svojo družbico pred oltar. Ta oltar ni bil nikaka lepota, ampak bil je zidan grob svetega mučenca, ki je o prejšnjem preganjanji svoje življenje dal za Krista. V sprednjo stran je bilo vzdano znamenje svetega križa, nad kameneno rakvo pa je bila plošča iz mramorja: to je bil ves oltar; na njem so ležali opresni kruhi in stal je velik persten verč z vinom. To so verniki seboj prinesli v dar in za sveto obhajilo; — dvanajst svetilnic ob jaminih stenah gorí dvanajstim apostolom na čast in spomin. Videti so bile tudi priproste podobe na stenah, z apnom pobeljenih. Stavile so pred oči našega Gospoda v raznih prilikah. Ta ga je kazala kot dobrega pastirja in okoli njega mnogo ovčic; ona kot vinogradnika, ki v svojem vinogradu grozdje tlači v tiskalnici. Druge podobe so posnete po njegovem življenji: ta ga kaže kot dete v Betlehemu, ko ga v hlevu molijo pobožni pastirji, ona pa, ko v materinem naročji sedeč blagoslavlja tri modre, ki mu darujejo darí seboj prinesene, tretja na begu v Egipt, četerta pri pomnoževanji kruha in rib. Tudi se nahajajo podobe Petra in drugih apostolov. Obrisi in barve so sicer priproste pri teh podobah, vendar pa vernikom živo v spomin kličejo sveti evangelij. Njim, ki ne znajo brati, so priprosto, lahko umevno sveto pismo.

Marsikteri naših izobraženih starinoslovcev gre sicer zaničljivo mimo takih spominkov perve kerščanske slikarije (malarije); črepine staro-rimskih posod (majolik) in kosce opeke egipčanskih piramid

pa skerbno in poln spoštovanja pobira, nese je domu in leta in leta tuhta, iz kakove persti so in kaj pomenja to in to znamenje, njim vtisnjeno. Smešni ti ljudje pa ne pomislijo, da so te podzemске jame in ta skrivališča prva zibelj kerščanstva. Tu so pravo luč, sveti ogenj, da jim ga niso pogasili neverniki, skrivali, češ, da se tem živeje vname in zasveti, ko se na zemlji sezidajo krasni in veličanski hrami Božji. Taka je bila tudi v Rimu. Krasno se je ondi s časoma razcvela kerščanska malarija in dosegla lepoto in vzvišenost, kakoršne ne pozna bahajoče se neverstvo. Le ogledujte podobe v 366 cerkvah rimskih in primerjajte je lepim barvam pompejskih slik, *) na steno namalanih! Kaj so pompejske podobe v primeri z rimskimi kerščanskimi? Zgolj mertve barve!

Kerščanski malariji začetek je iskati v podzemeljskih jamah, v katakombah. Živa kerščanska vera je morala pognati tudi vnanje kalí, morala je svoja čutila pokazati tudi v živih barvah.

Oltarju na levi strani je stal stol; na njem sedi častitljiv starček dolgih sivih las in enake brade; ogrinja ga dolgo, belo, nagubano oblačilo, z ram mu visi štola (nadramnica), v katero je všito mnogo suknenih križcev. Na glavi ima kapo, podobno glavnemu pokrivalu vélikih duhovnov v starem zakonu, samo da je na sprednji ploščici namesto besede „Jehova“ stalo znamenje svetega križa. Starčeku na strani stojita dva dijakona in drugi strežniki. Ta mož na sedežu je bil Optat, škof kartaginski.

Aspazij s svojimi tremi varvanci stopi k Optatu in pokleknivíši préd-enj reče: „Častiti oče! te tri ovčice sem s pomočjo Božjo pridobil večnemu Pastirju. Revokat je prvi v njihova serca vložil semensko

*) Pompej je bilo krasno mesto, katero je lava ogenj bljuječega Vesuva 79. l. po Kristu zasula tako, da se do 1706. leta ni vedelo, kje je prav za prav stalo. — Ob enem ste bile takrat zasuti tudi mesti „Herkulanium“ in „Stabiae.“ — V novejših časih so jeli odkopavati ta mesta in v njihovih poslopih se nahajajo krasne, dobro ohranjene slike, ktere se tukaj omenjajo.

zerno Božje besede. Željno in veselo so je sprejeli. To seme je lep sad že obrodilo. Zadosti so, podučeni v uku našega nebeškega Zveličarja. To jaz poterujem s prisego, katero sem pri mašniškem posvečevanju prisegel v tvoje roke. Oni te ponižno prosijo, da blagovoliš sprejeti je v vidno občestvo svetnikov ter njihove duše kmalo preroditi v svetem kerstu; kajti pripravljene so, z nami deliti veselje in žalost svete cerkve, naj bi jim tudi treba bilo darovati premoženje, najtesnejše in najdražje vezi narave in prijateljstva, da, tudi svoje življenje, in to zato, da bodo tudi oni enkrat deležni večne slave velikega občestva v nebesih. Toda čemu bi jaz dalje govoril, Perpetev, Perpetua in Basa! govorite sami.“

Perpetua kot najstarejša med njimi povzame besedo rekoč: „Prav tako je. Aspazij je nam trem iz serca govoril. Da, vsi trije smo revni psički ter prosimo drobtinec, ki padajo z mize Gospodove. Prečastiti, sveti oče, Optat, ne odmetaj nas ubogih nevernikov! Saj tega tudi Jezus ni storil. Ti si namestnik njegov! Sprejmi nas za njegove in svoje otroke, toda kmalo, kmalo, da hrepenenja ne umerjemo; vlij nad nas vodo žive reke!“

Optat se ljubeznjivo nasmeje, ponižnim prosilcem veli vstati ter reče: „Ljubi moji otroci! Kako bi vam mogel odreči to serčno željo jaz, ki vem, s kolikim trudom je naš učenik iskal izgubljenih ovčic? Ali mar smem zopet v puščavo poditi ovčico, ki sama k meni pride rekoč: tu sem, pasi me? Ko bi to storil, pač malo bi cenil kri našega Gospoda Jezusa Krista! Koj v tem zboru vas slovesno razglasim za otroke cerkve Božje; otroci te dobre matere, naši bratje in sestre ste nam od danes. Ker je pa že prepozno, da bi mogel podeliti vam sveti kerst, zato jutri, če je le mogoče, nekoliko prej pridite v ta sveti kraj, jutri s svetim kerstom zapečatim to, kar sem vam danes povedal. In če kateri izmed vas prej umerje, brez vse skerbi naj bo, kajti pred Bogom ga je že opravičila in v cerkev Božjo sprejela resnična želja po svetem kerstu.“

Vsi pričujoči jim sežejo v roke ter je pozdravijo kot bratje in sestre.

Na to se v milem in priprostem napevu zapoje psalm: „Ecce quam bonum“ t. j. „Kako dobro je bivati med brati!“

Po odpetem psalmu dijakon zapoje: „Ite missa est“, t. j. „idite, zdaj se prične maša.“

Na to Aspazij tri nove kristijane pelje na kraj namenjen katekumenom; ta kraj je bil precej pri vhodu v jamo.

Znano nam je namreč, da so katekumeni, t. j. tisti, ki so se pripravljali na sveti kerst, smeli vdeleževati se javnega podučevanja v kerščanskih resnicah; pri sveti daritvi pa niso smeli biti pričujoči, kajti njenih darov so deležni samo čisti, t. j. oni, ki so bili že oprani v kervi nebeškega Jagneta. Ta zapoved je o istem času imela še drug dober namen. Bati se je namreč bilo, da nekerščenci ne bi kakor si bodi oskrunili svete skrivnosti, kajti mogoče je bilo, da bi se bil kdo v podobi spreobrnjenca prikradel k svetim skrivnostim le zato, da bi bil motil službo Božjo ali da bi bil kristijane ovadil ali izdal nevernikom. Tega se sicer od Perpetue, njenega brata in Base nikakor ni bilo bati, kajti že na njihovih obrazih bralo se je spričalo o resnici njihovih čutil; toda žalostne skušnje so velevale, da se ni delala nobena izjema v splošni postavi.

Pa tudi pokorniki se niso smeli vdeleževati svete daritve, če so tudi še tako serčno želeli. To jim je imela biti kazen, da so z odpadom od vere ali s kakovo drugo veliko pregreho razžalili Gospoda. Bil jim je za nekoliko časa odtegnjen obraz ljubega Očeta; izgubljenemu sinu, če je bil tudi skesano povernil se v očetovo hišo, ni bilo precej dovoljeno, oklenite se očeta in z ljubimi njigovimi otroci sedeti pri njegovej mizi.

Kako sramotivno mora torej biti za nas, da je sveta cerkev, naša dobra mati, zdaj tako prizanesljiva, da celó grešnikov več ne podi od presvete daritve. Ali ne bi torej mi imeli skesani klečati pred velikim Bogom, ko so nekdaj le najčistejši smeli stopiti v njegovo svetišče?

Iz omenjenih vzrokov je tedaj dijakon katekumenom in pokornikom pred sveto mašo, t. j. pred

darovanjem klical: „Ite, missa est“, t. j. „idite, zdaj se prične maša.“

Na dijakonove besede je pokleknil ves jamski zbor. Optat pa stopi k oltarju in globoko priklonjen Gospodu vpričo vseh nebeščanov in svojih bratov očitno spozna svoje zadolženje ter prosi vse svetnike in brate, da mu odpuščanja izprosijo pri Bogu. Ravno to storé vsi pričujoči bratje. To je bila očitna izpoved s prošnjo za odpuščanje grehov.

„Kyrie eleison“, t. j. „Gospod, usmili se nas“ Optat na to zakliče, in po vsem zboru zamolklo zadoni: „Christe eleison“, t. j. „Kriste, usmili se nas.“

Vse, kar strežnik zdaj odgovarja mašniku, odgovarjalo je tedaj verno ljudstvo, ki je umelo in govorilo latinski jezik. Mašnik in ljudstvo sta se verstila v molitvah, vse je z zbranim in pazljivim duhom spremljalo sveto opravilo.

Sveta tihota pa nastane pri spreminjevanji kruha in vina, ko je Optat govoril besede: „Hoc est corpus meum“, t. j. „To je moje telo“ — „To je moja kri, kri nove zaveze. To storite na moj spomin!“ — Vse je v ljubezni in moljenji bilo na kolenih pred neomadežanim Jagnjetom.

Pred svetim obhajilom so se vsi poljubili v znamenje sprave in ljubezni rekoč: „Pax vobiscum“, t. j. „Mir vam bo di.“ Nobena grenkost naj nikomur ne ostane v sercu, kajti še danes je treba iti v smert.

Po škofovem obhajilu prvi pristopi Aspazij, za njim vsi drugi strežniki pri oltarji, da iz škofovih rok prejmo telo in kri Gospodovo; potem pristopijo vsi drugi po versti, najprej možje in mladenči, za njimi žene in device, ni eden se ne odtegne. O kolika ljubezen jim je pač gorela v sercih! To se jim je bralo na obrazih. Ko bi bil kdo merzel ali mladen, ogenj drugih bi ga bil vnel in pregrel. — Katakumenci pa so polni svetega hrepenenja in žalostni klečali na svojem mestu ter s sveto zavidnostjo gledali tje, kjer so kerščenci prejemale našega Gospoda. Le oni še niso smeli niti jesti od tega kruha niti piti od tega keliha.

Perpetuo je skoro s silo vleklo k Gospodu; kajti videla ga je, videla je Njega, ktere ga je ljubila

njena duša, in pervikat ga je molila videča ga obličje v obličje. Ljubezen do Boga bilo bi jej serce skoro onemoglo. Baso pa — burovito Baso — je morala nazaj deržati za obleko, da ni šla k oltarju prosit za Sina vélikega Pana. Morda so vsi ti trije katekumenci v nebeški svetlobi tudi s telesnimi očmi videli ljubeznjivega Gospoda! To kdo more tajiti!

Maša je končana. Zdaj se Optat oberne od oltarja, rekoč:

„Ljubi otroci in bratje! Gospod vas je zdaj pokrepčal, hudobnemu sovražniku ste zdaj nepremagljivi. Danes, Bogu bodi hvala, se gledamo še vsi. — Jutri, bode morda že marsikteri izmed nas medlel v vezéh in sponah, v grozovitnih ječah; da, morebiti marsikteri več ne vidi jutrajšnjega večera in prelije svojo kri za svojega ljubega učenika. O, blagor njemu, komur dojde ta sreča! Hudobnemu vragu so zopet odklenjene verige in zopet divjá zoper nas. Cesar Sever je z nova izdal najostrejše ukaze zoper nas kristijane. Bratje! bodite stanovitni, borite se serčno ta kratek čas, ozirajte se na našega izglednika Jezusa Krista in na tolikanj naših prednamcev. Kmalo, kmalo je on naša večna krona. O, zarotujem vas v ljubezni Jezusa Krista, nikdo naj ne omahuje, nikdo naj zmage ne privošči peklenскеj kači. Jezus se bode z vami boril. — Tedaj bratje, ako se več ne vidimo na tem svetu, z Bogom! Vi pa, ki bodete vredni spoznani, doseči zmagavno palmo — smert mučenško, spominjajte se v nebeškem kraljestvu nas, ki moramo bojevat se še na tem svetu. Morda bom jaz, vaš pastir, prvi, ki pojde pred vami. O tedaj hočem jaz za vas moliti, da ostanete stanovitni in da se ne razkropi čreda, ko bode udarjen njen pastir. Da, tam gori se zopet vidimo vsi, tam gori več ni za nas niti ognja, niti meča, niti divjih zveri, niti trinogov — mučiteljev. Tedaj, ako Bog dade, jutri se vidimo ali tukaj ali v nebesih!“

Optat vzdigne svojo blagoslovečo desnico rekoč: „V imenu Boga Očeta, in Sina in svetega Duha. Amen. Mir bodi z vami.“ — In vsi vsi so klečé in

ih té se Optatu poljubili roke, noge in oblačilo, sem ter tje je kateri celó vstal in poljubil mu lice. Potem se vsi po bratovsko objamejo, češ da se morda nikoli več ne vidijo na zemlji.

Predno je obledela zgodnja danica, bilo je v teh jamah zopet pokojno, tihotno in temno. Vsi so se bili razšli. Tudi Perpetev, Perpetua in Basa so se z Aspazijem vernili domu.

IV. Poglavje.

Oče izdá svojo hčer.

Ko je Perpetua s svojimi tovarši prišla domu po istem poti, po katerem je šla od doma v jamo, bil je že dan. Ravno so se bili nadzorniki vzdignili s svojih ležišč, ter so sužnje izpuščali iz zapornic in gnali je na delo. Misleči, da še spí njihova gospodinja, neusmiljeno so uboge stvari nabijali s svojimi vozlastimi biči. Perpetua, ko zasliši udrihanje in ječanje, hiti na dvorišče. Osramoteni in vsi zmešani spusté biče na tla, ko nenadoma ugledajo svojo gospodinjno zarudelih lic iti proti njim.

Perpetua ostro pogleda trinožne mučitelje, rekoč: „Ali vam nisem že večkrat prepovedala gerdo ravnati s sužnji? zakaj niste pokorni? No, ker ste tako neusmiljeni ljudje, izpodim vas od svoje hiše, da skusite, kakov kruh se jé po drugih hišah. Ali ste pozabili, da ste bili sužnji tudi sami? Da vas ni oprostila moja milost, še danes bi ječali pod bičem. Je-li to hvaležnost za mojo dobroto? — Biče iz rok, meni je dajte! Očeta hočem prositi, da ukaže, vas ž njimi bičati od hiše.“

Na to karanje vsi pobesijo oči in glave, ter jamajo odpuščenja prositi, kajti dobro so poznali Perpetuino milo serce.

Da jih Perpetua ne spodi od hiše, to so sicer dobro vedeli, toda bali so se Valerija.

Med nadzorniki je pa bil eden, Numidec po rodu in Hano po imenu; ta je bil že dolgo gorak svojeje gospej, ker ga je večkrat ostro karala zaradi njegove terdoserčnosti in grozovitosti do sužnjev.

Tern v peti mu je bilo tudi to, da je Perpetua izmed vseh sužnjev najrajši imela Baso, ktereje je celó prednost dajala pred oproščenimi nadzorniki.

Te Base nikakor ni mogel terpeti zlasti tudi zaradi tega ne, ker je bila, kakor je on mislil, jako prederzna, kajti ostro ga je bila zavernila, ko se je hotel nesramno vesti tudi do nje. — „Sužnja čer nuljka zaničuje oproščenega! Od kod neki tolika prevzetnost in ošabnost? Ali ne odtod, ker Perpetua s to sužnjo tako ravna, kakor z oproščenimi, še več, da, ljubi jo kakor svojo prijateljico in sestro.“ Večkrat je Hano škripal z zobmi, ko je Baso in Perpetuo gledal, ko ste skupaj sedeli na vertu in se veselo igrali z detetom, in da Basa ni hotela otroka izročiti materi, ampak ga je neprenehoma poljubovala. — „Zakaj se nek Basi skazuje ta milost?“ — tako Hano sam seboj govori — morebiti prav ta Basa Perpetui ustreza v skrivnih rečéh; kdo ve, morda pa še obe hodite po prepovedanih potih? V zadnjih časih sem večkrat zapazil, da Perpetua ponoči lazi od doma. O, znana mi je ta skrivnost, že vem zakaj. Hano je zvita buča, sicer ne bi bil pravi Numidec. Takim biti nas je učil naš véliki Jugurta, *) kterege so tako sramotno umorili **) ti prevzetni in ošabni Rimljani. — Da, da, mi Numidijani sovražimo rimski narod, kajti prav on nam je s silo vzel lepo to deželo, prav on nas je storil sužnje. To se mu nikdar ne pozabi, nikdar ne odpusti. — Od kače, ktera potuhnjena preži v germu, naučil se sem prekanjenemu biti. — Hano, potuhni se, morda ti to nakloni kakov dobiček, če tega ne, pa si saj maščevanje ohladiš zoper ta krivični rimski zarod. — Perpetua je sicer dobra gospa, to moram spoznati; marsikedaj mi je sicer kaj že očitala, toda nedolžnemu nikdar ne; marveč mi je že mnogo dobrega storila, prav ona mi je izprosila zlato svobodo, meni, ki sem poprej ječal v verigah. Toda ali ne bi bil morda prav jaz kraljevič, in bi bival v krasnih poslopih in bi bil oblečen v zlato in baržunasto ob-

*) Numidijski kralj.

**) Pravijo, da je moral glada umreti.

lačilo, ako nas ne bi bili zmagali rimski roparji? Saj sta si bila v rodu moj oče in Jugurta. In da smo mi tukaj vladarji, kdo ve, ali ne bi Perpetua bila moja sužnja? Notranji glas mi sicer pravi, da sem Perpetui nehvaležen, toda tu gre poverniti star dolg. Perpetua naj se pritoži pri boginji osode, da je ona žertev mojega maščevanja, kajti prav ona, čeravno nevedoma, ustreza mojim naklepom. — Da, znano mi je, da je Perpetua že kristijana, kristijan je njen brat Perpetev, kristijana je Basa, ta ošabna Basa. Saj sem v Neptunovej jami konec verta slišal, kako se je nek mož ž njimi v ponočnih urah pogovarjal o Kristu in njegovem križu. Meni so znani kerščanski nauki, Numidec mora zvit biti kakor kača in vedeti vse; morda se mu tudi to kedaj izide na korist. Nauki te verske ločine bili bi mi celó všeč, ne maram jih le zarad tega ne, ker mi ne bi dopuščali sovražiti Rimljane. Tega sovraštva pa se nikakor ne odpovem, tako sem prisegel očetu, ko je Rimljane preklinjajoč kot suženj v verigah sklepal svoje življenje. O, njegovega obličja, britkosti užaljenega, nikdar ne pozabim. Ono je žolč kot moriven strup izlilo v vse moje žile, ni ga za-me zdravila, nego maščevanje, — le maščevanje me more potolažiti. —

Pa saj nočem jaz ugonobiti Perpetue, njen lastni oče mora to storiti, ne vedoč mora svojo hčer pod nož spraviti rimskemu rablju. Pri tem poslu mora tudi on pretakati kervave solze, tudi njemu naj žalosti počí serce, kajti neizmerno jo ljubi. — Prav to, da je goreč častilec bogov, bodi mi sredstvo, da izpeljem svoj naklep.“

Tako sam pri sebi premišljuje pelje Hano sužnje, ki so bili njemu izročeni, v vinograde, v katerih so sočnato plavkasto grozdje s krivimi nožmi rezali od tert in je metali v lesene čubre. Marsiktera jagoda je izmed perstov v usta med slonokoščene zobé smuknila tem črnim vinčarjem. Pa saj so to tudi smeli brez kazni storiti, kajti Perpetua jim je bila dovolila. Delo je šlo naglo od rok in sužnji so bili tako veseli, da so pozabili svojega stanú ter niso čutili svojih verig.

Ravno gre Valerij mimo brajd k svoji veseli družinici, da bi se ž njimi radoval bogate tergatve; kajti bratev je izmed najlepših veselíc na kmetih.

Ko se jim Valerij približa, utihnejo sužnji, roke se jim ustavijo, in vsi delavci na zemljo popadajo pred njim. Valerij jim veli vstati in dalje delati. In šli so zopet na delo, toda tihi so bili; več ni bilo slišati petja, burk in smejanja, kakor poprej, prav natihoma so kramljali med seboj, kajti bali so se resnobnega in ostrega Valerija. Ko bi bila Perpetua prišla v nograd, ona jim ne bi bila kalila veselja, marveč še povikšala bi jim bila radost. Vpričo Valerija pa je vsaki le na to mislil, da je marljivo delal.

Hano in Valerij, ki sta od strani gledala delavce, prideta v naslednji pogovor:

Valerij: „Kakova je letošnja tergatev?“

Hano: „Bogata, verlo bogata, dragi moj gospod!“

Valerij: „Kako se kaj vedejo sužnji?“

Hano: „Zadovoljen sem ž njimi. Le ena je, kterej niso nič kaj všeč moji ukazi, in to je Basa; njo je gospá sama tako razvadila, da prav ošabno gleda na nas. Da bi gospá vedela, kako zaničljiva stvar in kakova hinavka je ta Basa, gotovo ne bi jej bila tako milostiva!“

Valerij se nasmehlja in reče: „Hano! iz tebe sama nevoščljivost govori; Basa je dobra duša, moja hči jo ljubi ter jo oprósti, kakor je tebe opróstila. Zarad mene naj to stori, ako jo veseli.“

„To naj bogovi zabranijo,“ odgovori Hano. „Moja gospá nevedoma kačo gojí na svojem sercu, kačo, ki ti ostrupi vso hišo!“

„Molči, Hano,“ — tako mu Valerij razserjen preseka besedo, — „ne obrekuj mi moje ljubljenske!“ —

„Še eno rečem — togotno odgovori Hano — in ta je: vedi, gospod, Basa je kristijana.“

Ko Valerij sliši besedo „kristijana“, v tem hipu se mu nagerbanči čelo, zarudi v lice, oči se mu jamajo svetiti. „Kaj? — ves razdivjan vsklikne — kaj? Basa je kristijana? Dokaži mi to: Gorjé ti, Numidec, tezalnica te čaka, ako si se zlagal!“

Hano odgovori: „Jaz ne lažem, dragi gospod, toda tiho, tiho bodi, da te sužnji ne slišijo; kajti ti ljubijo Baso, njen izgled bi je utegnil za seboj potegniti.“ — „Da, da, gospod, Basa je mnogokrat cele noči zunaj hiše. Ona skrivaj lazi na vert, in ondi sem slišal na svoji ušesi, kako je s kerščanskim duhovnikom pogovarjala se o križanem Kristu. Do tega trenutka si nisem upal nič reči zoper Baso vedoč, da je gospej tako priljubljena. Morda se tej kači še posreči, da očara in zapelje tudi gospó! Zadnji čas je, ugonobiti tega gada, da ne ostrupi vse hiše ta nesramna zapeljivka. Svojo glavo stavim, da pojde Basa drevi zopet h kerščanskim psom.“

„Če je temu tako, moja lastna roka naj umori Baso“ — zdaj Valerij vez razjaden zavpije.

Hano je dosegel svoj namen, njegove besede so Valeriji še bolj podnetile ogenj sovraštva, katero je v njem že tako tlelo do kerščanstva; zdaj mu je jasno bilo skrivnostno obnašanje njegove hčere. — To je tedaj pomenjal oni križec, kateri je bil skrit v gubi njenega oblačila; križani in malopridna Basa, to sta tista, ki sta po njegovem prepričanji očarala Perpetuo!“

„Basa mora poginiti — reče Valerij na glas — tako je morda še mogoče, rešiti Perpetuo! Toda kako hočem ugonobiti Baso, da ne žalim Perpetue, kterej se je v serce vgnjezdila ta kača! Perpetua se me bode ogibala in celó sovražila me bode, ako jej umorim to ljubico. Ta čaravni strup se je že preveč razlil po njej!“

„Tu je lehka pomoč — reče Hano. Pojdi k cesarskemu prokuratorju Hilarianu in ovadi mu, da je Basa kristijana, nato od njega vojaških hlapcev in beričev za prihodnjo noč zahtevaj, češ, da mu ne bodeš izročil le Base, ampak celo trumo kristijanov. Drugega nič, milostivi gospod, ni tebi treba storiti, dalje že jaz s pomočjo hlapcev in beričev izpeljem ta naklep. Gotovo mi po sreči izide, temu bodi porok moja zvita glava. Bogovi bodo tebe in mene obsuli s srečo, ako jim pomagava, pokončati njihove zaničevalce. Da kerščanski rod Hilarianu pride v pest, potem on gotovo skerbi za to, da ga s sveta

spravi, kakor zasluži ta gadja zalega. In tako Perpetua ne bode vedela, kdo je kriv, da jej je odvzeta strupena kača, katero slepo ljubi.“

Valeriju je bil všeč ta naklep.

„Ne samo Basa, ampak vse gnjezdo zaničevalcev njegovih bogov pride po njem pravici v pest. Ali ne bode to ljubo tudi bogovom? Ali ne bodo tudi oni meni storili to ljubav, da Perpetui izpred oči vzemó vez, ki jej duhá slepi? — Gotovo.“

V te misli vtopljen se stari in oderveneli častivec malikov nenadoma podá v Kartagino k prokuratorju, toda bil je resnoben in molčeč, da nikdar tako; gredé ga sem ter tje ustavi misel, da se taka zaničljiva ovada vendar ne spodobi plemenitemu rimljanu, in hotel je že verniti se domú. — Ali mu je morda to misel navdihovalo predčutje, da s to ovado pod rabeljski nož spravi tudi svojo hčer? Dolgo omahuje, ali bi stopil v sodišče ali ne, saj še nikdar ni imel nič opraviti s sodnijami! Kar mu zopet na misel pridejo njegovi zanemarjani in zaničevani bogovi; pred oči mu živo stopi njegova začarana hči in razneteno sovraštvo do zapeljivke Base in do kerščanstva sploh. Ta kriva gorečnost mu razvname pogum, da vendar stopi v sodišče pred Hilarijona, kteremu je bilo došlo povelje, vse kar nosi kerščansko imé, požgati, raztergati in pomoriti.

Valeriju se trese glas, koleni mu omahujete, kakor da je on sam zatoženi zločin (hudodelnik); še le, ko ga prokurator vpraša, čemu je prišel in kaj bi rad, pové svojo tožbo in prošnjo. Hilarijan se Valeriju smeja zarad njegove bojazni, a pohvali ga zarad goreče nabožnosti do bogov ter obljubi, poslati mu vojakov in beričev. „Ko se zmračí, bodo že stali okoli tvojega gradú. Kreпки ljudje so ti to in zviti, kakor lisica. Kar jim pride v pest, več jim ne uide iz rok.“ —

Valerij se posloví in verne domú. Komaj je pa zapustil sodišče, že mu serce jame očitati, da je učinil hudobno delo, če tudi je ovadil same zločine in verh tega sužnjo, ki že sama po sebi nima nobene pravice, in to tem menj, ker je kristijana, kterim sama postava odrekuje vsako človeško pravo. S to

ovajo je pa vendar le svojej hčeri, če tudi skrivaj, vsekal hudo rano! „Kaj bi ona rekla, ali mislila o meni, — tako mu očita vest, — ko bi vedela, da sem to storil jaz, ki sem se jej doslé tako dobrega kazal! Kako mi bode pri sercu, ko se mi bode ona dobrikala!“ — S tem in enakim očitovanjem Valerija domu gredoč terpinči vest. Ves žalosten in vzdihujoč pride domú.

Kesal se je svoje ovaje. Ves čas življenja mu ni bilo tako tesno pri sercu. „Toda, dragi bogovi,“ tako se je domu dospevši tolažil, „zgodilo se je to zarad vas, da vam zvesto ohranim svojo hčer. To menda vendar ne more biti nič hudega!“ — Valerij celi božji dan v hiši kakor tat lazi od kota do kota. Še celó bogovi ga ne utolažijo. Kolikorkrat sreča Perpetua ali Baso, zarudeli ste mu lici, in bilo mu je, kakor da meč tiči v njegovem sercu; kajti vest mu je v enomer naznanjala, da je nepošteno ravnal zoper obé.

„Basa, dobroserčna in vdana Basa, naj zarad mene pride pod nož! Kaj mi je neki hudega storila? Mojej hčeri naj se odvzame služabnica, ki jej je bila kot zvest psiček vedno na strani! In nobena izmed nju še ne slutí ne, da je to storil ta, ktereга tako serčno ljubíte!“

Perpetua bi bila sicer lahko zapazila hudo vest svojega očeta, kajti tako nepokojen še nikdar ni hodil sem ter tje v svojej hiši, tako ni nikdar poprej obešal oči pred njo, kedar jo je srečal; toda danes Perpetua ni imela oči za tako opazovanje, danes jej je vse kaj družega prevplivalo serce, namreč veselo upanje in hrepeneča želja, kmalo, da, še to noč — kerščenej biti. Ona je bila vesela, da je danes oče ni motil v presladkih čutih. Prav danes so Perpetev, Perpetua in Basa skoro zmeraj skupaj. Vsi trije so polni svetega navdušenja. Nobeden izmed njih ne misli niti na jed niti na druga svoja navadna opravila.

Lepida danes ni na spregled; kje da je, nihče ne vé in tudi ne poprašuje po njem; berž ko ne je kje pri verčku za mizo ali pa v postelji smerči.

Naj več opravka si daje Hano. Sužnje je bil izročil drugemu nadzorniku, saj mu niso bili tako pri

sercu, kakor osnovani naklep zoper to rimljansko hišo. Živo mu pred očmi stoji nesreča, ktera po njegovem naklepu pride nad to dozdej precej mirno rodovino. Nadja se, da se jej že danes raztergajo vse naravne vezi; kajti dobro vé, da je podnetil ogenj razpertije, ki nikdar ne ugasne v tej družini; zato prekanjeni Numidec danes kakor zmagalec ponosno hodi po hišnih hodiščih ter se satansko hudobno nasmeje, kedar kogar izmed družine sreča ali vidi vtopljenega v vesela čutila.

„Vaše veselje — tako sam seboj govori — se vam pač kmalo spremeni v grenko žolč. Kmaló, da, še danes potegne druga sapa. Danes sem vam jaz še na postrežbo, a jutri se vam bode huje godilo, nego mojim sužnjim; danes se smejate vi, a jutri bom jaz obhajal zmago.“

Dan se dalje in dalje pomika. Vsak ud Valerijeve družine je imel na mislih imenitne, važne reči in različna čutila v svojem sercu; Valerij svoje bogove in mučilno kesanje, mladi kristijani ogenj ljubezni do Boga, Hano pa tleče maščevanje. — Čegava čutila so bila pač blaža? — kdo je bil zadovoljnejši? kdo je pričakoval veselejše prihodnosti? To uganiti pač ni težko čestitemu bralcu.

„Glej, Basa — tako jame Perpetua pozno na večer na tihem pogovarjati se s sužnjo — kako nam je danes prijazno milo nebó. Nič nas ne moti v svetej tihoti. Še celo drago moje dete tako terdno in sladko spančka, kakor da spi spanje večnega mirú. Le na dihanji spoznam, da še živí, in vendar se tako lepo na smeh derží. Lehko se torej preišljaje pripravljamo na sveti kerst. Idi, Basa, in poglej kako, nizko je že pesek v posodi, tam-le na mizi.*) Zdi se mi, da smo blizo trenutka, ko bode treba odriniti v jame, da kakor sinoči ne zamudimo svetega opravila. Aspazij mora že pri vertnih vratih biti. Vse že počiva in molčí.“

„Da, da, gospá — odgovori Basa, ko je bila pogledala na peščeno uro — prva nočna straža gre že h koncu, le še dve zernici, in pesek je pod zarezó. —

*) t. j. koliko kaže peščena ura.

Jaz danes nič dobrega ne pričakujem, gospa; kajti hudobni Hano se mi je danes kazal jako prijazen in sladak, in vendar sem mu na obrazu brala zgolj hudobijo; on je danes vedno lazil po dvorišču okoli naju, opazoval je naji, kakor priliznjen maček; celi dan ga ni bilo pri sužnjih, da-si tudi je sicer bilo njegovo veselje, terpinčiti, dražiti in priganjati je. Kaj je neki danes imel na mislih? Kaj neki hoče z nama? Gospa, spodi tega človeka od hiše, in to še nicoj!“ —

„Kaj ti je danes, drago dete! — odgovori jej Perpetua — kako si nicoj vendar hudobna! Ti Hana kar ne moreš terpeti! Veliki Pan bo hud nad te, ako ne ljubiš tudi Hana.“

„Da, da — reče Basa na jok deržeča se — jaz hočem ljubiti tudi Hana, čeravno mi je že veliko hudega storil in celó rekel, da moram Panu na kljubo storiti kaj hudobnega. Jaz hočem svojemu upornemu sercu in duhu reči: Ubogajta me, tiho bodita in tudi hudobnega Hana ljubita, ker tako vелеva vėliki Pan Jezus. Vendar pa še enkrat rečem: Hano je hudoben človek! Vendar mu nočem pokazati hudih oči, hudega obraza. Gospa, ti, kaj ne, ti tako hočeš in praviš, da tako veli tudi vėliki Pan; no, tudi jaz hočem tako.“

„O gospá, jaz slutim, da Hano nicoj kaj hudega učini, ne meni, kajti kaj hudega more Basi storiti, ako jo le vėliki Pan ljubi in njena gospá — ali za te, gospa, se bojim in tresem. To mi vedno pravi nek notranji glas, ki noče omolkniti, če tudi mu pravim: tiho bodi, Hano je dober človek, Hano je dober človek — vendar mi vedno odgovarja: Hano je hudoben, nicoj hudoben. Varujte se ga!“ —

Perpetua se noče dalje pričkatati z Baso, saj je tudi njej bilo prav tako pri sercu, kakor Basi. Tudi ona se je vedno branila misli: „Hano je hudi duh“, vendar pa se jej je zmerom z nova povračala.

V hiši se nič več ne giblje. Valerij moli pred bogovi za mir svojemu sercu; Lepid je pri sosedovih in pije, sužnji in njihovi nadzorniki so že davno popspali in v miru počivajo.

Čas je, da odrinejo trije mladi kristijani. Perpetua se, preden odide, ozre še na svojega dojenčka ter prosi svojega in njegovega angela varha, naj bi čula nad njim. Potem se na tihem izmuzne iz sobe. — Aspazij že čaka, in tako se podajo na pot v skalnate razpokline.

Naši potniki pač ne mislijo, da še čuje Hano in da je bil okoli gradú postavil oborožene stražnike. Da so vlekli na ušesa, lahko bi bili pač slišali tiho šepetanje in zamolklo rožljanje orožja; da je bilo mogoče, videti za temno germovje, pač bi bili tudi videli blešketati se svetle čelade in oklepe razstavljenih straž. — Toda saj ima hudobni sovražnik tudi svojo uro.

Urnih korakov hité naši romarji peš čez smertno polje in pred polnočjo so že dospeli pred znana skalna vrata. Hano prav po mačje leze za njimi ter jim je vedno za petami; stražniki pa so nekoliko zaostajali, vendar ne toliko, da bi bili iz oči izgubili svojega vodnika, pravega lškarjota.

Ko Aspazij s svojo družbo stopi v jamo, Hano z oboroženimi vojaki tako urno udere za njimi, da jih dojde pri skali. Perpetev, ki je zadnji hodil, je sicer že prej zaslišal ropot za njimi gredočih potnikov, ali češ, da bratje za njimi gredó, ni se zmenil za-nje. Skala se vzdigne, Aspazij s svojimi tovarši stopi v svetišče, za njimi ob enem pa so tudi oboroženi rimski vojščaki sredi kamenene molitevnice prvih kristijanov.

„Proditores, proditores“ t. j. izdajalci, izdajalci so tukaj — ta glas se kakor iz enega gerla zažene od vseh strani.

„Z Bogom, bratje, serčno se vojskujte! V nebesih se zopet vidimo! Tam gori je naša prava domovina, naš večni pokoj! Oče, Optat, blagoslovi nas še enkrat!“

Vse pade na kolena; vojaki, ki so prvi priderli v jamo, mirno gledajo, Optat pa oči povzdigne in blagoslovi svoje ovčice. Na to vstanejo ter se z bratovskim poljubkom poslové.

Zdaj vojaški hlapci in beriči kakor divji volkovi med mirne ovčice v jamo prihrumé z bakljami, vervmi in verigami, ter prično svoj posel; najprej prevernejo

oltar in vse, kar je bilo na njem, potem pa jamejo vezati in vklepati uboge kristijane.

Optat sam prostovoljno podá roke ljutim beričem rekoč: „Mene zvežite, te pa pri miru pustite;“ toda nič ne pomagajo njegove besede in prošnje; njega sicer zvežejo in vklenejo pervega v dolge in težke verige; komaj jih nosi oslabeledi starček; za njim pa pridejo na versto drugi za drugim. Nikdo se ne ustavlja, nikdo se ne brani.

Ljuti beriči zgrabijo tudi nježno Perpetuo ter jej tako stisnejo roke, da se jej v meso vjedó vervi.

To neusmiljeno ravnanje Baso silno zabolí v sercé. Pozabivša svojih verig — pa saj jih je bila že vajena nositi — zavpije rekoč: „Trinogi, ali tako ravnate s plemenito Rimljanko? Namesto nje mene umorite.“ Pri teh besedah Basa skoči med beriče in Perpetuo, da bi jej ohlapila vezí. Pri tej priči jo razkačen vojak po glavi od zadej mahne, rekoč: „Črna psikla, tu imaš plačilo za psovanje rimskega vojaka, menda ti bode zadosti, če ne, mahnem še enkrat po tebi.“

Basa vzdihne in pade na tla. Kri se jej iz prebite glave curkoma vlije ter teče kakor iz rudečega vrelca. Vse svoje moči zbere ter reče: „Gospa, jaz sem že zadosti dobila in umerjem za vélikega Pana in za-te! Gospod Jezus, usmili se mene! Nikar se ne spominjaj tega, da je nekdam Basa bila hudobna in da te ni spoznala! Zdaj pridi in popelji me v nebesa. Basa sicer tega ni vredna, toda oče Optat je večkrat rekel, da smo tvoji otroci, če tudi še — ni — smo — ker — šče — ni! O, Go — spod — jaz — jaz — ne — mo — rem — več — go — vo — ri — ti, — le mo — je — ser — ce — naj — go — vo — ri — s te — boj, je — zik mi za — sta — ja; — Gospa! gospa! — jaz — ga — vidim — on, prav on gre — o — kako lep je — gospá — poglej — sem — le — kako — lep venec — meni — nese. Jaz — Kra — ljica! — Da, da — Gospod — jaz grem, grem — gospa, véliki Pan — Jezus — Je — zus —; tu se jej jezik ustavi in govor spremeni v nerazumno šepetanje, dokler še more gibati z ustnicami; kmalo jej tudi te zastanejo, oči se jej uledené,

še enkrat vzdihne in čista duša se loči od umerljivega telesa ter se vzdigne v sveta nebesa.

Perpetua več ne čuti bolečin svojih ranjenih rok. Serce in oči so jej le pri Basi. Potok solzá se jej vlije raz lici, kajti merlič je njena zvesta sužnja, njena najljubša prijateljica. Perpetua se beričem z nadnaravno silo izterga iz rok, pade nad truplo umerle Base, poljubuje njeno čelo in njene roke rekoč: „Basa, o Basa, prijateljica moja, ne hodi še od tod, počakaj mene! — Ali me več ne slišiš? ali me več ne ljubiš? O, poglej me saj še enkrat s svojimi ljubimi očmi!“ —

Tako še nobena gospa ni ljubila in obžalovala svoje sužnje. —

Hano je pa ob strani stal ter s satanskim veseljem svojo nekdanjo gospó gledal v njenej serčneji britkosti, rekoč: Rimljanka, zdaj tudi ti poskušaj kelih terpljenja.

Toda Perpetua ni žalovala zaradi smerti svoje prijateljice, temuč zato, da je Basa pred njo dosegla slavno mučenstvo. — „Perpetua, le malo še poterpi, saj se tudi tebi kmalo kmalo na glavo postavi mučenški venec!“

Beriči Perpetuo s silo odtergajo od trupla černe Base, da tudi njo vlečejo iz jame.

Jama je izpraznjena, vsi vjetniki so pred njo v versto postavljeni in na odhod pripravljeni. Celo pot ni slišati tožbe iz njihovih ust, ampak razlega se veselo petje, da bi človek mislil, ti gredó na ženitovanje, ne pa v muke in smert. Kaj čudno se od tega veselja odlikuje sirovo preklinjevanje spremljajočih beričev in vojakov.

Še pred jutranjo zarijo Hano pripelje svoje jetnike v Kartagino. Nadjal se je, da mu cesarjev namestnik za to srečno lov podelí rimsko državljanstvo, ali, kar bi mu bilo še bolj po všeči, zapadlo posestvo tega ali tega vjetih bogatih kristijanov, morda celó Valerijev grad, ko njegovemu življenju konec storí sramota, ki je zadela njegovo hišo. Da bi si še kdo drugi lastil to zaslugo, to mu še na misel ne pride; upanje njegovo je silno prederzno in tako si še dalje zida zlate gradove in naposled pride celó do sklepa: ko Rimljan Rimljana ugonobí, tedaj pri-

dejo sinovi puščave — Numidci — in preženó to nesložno ljudstvo in jaz bodem bogatin v Kartagini, rojaki me sprejmó z razpetimi rokami in morda izvolijo za svojega kralja. — Take ošabne in prederzne misli po glavi rojijo nekdanjemu sužnju Hanu, ko kerščanske vjetnike žene v sodnjo hišo.

Kristijani se izročé jetničarju; Hano z nevoljo čaka prokuratorja, da bi od njega prejel plačilo za tako obilni lov; pa saj si tudi ne upa verniti se k Valeriju, kajti svest si je, da ga je spraval ob ljubljeno hčer, in dobro vé, da mu je pobral vse zlato, srebro, bisere in drago kamenje — vse njegovo bogastvo.

V jami pa — tam v gorah — je ležalo Basino truplo s svetlobo obdano — angelji Božji so čuli pri njem.

Ko od tod odidejo vojaki, serčni kristijani, ki so bili prepozno prišli do jame in se umeknili sovražnemu napadu, gredó v jamo, da poberó svete posode in drugo orodje, kolikor ga neverni vragi niso bili poterli, in najdejo mlado sužnjo v kervi mrtvo ležati. Njeno obličje se je deržalo na smeh tako nježno in milo, kakor da je angeljevo. — O, kako so žalovali po njej, nad opustošenim svetiščem, o zgubi svojih svetih očetov, bratov in sester! — Z velikim spoštovanjem vzdignejo truplo svete mučenke na rame, gredoč molijo in jokaje se jo pokopljejo še tisto noč zraven drugih svetih mučencev. —

V. Poglavje.

Drugo jutro.

Vzhodnje nebó se žarí, zlato solnce jame vstajati, da zopet nastopi svoj tek. V Kartagini se zopet vse oživi; že odmeva tesanje in kovanje, kajti brodniki so pričeli svoje delo na barkah.

Tudi na bližnjih holmcih se jame gibati življenje in mergolenje, delavci gredó v vinograde na bratev.

Le v Valerijevej hiši je danes vse tiho. Nikdo se ne gane, še celó sužnji ne, ki so vendar sicer na

delu bili že pred solničnim vzhodom. Vrata so še vsa zatvorjena, in hrami za sužnje zapahnjeni. Videti je skoro, da so vsi prebivalci že odšli v mesto. — Toda ne, ne, saj še grozdje visi na brajdah okoli grada. Tega nikdo ne prepusti gladovnim roparskim ticam.

Gotovo ne, najmanj pa Lepid, ki je jako visoko čislal lepo grozdje, dajoče mu sladko vinsko kapljico. Zato vstanite, sužnji, idite na delo, idite na tergatev! Toda danes tukaj ni slišati tega klica. Hano še ne rožlja s svojimi ključi, čeravno žarki vzhajajočega solнца skozi razpokline obsevajo suženjske ječe, in vsi drugi nadzorniki še terdno smercé na svojih posteljah, kajti navada je bila, da je je Hano budil. Kje je Hano ali je morda vendar enkrat že poginil? ali ga le merzlica trese? Tako se že zbudjeni sužnji med seboj pogovarjajo. In marsikteremu je serce veselja poskakovalo, da je rešen terdoserčnega trinoga. Slutiti se ve da ni izmed njih nikdo mogel, kaj se je godilo preteklo noč. Da so vedeli, kaj se je prigodilo njihovej dobri Perpetui, gotovo bi se bili vsi jokali na glas.

Toda čuj! v gradu se vendar jame nekaj gibati. Verige padajo od vrat, zapahi se odpahujejo, vrata se odpirajo, iz hiše stopi stari Valerij, ves razmeršen je še in osupnjen gleda po dvorišču.

„Ali ni nikogar tukaj? ali sem v mertvašnici? — Hano, nadzorniki, kje ste, kje tičite? Kje je Hano? Kje Perpetua? Kje Lepid? Ali čujem ali se mi le sanja? Vsa hiša je danes v neredu. Kaj je to, ali morda še ni dan? Ali ona krogla, ki sveti na vzhodu, ni solnce? Ali je mar le luna? — To vendar ne more biti! Saj je beli dan, in peščena ura kaže, da so pretekle vse ponočne straže. In vendar so to, kar se mi dozdeva, morda le hude sanje! — Danes nič prav ne vidim, morda mi pred očmi stojé one čaravne podobe, o katerih mi je pripovedoval hudobni Hano. Zdi se mi, da sem bil včeraj pri cesarjevem namestniku Hilarijan, da sem mu ovdil in izdal Baso in kristijane? Je-li to res? To mora res biti. Moja pamet, moj um, moj spomin, kje ste? Kje je Basa? Kje je moja hči?“

Na to Valerij jame divjati po hiši, kakor bi bil obnorel, strah ga je samega sebe, in išče ljudi; poverne se v svojo izbo, tu gre enekrati doli in gori, potem se podá v spalnico svoje hčere. Strahoma stopi va-njo, komaj si upa sopsti. Tudi tukaj je vse tiho in prazno; le Perpetuin sinek leži na posteljci v mirnem in sladkem spanji. — „O, ubogo dete, komaj šteješ nekoliko dni, in že si sirota. Tvoja skerbna mati je daleč od tebe, sem je več ne bo, in morda te nikdar več ne vidi njeno ljubo okó! — Perpetua, Perpetua“ — tako Valerij v eno mer kliče na glas; toda od nikoder mu ne pride odgovor.

Poslednjič se vendar zbudé suženjski nadzorniki ter pridejo prosit Valerija, da bi jim delo odkazal. — Njegova prva beseda je vprašanje: „Kje je Perpetua, tukaj je sicer njeno dete, nje in Base pa ni. Pokličite mi Hana; on mora vedeti, kakovi čudeži so se to noč godili v tej hiši.“ Vsi nadzorniki gredó iskat Hana; toda ni ga niti v gradu, niti na pristavah, niti na vertih, niti v vinogradih; nikdo ga danes še ni videl, nikdo nič ne vé povedati onjem.

Valerij, ko mu prinesó to sporočilo, jame slutiti veliko nesrečo ter jo udere naravnost k Lepidu, ki je v terdnem spanji še smerčal na mehki pernici. Valerij ga prime za roko, katero je imel zunaj odeje, ter ga mora močno tresti, predno ga zbudi. Ves zaspan si mane oči ter vpraša: „Ali grad gori? Če ne, pustite me mirno dalje spati.“

„Grad ne gori, ali Perpetue ni, — drage moje Perpetue ni — vsklikne Valerij — huda nesreča se jej je morala perpetiti! Vstani, urno vstani, pomagaj mi iskati je! Vse, vse je proč!“ —

„Če gre le za Perpetuo — odgovori Lepid — tedaj se zopet mirno vležem; kajti gotovo je ta na pol obnorela trapa zopet po noči šla ogledovat in občudovat lune in zvezd; saj to ni nič nenavadnega pri njej. Pusti me torej mirno dalje spati; Perpetua že sama zopet pride domú. Privošči mi vendar sladko jutranje spanje! Če je do večera ne bode domú, no, potem je pojdem iskat.“

Toda Valerij nikakor ne gre od postelje, dokler se Lepid, če prav nerad, vendar ne vzdigne s svoje pernice.

Valerij in Lepid preiščeta vso hišo, nikjer Perpetue ni; toda tudi Perpetva, Base in Hana nikjer ne najdeta. To se celó lehkomišelnemu Lepidu čudno zdí. Poslednjič gresta še v zakladnico, kjer je Valerij hranil zlato, srebro in vse druge svoje dragocenosti. Toda zakladnico najdeta odperto in vse skrinje prazne, vsi zakladi so bili zginili iz njih. Valerij tega še ne bi bil zapazil, ker ni iskal denarja, ampak Perpetue, toda zapazil je Lepid, ki je bil ves živ na denar, ker ga je tolikanj potreboval. —

„Ktera prederzna roka je pač to storila?“ še celó srebernih in zlatih hišnih bogov več ni bilo tukaj. To je bilo Valeriju najhujše znamenje.

„Bogovi, bogovi — tako vzdihuje — so šli od mene in z njimi vsa sreča moje hiše!“ —

„Pač slabi bogovi — misli si Lepid — če še sami sebe niso mogli braniti tatú, kako bodo še le mogli varovati druge?“

Lepida sicer ni lahko zbegala kakova nesreča, ali ta ga je popolnoma streznila in zbudila; sprevidel je, da se je preteklo noč zgodila velika nesreča v hiši. Toda tudi on ni mogel uganiti prav za prav, kaj in kako se je zgodilo. Da je to učinil prekanjeni Numidec Hano, tega je bil terdno prepričan, saj je bil on kriv vsake hudobije, ki je bila kedaj storjena v Valerijevej hiši; on je bil najhudobnejša duša, ki je prebivala pod streho; on je samega veselja terpinčil sužnje; on si je bil izprosil posel, živino klati, in to iz zgolj kervoločnosti; on je bil že marsiktere tatvine kriv; bil je celó na sumu, da je hotel grad zapaliti; le Perpetui je imel zahvaliti, da ga Valerij že zdavno ni bil zapodil od hiše; bil je kaj čuden človek, on je čul, ko so spali drugi ljudje. Mnogokrat ga je Lepid še o tretjej ponočnej straži slišal v spalnico, kako je v svojem neolikanem jeziku molil in preklinjal pred svojimi gerdimi bogovi. Sem ter tje se je Lepidu zdelo, da Hano v svojih kletvah imenuje njega in njegovo družino. Kaj so mu ti bili na mislih? Ali je mar svoje bogove sreče prosil za

Valerijevo hišo? Tega gotovo ne. In vendar je Valerij vse zaupal temu hinavcu. „Hano je malo-pridnež“ — misli si Lepid — „to je gotovo, morda tudi čarovnik, ki je v zvezi s hudobnimi duhovi; on je eden izmed tistih, kateri znajo zarotovati orjaške in strupene kače, da so jim pokorne, kakor učni psički. Tu se godé čudne reči. Verh tega Numidijani nas Rimljane sovražijo z neizbrisljivim sovraštvom. — Da ni zarad Perpetue in Valerija, kedaj bi bil že od hiše spodil tega človeka.“ — Lepid, lehkomiseln Lepid, je Hana najbolj poznal, kajti v tem so Rimljani bili bistrega uma. Basi — nedolžnej Basi — je pa naravni čut razodeval, kaj je ta Numidec; kajti priprostim otrokom Božjim se, kakor Jezus uči, razide megla, v katero se zagrinjajo hinavci, njim se naklepi hudobnih zločinov razbijejo kakor steklo.

Valerijeva hiša je bila danes hiša prave zmešnjave. Že je solnce stalo visoko čez poldne, in vendar še ni nikomur prišlo na misel, da je sužnjem treba jesti dati in delo odkazati. Ni se torej čuditi, da v svojej nepoterpežljivosti v ječi jamejo od znotraj terkati na vrata z železom okovana, in rožljati z verigami, ki so jih vezale, kajti lakot jih grudi, vsi so še tešči, pozabili so je nadzorniki, kateri so bili razposlani Hana iskat. Naposled mora Lepid sam jim poskerbeti jedi. V vinograde na delo jih vendar ne pošlje, ker bi bili brez čuvaja in tega Lepid ni hotel; sužnji so pa tudi veseli bili svojega počitka.

Valerij je ta čas, ko se je Lepid ukvarjal s sužnji, tičal pri svojih bogovih, katerim na čast je v žerjavico nametal toliko kadila, da je bil kakor sredi oblakov; ondi je goreče molil in prosil bogove, naj bi mu naznanili skrivališče ukradenih hišnih malikov, naj bi mu razodeli prederznega tatú, povedali, kje biva Perpetua in kje je Hano, ki je njegovej hiši ukradel mir! — Toda bogovi molcé ter ne dajo niti znamenja niti odgovora.

Lepid starega Valerija dobi ravno pred temi spakami; videvši, kako jim daruje, kako oči prevrača, kako moli, oberne mu herbet ter na tihem sam

s seboj tako-le govori: „Trapasti Valerij je še večí norec od svoje hčere; pač ne vem, čemu je to spakovanje in merdanje. Kamen je kamen, kovina je kovina, in les je les, in to ostane, če Valerij tudi sto in sto let pripogiblje svojo glavo, uklanja svoji koleni in merda s svojimi čeljustmi. S takimi reči ne pridemo dalje ni za korak ne; po njih niti izvemo, v čegavo mošnjo je zlezlo naše zlato, niti se nam naznani, kje je Perpetua, Basa in prekanjeni Hano. — Kaj je to, da se ne poverne noben sel? Za vraga, kje vsi tičé? Najboljše bo, da sam pojdem v mesto. Ko bi le bil od tukaj odšel že pred tremi dnevi! Zgovorna Perpetua in vino je krivo, da sem še tukaj. Zdaj pa le v mesto! Ondi se iznebim nadležnih skerbí in dolgega časa.“

In res, Lepid se v malo minutah odpravi v mesto, sužnji ga nesó v nosilnici v Kartagino. Nadja se, ondi kaj več zvedeti, in če tudi ne, saj ima mnogo prijateljev, s katerimi si bode v igrah, vinu in veselicah iz glave izbil vse te burke.

Po stermej, s kamenjem potlakanej cesti, ki je s teh gričev vodila v Kartagino, počasi toda varno stopajo sužnji-nosilci. Ta in onkraj ceste so vertje in hiše. Čez zid, ki gradi verte od ceste, visé rožni germi s svojimi nježnimi belimi in rudečimi cvetici, zeleni beršljan pa se od cestne strani vpenja po zidu tako gosto, da zakriva skoro ves zid.

Nosilci dospó pred zahodnja mestna vrata. Bradat vojak v oklepu, s čeljado na glavi, s škitom in sulico v rokah tu stoji ter došlece opazuje z bistrim svojim pogledom. Težka hrastova zatvornica, z debelim železom okovana, *) toda starosti začernela in zarujavela, nad glavo visí njim, ki stojé med vratmi pod njo. Debelemu in terdnemu obzidju se pač vidi, da je nekđaj bilo močna terdnjava; toda zob časa, ali mar več razrušilna roka rimskih vojakov ga je prevotlila in razdrobila. V njegovih razpoklinah se je že vkoreninilo drevje in germovje. Ta vrata so imela tedaj obraz častitljive podertije. — Vojakstražnik nosilcem ne dela nobene ovire. Prestopivši

*) S takimi zatvornicami so zapirali mestna vrata.

ta vrata bili so v notranjem mestu na vélikej cesti, ki je navzdol vodila v lukó, kreber pa na véliki mestni terg. Naši nosilci jo krenejo na terg.

Od tod dalje jako počasu nesó Lepida, ker jim, nikakor ni mogoče, naglo stopati, kajti vse gomezi ljudi, tovornikov, tergovskih opravnikov in postopačev, ki so ob hišah gori in doli hodili po nekoliko zvišanih s štirovoglatim debelim kamenjem potlakanih potih za pešce; med poti za pešce nekoliko niže je vozna cesta, tudi dobro potlakana s štirovoglatim kamenjem. Toda to kamenje je že jako oglašeno in obrušeno, in tam, kodar tekó kolesa, so žlebaste globoke kolesnice; kajti vedna vožnja je že izvotlila terdo kamenje. Voz za vozom, večidel vozovi z dvema kolesoma in težko obloženi, škriplje po času dalje, konji razgetajo, osli in mule rigajo, biči pokajo, vozniki in vodniki kolnejo in poganjajo živino. Življenje in mergolenje v tem primorskem mestu je bilo že o tistem času tako, kakoršno je dandanes, le s tem razločkom, da sta noša in jezik takrat sploh bila rimska.

Divji mavritanski tovorniki ali sužnji so si enaki ostali do današnjega dné. Že takrat bili so černi, živinski, siróvi, kradljivi, na najnižej stopinji človeške omike in na pol nagi. Taki so po vseh mestih ob severnem afrikanskem primorji. To ljudstvo od več ko 4000 let ni storilo nobene stopinje dalje v omiki, še celó kerščanstvo ni imelo mnogo upliva do njega, kajti nad Kamovim zarodom leží Božje prekletstvo. Kedaj se Gospod usmili tega ljudstva, kdo ve povedati? —

Tudi vprežna in vozna živina je do današnjega dné ostala, kakoršna je takrat bila, kajti kakoršno je Bog takrat vstvarjal, takošno vstvarja še dandanes. Toda, ne, ne; iskrenega močnega soparnega konja (železnic) in ko blisk berzega poštnega konja (telegrafa) takrat še ni bilo na svetu. Še le najnovejši čas meni, da bode Gospod Bogu vladanje svetá iz rok vzel s svojimi iznajdbami; ali do tega nikdar ne pride, nikdo mu bliska in groma ne izvije iz rok, kakor se je nevernikom sanjalo, da je Prometej storil Jupitru, kralju njihovih bogov; kajti naš Bog je

močan Bog, tako da se mu mora v prahu ukloniti človek, in vse človeško prizadevanje ni in nikdar ne bode moglo človeku niti za pedanj podaljšati življenja, sicer ne bi sedanji pohotni rod hotel iti iz tega svetá.

Toda vernimo se k svojej povesti.

Kartaginske hiše nimajo oken na cesto; pred njimi so pa kamenene klopi, na katerih sedé radovedneži, da gledajo in opazujejo mimogredoče ter vse zvesto poročajo njim, ki so je za ta posel najeli. Zlasti nomenklatorji (imenovatelji) so vsakemu na tenko gledali v oči, kajti oni so imeli ta poklic, da so svojej gospôdi imé in stan vsakega, ki je mimo šel, imenovali in naznanjali zato, da je je gospod vedel prav nagovoriti in pozdraviti. Imenitni Rimljani so se morali prilizovati ljudstvu, da je na-nje ozir imelo pri volitvah za visoke službe; ta dvorljivost in ponižnost nikakor ni bila naravna, ampak politična.

Ko sužnji mimo nesó Lepida, izreklo je njegovo ime mnogo jezikov. Dva taka moža celó vstaneta s svojih klopi ter gresta za nosilnico. Berž ko ne hoteta izvedeti, kam ga nesó sužnji. Poslušajmo njun dvogovor:

Pervi: „Da, da, to je Lepid, veseli plemenitnik, ki je pri mojem gospodu že mnogokrat sedel za mizo; on spodobno časti boga baha; *) ne more se mu očitati, da bi bil skop. Že marsikteri zlat (cekin) mi je v roke stisnil, ko sem ga peljal domu in mu razsvetljeval pot. Če ostane v mestu, precej moram sporočiti svojemu gospodu. Njegovega nadzornika Hana sem danes že nekje videl v mestu.“

Drugi: „Ali res? To je tedaj Lepid, zet nabožnega Valerija, ki ima svoje poslopje prav za Amonovim templjem? Lepid danes gotovo ni le-sem prišel bogov častit, niti pokristijanit se, kajti bogat je in veseliam prijatelj. Hincej, ravno mi je nekaj prišlo na misel; ali nisi ti nič slišal, da je bila tudi Perpetua, Lepidova žena, šla v tigrove jame vdeleževat se nesramnih ponočnih kerščanskih slovesnosti? Preteklo noč so celo zalego teh zločincev

*) t. j. pijanec je.

našli in vjeli v gorah; kdo bi verjel, Perpetua, ta nekdanj tako nabožna Perpetua, ki je vedno tičala v templjih, tudi ona je menda med njimi! In tudi njen brat Perpetev. Tako se danes govori po vsem mestu. Vse so poteknili v mestne ječe. Pač škoda lepe, mlade in mile Perpetue! Žal bi mi bilo že zaradi Lepida, kajti to bode za-nj strašen udarec.“

Pervi: „O, za Lepida je meni pač majhena skerb; on se bo že vedel tolažiti. Meni se vendar zdi, da mlada, ljubeznjiva Perpetua ne bode stanovitna in zvesta ostala nesramnej tej ločini; odpadla bo, ko se jej zažuga smert; saj menda visoko ceni svojo mlado življenje in ženska serčnost tako ni na dobrem glasu.“

Drugi: „V tem bi se ti, ljubi prijatelj, vtegnil jako motiti. Prav ženske so pogumnejše, kakor najpredernejši možje, zlasti pa te kerščanske ženske; one zasmehujejo najgroznejše muke; saj sva to oba že večkrat sama videla; prav tako je, kakor da telesa, ki se mučijo, ne bi njihova bila; prav tako je, kakor da druga govori, druga pa terpi; prav tako je, kakor da je v njih vesel hudoben duh, kakor da so obsedene; ali meniš, da se kaj bojé sodnikov, še dražijo je s svojimi odgovori.“

Pervi: „Prav imaš. Kar mi je všeč pri teh kristijanih, to je njihov pogum, da se smerti nič ne bojé, marveč se je še celó veselé. Tega ni bilo, kar svet stoji!“ —

Drugi: „Najbolj me jezi Hano, ta malopridnež. On sam je ovadil svojo gospó. Tako saj pravijo. Gerdi nehvaležnež! Ona mu je podarila prostost, on jej je pa železje koval. Vse mesto ga zaničuje zaradi tega črnega njegovega djanja. Tudi cesarjev namestnik sam mu je neki namesto pričakovanega plačila pokazal duri, in taki gospodje nimajo menda mnogo očitati drugim malopridnežem. Glej no, glej, meni se zdi, da se Hano tam-le plazi okoli onega vogla.“

In res se zvita Hano-va buča prikaže konec ceste, ktera vodi na terg. — Tudi eden izmed štirih sužnjev, ki so nesli Lepida, ugleda Hana; v tem hipu se izmuzne izpod droga, in ko bi z očmi trenil,

zginje v brezštevilnej množici. Malo je manjkalo, da nosilnica z Lepidom vred ni omahnila na stran in telebila na tla, komaj so jo njegovi trije tovarši v ravnotežji obderžali na svojih ramenih.

Lepid misleč, da jo je suženj potegnil, hoče že na pomoč klicati vojake, da bi ga šli lovit. Toda ni ga bilo skoraj človeka okoli njega, kajti vse vse je vrelo na trg. V enem hipu je bilo na stotine ljudi ondi zbranih okoli dveh rokoborilcev; eden izmed nju je bil zamorec, in ta je nekega Numidca s svojo močno pestjo deržal za žrelo ter ga vlekel za seboj. Numidec nikakor noče iti ž njim, zato se ustavlja in brani na vse kriplje, ter se vije kakor kača, katero je tiger zagrabil za glavo. Od davljenja mu je obraz že ves začernel.

Kdo sta ta rokoborilca? „Kaj ne, dragi bralec, da ju poznaš?“ Zamorec je Lepidov suženj, Numidec pa nadzornik Hano.

Ti, numidska hijina, hočeš ali nočeš tje k mojemu in svojemu gospodu moraš iti, če ne, zadam te pri tej priči; meni več ne uideš. Zdaj ti je menda vendar enkrat odbila ura povračila; danes se ti tresi, ti zagrizli zločinec! Ti si vse zaklade ugrabil gospodu in verh tega s poti spravil njegovo dobro ženo. Gospod sam nam je to povedal!“ —

Ko bi midva, ljubi bralec, bila med radovedno množico, kaj ne, mislila bi si bila, da je zamorec hudobni duh, kateri hudobnega Hana vleče pred sodnji stol Božji. Glej, glej, kako se zamorcu ognja svetijo oči, bere se v njih goreča želja po maščevanji, kako serdito škriplje s svojimi ko slonova kost belimi zobmi; kako globoko je Hanu v meso zapičil ostre nohtove svojih perstov; kako mu lasje po koncu stojé na glavi!

Nikdor izmed množice pa ne vé vzroka tega strašnega prizora, vendar pa se vsem dozdeva, da je Numidec moral jako razdražiti zamorca, kajti ta je bil kakor izpuščena divja zver. Vsa množica se ogne sužnju, ki za seboj vleče Hana, ter radovedno gleda, kaj bode počel s svojim sovražnikom. Vleče ga k Lepidu; tu pa z močnim glasom zavpije rekoč: „Go-

spod, tu imaš tatú svojih zakladov in njega, ki mir kali tvoje hiši! Ali sem prav ravnal?" —

Lepid se prijazno nasmeje gorečemu in zvestemu sužnju ter reče: „Prav po mojej všeči si storil; to tvoje djanje je vredno plačila; odslé več ne bodeš nosil bremen, prostost ti je dana; le še tega zločinca mi vleci k sodniku, da mi ga vklene in dene v zapor; jaz sam ga hočem tožiti.“

Tako Hano pade v jamo, kakoršno je kopal drugim. Vendar je pa mislil, da se reši iz nje s svojimi prekanjenimi izgovori zlasti pa z zaslugami, ktere si je bil pridobil pri lovi kristijanov. Hano je imel v ječi lepo priliko premišljevati nezvestobo in gerdo svojo nehvaležnost. Toda pustimo morilca Base in mnogo drugih, v ječi naj vživa plačilo svojih hudobij.

Spremljujmo Lepida, ki gre naravnost na sodnijski trg.

Sodnijski terg je velik, štirovoglat prostor, kterege obdaja pokrito stebrovje. Sredi terga stoji visok mramoren steber, verh stebra pa krilat bog, Merkurij po imenu, z obrazom obrnjen proti Rimu, v roki deržeč palico s kačami ovito. Tempelj Jupitra Amona, posnet po imenitnem templju v afrikanskej puščavi, je stal na vzhodnej strani, s svojim licem obrnjen na terg. Bil je prav sredi stebrovja. Duhovni v belih oblačilih in z lavorjevimi vencí na glavah doli in gori hodijo po lopi! Videti je, da se pripravljajo na veliko daritev. Smehljaje se pozdravljajo mimo gredoče ter je vabijo k daritvi. Prav malo kdo se ustavi in zmeni za njihovo vabilo, večí del jih gre po svojih opravkih; vendar pa vsak mimogredoč verže zerno kadila v kotel z žerjavico, ki je stal pred velikimi templjevimi vratmi. Kdor tudi tega noče storiti, ta stopi izpod podstrešja, predno pride do lope, ter se ogne templja bojé se, da ga ne ugledajo duhovni, prav tako, kakor se dolžnik ogiblje svojega upnika, hudodelec beriča. Takih bogov boječih se pa ni bilo malo v Kartagini; in vendar niso bili niti dolžniki niti hudodelci; toda rogati Jupiter in njegov tempelj sta jim bila gnjusoba, njegovi duhovni pa največi sovražniki. Da so duhovni vedeli

ali mogli le slutiti, zakaj se toliko ljudi ogiblje njihovega svetišča, gotovi bi bili precej šli v veliko poslopje, ki je templju stalo nasproti, zahtevat vojakov, da bi jim bili polovili te odpadnike, kajti ti ogibajoči se bili so kristijani. Morali bi bili iti k žerjavici in ali z mramorne mize vzeti kadila ter ga v kotel vreči na tleče oglje, ali pa svoje življenje zapasti.

Lepida prinesó v lopo; on ukaže sužnjem nosilcem ustaviti se in nosilnico postaviti na tla, da stopi iz nje in gre v tempelj, ne da bi bil nabožen častilec Jupitra Amona, saj so nam o teh rečeh že od poprej znane njegove misli, toda ko imeniten Rimljan moral je lep zgled dati priprostemu ljudstvu, da se ohrani v svojih vražah; brez teh izmišljenih bogov ne bi bilo namreč moč berzdati teh sirovih ljudi. Kakor Lepid mislili in ravnali so takrat vsi imenitni in strahopeti Rimljani. Lepid verže tedaj, preden stopi v tempelj, sladko nabožnega obraza zerno kadila na živo žerjavico.

Tempelj je bil od znotraj jako prostorna štirovoglina s polokroglim ozadjem. Stebri iz snegobelega mramorja s črnim oglavjem in s kamenenim listjem oviti so stali ob straneh do polokrogline. Nad obokanim stebrovjem so sloneli še drugi prostori, v katerih so se shajali nabožniki. Iz štirovoglino se je šlo čez dve stopnici v vzvišano okrogline. Sredi polokroga v ozadku je vlita podoba Jupitra Amona stala na mramornem stalu. Jupiter je izvzemši glavo podoben rimskemu senatorju (starešini), ki v dolgej nagubančenej halji (togi) sedi na veličastnem stolu. Z eno roko se naslanja na stolovo slonilo, eno roko pa derži stegnjeno ter strele meče na desno in levo. Njegov obraz je od spredaj podoben človeškemu obrazu razkačenega pogleda. Iz njega govori neka satanska nevošljivost in hudoba; od zadej pa je glava podobna ovnu z zlatima rogovama, ki mu molita čez dolgi ušesi. *) Kaj se še pogrěša, da to ni gnjusobna hudičeva podoba?

In to pošast je ljudstvo molilo, in tudi Lepid danes poklekne pred-njo na vides, kakor bi tega

*) Tako je bil naslikan Jupiter Amon.

malika prosil pomoči in varstva. Ali mu je pač iz serca šla ta molitev? Morda naj bi bil tega boga še prosil, da mu razodene, kje je Perpetua in kako se bode izšla žalostna dogodba v njegovej rodovini? Saj je ta bog dajal čudovite odgovore na stavljena vprašanja. Tega pa Lepid vendar ni storil. Vedel je namreč, da se premika ovnova glava tega bogá in da zakima, kedar hoče pop, ki je stal v votlej njegovej podobi, ali kedar potegne za verco; znano mu je bilo, da ta bog tudi govori, toda le tedaj in to, kedar in kar mu pop skozi zviti rog zatrobi v votla usta. To so bili tisti nadnatorni božji glasovi neverških bogov do ljudi! Lepid ne čaka, da bi mu ta bog kaj povedal, ampak naglo verže zlat denar v darilnico; pop stražnik pa odhajajočemu vošči blagoslov božji.

Iz templja gredé Lepid ogleduje krasno poslopje. Videlo se mu je do strehe, ker ni imelo oboka, ampak na glavnih zidovih in na stebrih so ležali vprečniki in na teh je slonela vsa strešina. Vprečni tramovi so bili pisano pomalani, zrezljani in pozlačeni.

Ta tempelj in tudi drugi nekdanji poganski templji dandanes več ne stojé; ali njihovi ostanki so še videti v razvalinah starih mest in kažejo, kako so pogani krasotili svoja svetišča. V starinskih zbirkah so še videti njihovi gnjusobni maliki, pred katerimi so klečali, sreče pričakovaje od njih; toda, gotovo, ni nam treba zavidnim biti jim zarad njihovih bogov, če prav se učeni svet dandanes čudi njihovim templjem. Pogani so v svojih templjih molili satana, mi v svojih molimo Boga.

VI. Poglavje.

Kervava sodnija.

Lepid prišedši iz templja zopet sede v nosilnico, da ga dalje ponesó njegovi sužnji. Idimo za njim in opazujmo vse, kar je vredno opazovanja.

Tudi od Jupitrovega templja dalje Lepida nesó pod obokanimi hodišči mimo mnogo templjev, drugim

bogovom posvečenih. Drugi je lepši od drugega. Koliko dragega mramorja! Koliko krasnih orjaških stebrov tu na kviško molí! Med stebri, na katerih sloné oboki, stojé podobe raznih rimskih vojskovodjev in konsulov, ki so se bojevali s Kartaginci, zlasti obeh Scipijonov in Márija, ki so vrat vlomili Kartagini. *)

Mimo mnogih templjev in raznih podob smo dospeli do velikanskega mramornega poslopja, Jupitru Amonu ravno na sproti stoječega. Pri velikih vratih pod dvojnim stebrovjem vse mergolí rimskih vojakov. Na prvi hip se jim vidi, da niso oni Romulovi **) potomci, ki so nekdej zidali Rim, mesto na sedmih gričih; ampak najemniki so, nabrani iz vseh vetrov.

Tu stojí mala tropa vojakov resnobnih obrazov, rumenih las, modrih očí, visoke mišičaste postave. To so Tevtonci (rojaki sedanjih Nemcev), ki so pregnani iz tevtonskih pragozdov v vojaško službo stopili pri Rimljanih, ker se nikakor niso hoteli odpovedati vojaškega posla.

Ne daleč odtod stojí druga tropa vojakov divjih obrazov. Jekleni oklep jim ni nič po vseči in pretesna jim je rimljanska obleka. Ljubše bi jim bilo, da bi z lesenim škitom, z živalsko kožo prevlečenim, z dolgim mečem in sulico brez sedla sedeli na konji. To so Skiti, ki so bivali na okrajni meji tedaj znane sveta. Učenjaki terdijo, da so Skitje bili Slovani, naši prednamci.

Tam vidim tudi Galijane, ***) ki so Rimljanom nekdej bili najhujši sovražniki. Tudi se ne manjka numidskih lokarjev, ki na tleh sedé.

Kdo ne vé, da tako nabrana vojaška truma malo vé in čuti o ljubezni do domovine. Njej je malo mar, kdo je njen gospod, da le more mesariti, mnogo denarja zaslužiti in piti; ona ne vpraša, kdo v Rimu sedi na cesarskem prestolu, ali Nero, ali Trajan, ali

*) 117. leta po Kr. rojst.

**) Romul in njegov brat Rem sta ustanovitelja rimskemu mestu.

***) Stanovnike stare Galije ali sedanje francoske dežele.

Sevér. Da, tako daleč je bilo prišlo z rimsko državo, da so prav ti najemniki volili in odstavljali cesarje, kajti volitev jim je dajala mnogo zaslužka. — Od take derhali je bilo pričakovati malo človečanstva. Bili so mesarji o vojskinem, klavci o mirnem času. In ker zdaj ravno ni bilo vojske, zato so kaj radi lovili, dražili in klali kristijane, dobro vedoč, da so s tem po vseči ravnali cesarjem, njihovim namestnikom in tudi divjemu neverškemu ljudstvu.

Bilo jim je torej veselje, ako so smeli v puščavo hoditi iskat in lovit kristijanov. Med temi vojaki je bilo danes kaj živo, kajti sleherni je vedel marsikaj pripovedovati o lovi pretekle noči. —

Imenovano poslopje ima pred velikimi vratni pomol, ki sloni na dvojnem stebrovju in precej daleč molí na terg. S tega pomola je carski namestnik ali prokurator oznanjal cesarjeve ukaze; z njega je obsodbe bral in ondi šibice prelamljal*) nad hudodelniki.

To poslopje je imelo mnogo soban in dvoran, vse z mozaičnimi podi, t. j., ti podje so bili v raznih podobah zloženi iz samih pisanih kamenčkov. Ob stenah so stale mehke počivalnice z bagrenimi (škerlatnimi) okroglimi blazinicami, na ktere so mehkužni Rimljani naslanjali glave in komolce.

V teh dvoranaah so nekdanj sedeli posvetujoči se kartaginski mestni starešine; tu so bili iz gole zavisti sklenili nazaj poklicati zmagovavnega vojskovodja Hanibala, in prav zato, ker niso podpirali tega velikega svojega vojskovodjo, ki je že stal pred Rimom, zdaj tukaj domujejo Rimljani, prav zato je propadla močna Kartagina. Stalo je le še malo spominkov, ki so pričali o nekdanjem blesku tega mesta. Nič ni več kazalo, da je Kartagina nekdanj bila morská kraljica svetá. Edini ta terg, zidan s samim kamenjem, bil se je ustavil pokončevalnosti rimskih vojakov.

V tem poslopji je stal rimskega cesarja namestnik, — Hilarijan. Imel je zdaj opravka čez glavo,

*) Prelom šibice bilo je znamenje, da je bil kdo obsojen na smert.

da bi izveršil ukaze svojega božjega cesarja Sevéra; kajti grozni sovražniki proté rimskej deržavi, kakor listja in trave jih je, množé se, kakor bi rastli iz tal. Čem več jih podavijo, temveč se jih prikaže. In kdo so ti strašni sovražniki, zoper ktere je junškemu Hilarijanu vojskovati se z orožjem, kakoršno si je le izmislil um človeški? To so ti neoboroženi možje, starčeki, žene, dekleta in otroci. Prav tí Hilarijanu delajo tolik strah, da si ne dá pokoja niti po noči niti po dnevi. In to so mirni, nedolžni kristijani. Da; da, prav ima Hilarijan, da so kristijani sovražniki deržave, dokler jej je imelo neverstvo biti podslomba, brez ktere se ne more vzdržati; kajti prav nepremagljivej serčnosti in pogumnosti teh kristijanov so se čudili in se je bali. Kaj takega doslé še ni bilo slišati. Začeli so neverniki misliti, ali ne bi prava vera vendar-le vtegnila biti ta, za ktero tolikanj žertujejo njeni spoznovalci. In res, mnogo imenitnih oseb iz viših stanov se je bilo že pokristijanilo, njih izgled je močno vabilo za ljudstvo, neverski templji se praznijo od dné do dné. Hilarijan divja in razsaja, in vendar ne more zmagati kristijanov, kajti oni zasmehujejo njegova trapa in mučila; zato Hilarijan noč in dan premišlja, ter si izmišlja nova. To ga pa najbolj žali, da je v ječi tudi plemenita Rimljanka Perpetua in ž njo vred mnogo kerščanskih oseb iz viših kartaginskih stanov, ki so se izneverili bogovom.

„Kaj ima neki ta prekleta verska ločina tako vabljivega in mikavnega?“ — Hilarijan vsklikne v svojem serdu. Toda, Perpetua, ne boš me zmogla ne! — No, kakor nalašč, gre Lepid, njen mož; on mi bode pomagal, da jo spametiva, predno jo dam mučiti. In njen oče je tudi goreč častilec bogov! — Res, to sta mi dva močna zaveznika!“

Pustimo zdaj Lepida pri Hilarijanu; idimo, predno zaslišimo njun pogovor, iz dvorane; po hodiščih ali mostovžih in potlej po mramornih stopnicah pridemo doli na dvorišče; od tod gremo skozi obokana vrata mimo straže in tako dospemo na prostoren terg, ktereга obdajajo visoki zidovi. Tu je kervavo sodišče ali morišče.

V ozadku je vzvišan oder; na desno stoji stol, z bagrom prevlečen. V visoko slonilo tega stola so vvezena znamenja sodnijske oblasti, namreč butarica šibic, izmed katerih na kviško molé sekire, verh slonila pa stoji boginja pravice z zavezanimi očmi, deržeč v desnici meč, v levici pa tehtnico; tla so pregernjena s preprogami, razpeto zagrinjalo solnca brani izpuščati pekoče žarke na stol. Oder, na katerem stoji ta stol, od drugega prostora gradijo bisove tenke vervice, ki so navezane na železne drogove. Zunaj tik te ograje stoji majhen oltarček z Jupitrovo in Venerino podobo, pred njo na tleh kotliček z žerjavico, zraven nje pa posodica s kadilom. To je sodnji stol rimskega prokuratorja (namestnika), ž njega razglaša svoje mučilne ukaze, na njem gleda mučenje, ktero je veleval. Njemu na desno — toda zunaj ograje — stojé beriči in obešalci, ki čakajo njegovega migljeja, da mu mučence popeljejo pred oči. Ta oltar z žerjavico in kadilom že kaže, kdo ima mučen biti in kaj je hudodelstvo njih, ki se sem vodijo iz ječe. — Vsa leva stran na odru je okervavljena, da, zdí se mi, da je kri še gorka in da se še kadí iz nje. — Ogledimo si bolj na tanko ta kervavi oder, kajti ravno ni nikogar tukaj, ker danes kervava sodnija praznuje.

Tik za mališkima podobama stoji t n a l o, na njem je mnogo širokih mečev. Čemu je to orodje, to vsakdo lahko ugane, kajti na tleh ležé tri glave ločene od trupla, tri trupla brez glav pa ležé ne daleč od tod zunaj odra, kamor so bila veržena z odra. Zdí se mi, da še oči upirajo v nas in da nam hočejo kaj povedati. Njihov pogled je tako pohleven in mil, njihova usta se deržé na smeh, kakor da nas blagoslavljaajo. Ne, ne, te glave niso hudodelniške, kajti tako mirnega serca ne umerje noben hudodelnik. „Da, da, mir vam bodi vekomaj, dovolite nam, da vam poljubimo kervava čela, da vam z obraza oteremo kervave kaplje, kajti gotovo je, da ste kristijani, sveti mučenci! — Da, da, to ste, kajti Jezusov mir vam je vtisnjen v obličje.“

Blizo t n a l a vidim lesen steber in kervav krog okoli njega, kosci ternjevih šib so razstlani po tleh;

biči z železnimi verižicami in kaveljčeki, palice in cepci leže zraven njega. — Na ta steber tedaj privezani bolečine izdihujejo, ječe in pojemajo ubogi kristijani, ter ime „Jezus“ kličejo, kedar jim terni, palice, železni kavljji ali osti mesó s telesa tergajo do golih kostí.

Čemu pa oni dolgi leseni konjiček blizo stebra stoji sredi med valjarjema, okoli katerih so ovite vervi? — Zdaj umem. Njega, kogar so razmesarili pri stebri, temu konjičku položé na herbet, za roke mu privežejo verv okoli pervega valjarja ovito, za noge pa verv družega valjarja; potem počasi obračajo oba, da se ubogemu terpinu raztezajo kite, lomijo kostí in mu vsi udje stopijo iz sklepov. Strašne bolečine!

Čemu so one ugasnjene baklje zraven konjička? — Menda ž njimi svetijo trinogu, kedar hoče gledati, kako se bolečine zvijajo ubogi terpini? — Ne, ne, ampak zato, da z gorečimi mučenim žgó raztegnjene ude in kervave rane. Pač primerno hladilo! — Da jim povikšajo bolečine, v rane jim vlivajo vriska (kisa, jesiha) ali pa jim je potresajo s soljo. V ta namen tam-le na tleh stojé posode, z vriskom in s soljo napolnjene.

Tam vidim ležati tudi železne plošče, leseni pod je ves ožgan okoli njih; kaj delajo s temi? — Beriči so je bili razbelili, da so je mučencem na telo pokladali za gorečo oblago (flašter); ko so odpadle te plošče, ščipali so je še z razbeljenimi železnimi kleščami da je začverčalo, kamor so vščenili. Pač res, da so ti trinogi bili ljudje brez človeškega serca, vsaj divje zverí ne morejo grozovitnejše biti!

Toda zapustimo ta kervavi oder in ogledimo si terg v drugih njegovih prostorih; tu se nam oči menda vendar odpočijejo kervavih prizorov?

Toda glej, tu stojé vešala; na njih visí mnogo trupel, sapa ž njimi igra ter je goni sem ter tje, terdo sklenjene roke derže v nebó povzdignjene. Kaj je neki bilo njihovo hudodelstvo? Gotovo so bili tatjé ali roparji? — Ne, ne, kajti na vislicah visí deska, in na njej so zapisane besede: „Hi sunt chri-

stiani“, t. j. to so kristijani. — Zato si nikakor ne smemo prederzniti, z vešal sneti vaših trupel!

Kdo je oni mož, privezan na leseni kol? Mnogo puščic mu tiči v telesu in glava se mu je že obesila na persi, kajti že je mertev. In zakaj je neki moral dati svoje mlado življenje? Nad glavo žebelj derži deščico, na kterej je zapisano ime in hudodelstvo njegovo: „Hic est Jocundus christianus“, t. j. to je Jokond kristijan.

Povejte mi, kaj pomenja ona črna zbučena gruča na tleh? Vse sem ter tje lazi in gomazi, kakor da je mravljišče, in buči in sem ter tje leta, kakor da je bučelji roj. Kaj je neki to? — O grozoviti ljudje! — Zbučena gruča je človek; zvezali so mu roke in noge, namazan je bil s sladkim medom, ter izpostavljen pekočemu solncu; bčele, osé, muhe, komarji in vsa druga golazen se zbira na njem, na tisoče jih je izmed vsakega plemena ter ga pikajo do počasne smerti; na njegovem životu ni mesta, kjer ne bi bilo zbodljeja in rane. Še se giblje. Zdi se mi, da so to zadnji njegovi dihleji; slišim ga z oslabelim glasom vzdihovati: „Gospod Jezus, oj, pridi vendar, pridi! — Zdaj greš — tù si — hvala ti bodi! Amen.“ — Zdaj bode vekomaj počival. Deska zraven njega ima zapisano besedo: „Christianus.“ „No, zdaj mu je Gospod že nebeško krono postavil na glavo!“

Tam zadej slišim peti. Glej, ljubi bralec dva možá visita na križih; krijima kaplje iz ran, morda že noč in dan visita, in Gospoda še noče biti, da ju popelje v svoje kraljestvo; zato pojeta, da bi privabila angelje, naj bi prišli po nju.

Kdo mi more povedati, čemu je tukaj onih 20 sodov? Napolnjeni so s smolo, v smolo je vtaknjena velikanska duša, iz duše pa molí debel ves oglenel stenj. — Že vem: — to so baklje, kakoršne je cesar Neron prižigal, da je razsvetljeval rimsko mestno ozidje; goreči stenj je bilo telo kristijanovo, zavito v platno z voskom in smolo napojeno, potem je bilo truplo postavljeno v sod z razstopljeno smolo napolnjen in potem platno zažgano. — Prav res, velikodušni terpini, vi ste pač zadosti olja imeli v sve-

tilnicah, ko ste šli naproti svojemu nebeškemu ženinu! Vi ste nam svetilnice visoko postavljene v cerkvi Božji.

Dalje gredoč se mi jamejo ježiti lasje; kaj je to? — Po tleh so raztreseni udje človeški; tu kos persta tam zapestje, tu roka tam kos noge, tu nos tam uho, tu izkroženo oko tam izrezan jezik, sredi med temi udi pa leži strašno popačeno (pohabljeno) s kolesom poterto truplo človeško. Njegovi so menda ti udje, bili so mu drug za drugim odrezani s topimi noži. — Toda, popačeno truplo, nikar naj te ne skerbé raztreseni udje, nikar se ne sramuj svojega pohabljenja, stvarnik ti je bode vedel zopet zložiti veliki dan splošnega vstajenja; on ti bode dodelil lepoto, kakoršne ni imel nikdo na svetu, kajti tvoje hudodelstvo je edino to, da si kerščansko. — Nikar ne žaluj! Tvoje kosti bodo tvoji bratje visoko častili ter je zakopali pod oltar.

Kaj pa ti, neukretna pošast tukaj delaš? Nikar me tako gerdo ne gledaj, bronasta podoba divjega bika. — Tu je namreč bronast, votel vol, vratca mu zapirajo trebuh. Skozi ta vratca se v tesno notrino vtakne kristijan, pod volom se zakuri, da ogenj razbeli bron; ubogi človek s tožnim glasom jame klicati Boga, da mu dodeli voljno poterpljenje v tej razbeljenej peči; in prav ta klic je trinogu najprijetnša godba, ki mu bije na uho; toda vendar škriplje z zobmi, ker mora spoznati, da ga je kristijan zmagal — s svojo poterpežljivostjo.

Okoli tega čudno erjovečega bika stojé visoke germade; suho dračje komaj čaka netilca, da je zapali. Neizrečeno lepo je menda gledati plamen, ki kviško šviga in se spenja po germadi, da s svojim dimom zaduši kristijana, privezanega na kol, ki je zasajen sredi germade. In kako krasen pogled je, ko se okoli in okoli spenjajoči se plameni zgrinjajo in rudeče razsvetljujejo obraz, ki z voljno udanostjo gleda v nebó. — To so žgalne daritve, njihov prijetni duh se dviguje v nebesa! — Tu je pekel postavil svojo peč, da njen ogenj kaže svojo divjo moč, s katero terpinči spoznovalce kerščanske vere in zmagovalce smerti in pekla.

Tudi ognjena peč je tu, obokana z opekami, toda v njej se ne peče kruh, ampak kristijani se mečejo va-nje, že marsikterokrat je iz nje donela hvalna pesem kakor treh mladenčev v babilonskej ognjenej peči. Še niso pretekli štirje dnevi, kar je v njej bil sežgan Artaksi z mnogo drugimi; njihov pepel je bil raztresen na vse štiri vetrove.

Zraven te peči stoji železna mreža, na kakoršni so Rimljani celega vola pekli za svoje javne pojedine. Velike roglaste železne vilice z dolgimi ročniki so k ustju naslonjene, ž njimi se neti ogenj in žgalna daritev obrača na njem. — „Mladi dijakon Lavrencij, ti si bil pozneje tudi na takej mreži pečen v Rimu, zarad tega tvoje ime še današnje dni tako visoko slovi v cerkvi Božjej.“ —

Tudi tukaj kristijan še leži na mreži, na pol sežgan in skoro sam ogel; gotovo se je slavno bojeval, ali izgubilo se je njegovo ime. — Toda ni ne izgubljeno, tam gori se sveti z zlatimi čerkami zapisano v nebeške mučenške bukve, Bog sam je je zapisal z lastno roko. Tam gori ga bodedo tudi mi spoznali, ako tudi nam Bog podeli milost, da srečno dokončamo svoj tek. „Blagor tebi, ki se s svetim Lavrencijem sprehajaš po krasnih večnih livadah!“

Ne le ogenj, ampak tudi mrtvo kamenje je moralo zapustiti navadno svojo mesto ter pomagati, najplemenitnejšej stvari Božjej — človeku — končati življenje. Glejte ta-le grič. Nagomiljen je terdi kamen in pod njim počivajo kerščanski junaki. Dolgo dolgo so bili terpinčeni, toda niso se naveličali muk, utrudil se je trinog ter vojakom dal povelje, s kamenjem lučati je, kakor pse. Zdaj pod kameneno gomilo počivajo. Prav po zgledu sv. Štefana so tudi oni pred zadnjim svojim zdihljejem klečé molili za svoje sovražnike. Nobeden se več ne gane. Kdor ni umerl za ranami, tega je zmečkala teža kamenja. — Sladko spijte, sveti mučenci, vašo kri je zemlja že popila ter jo nesla pred sodnji stol Božji; ona ne vpije za maščevanje, temoč za usmiljenje nevernikom in grešnikom.

In ti, o deček, komaj 12 let stari, kaj ti je, da ležiš tukaj na tléh? — Glejte, glejte rane na njego-

vej desni strani; kri mu še kaplje iz nje na tla; širok, na obé strani brušen meč mu je nekdo porinil v serce. — Mladi hudodelnik, razodeni nam svoje hudodelstvo? Zakaj so ti vzeli mlado življenje cvetočih let? Saj je bila tvoja roka še prešibka, da bi bil ž njo že sukal meč ali bodalce; strup napravljati in zavdajati ž njim, tudi za to hudodelstvo si bil še nezmožen; povej nam torej, o dečko, in razodeni svoje zločinstvo? — Zastonj čakamo odgovora, kajti že je izdihnil svojo mlado dušico; pa saj nam več ni treba popraševati, glejte deska na njegovih persih nam pové njegovo zadolženje. „Christianus“ stoji zapisano na njej. — O srečni deček, nježna roža, ti si že presajen na vert nebeški. Blagor ti! Vi pa, vsega zaničevanja vredni neverniki, ali vas ni sram, da se bojite takih otrok? In še teh niste mogli zmagati, vi divjaki s kamenimi serci! Sram vas bodi!

Tú-le leži raznotera šara, čemu je neki ta? Čemu je to težko kamenje z železnimi krogi? V zraku visečim se obeša na noge, da jim raztegne kite in sklepe med tem, ko je s paličicami tepó, dokler jim kri ne zasede po vsem životu. — Ona butarica terstja pa ima namen, da se iz njega kolje špičasto dolgo iverje, katero se obešenim zabada za nohti. O strašnih bolečin!

Onih železnih oklepov, čeljad, in čevljev menda vendar nikdo ne rabi, ker so odznotraj silno bodeči? — Rimskim vojakom se ve da niso namenjeni, ali nositi je morajo vojščaki Kristovi, katerim se trinožni gledalci posmehujejo, ako presilnih bolečin ne morejo urno stopati v njih. — Vojščaki Kristovi, ne sramujte in ne bojte se sramotne in bodeče oprave, ampak spominjajte se Jezusa s ternjevo krono. On hodi pred vami, da vas tolaži in krepčá.

Toda zadosti bodi pogleda človeške grozovitosti; idimo iz mučišča in obesišča, katero je iznašel in zidal sam pekel, ter podajmo se v sodišče, kjer smo popustili Lepida.

Tu Hilarijan in Lepid sedita na počivalnici naslonsljena na mehke blazinice. Hilarijan migne sužnjem, ki so stali pri vratih. Sužnji se priklonijo roke

križema na persih deržeč ter odidejo. Lepid in Hilarijan ostaneta sama.

Hilarijan povzame besedo rekoč: „Skoro uganem, zakaj si danes k meni prišel, ljubi prijatelj.“

Lepid: „Kaj, ali si že zaslišal hudobnega Hana? Ali ti je morda že izročil ukradeni zaklad?“

Hilarijan: „Kaj zaklad? Kaj Hano? Ali nisi k meni prišel zavolj svoje žene Perpetue, ktera je bila preteklo noč vjeta med kristijani? Ako se ne odpové tej nesramnej kerščanski ločini, ne more je nikdo rešiti smerti, — tudi tvoje prošnje ne. — In to bi mi bilo jako žal zaradi tebe.“

Lepid: „Kaj praviš? Moja žena tukaj v ječi, — kristijana? Hilarijan, ne imej me za norca, saj se sicer nikdar ne šališ! Znano mi je sicer — toda to tebi, samemu skrivaj povem — da posebno ne časti bogov, pa saj jih tudi mi ne, k večemu na videz zaradi neumnega ljudstva, — ali kristijanka, kristijanka pa vendar le ni, svojo glavo zastavim!“

Hilarijan: „Glavo izgubiš, če jo zastaviš. Perpetua je tukaj v ječi. Bila je zunaj na gorah v puščavi pri kerščanskem zboru. Njen lastni oče Valerij je bil včeraj sam tukaj ter je svojo sužnjo Baso ovdil, da je kristijana, in tako je morda nevedoma in zoper svojo voljo pripomogel, da je prišla meni v roke tudi Perpetua. Hano je zasledil kerščansko zbirališče in bil vodnik vojakom, kateri so na gorah vjeli celo trumo kristijanov, in med njimi je bila tudi Perpetua.“

Lepid: „To je pač žalostno! Tedaj Hano je vendar-le tisti malopridnež, ki je toliko zmešnjavo naredil v mojej hiši! Vse zaklade nam je pobral, zato sem ga dal zapreti v tvoje ječe.“

Hilarijan: „Kaj, okradel te je? — O izdajavcu lastne gospé je to jako verjetno. No, odmenil mu bodem zaslužen plačilo. Ako se mu dokaže ta tatvina, visel bode na vislicah, in to prav kmalo!“

„No, kaj bodeš pa storil zaradi svoje žene? Zdaj še ni v pravej ječi, ampak le v zaporu, ker še ni dokazano njeno hudodelstvo; če pa sama obstoji, da je kristijana, ne morem jej pomagati, ampak moram jo vreči v težko ječo.“ —

„Ali jo hočeš videti? Dam jo pred té pripeljati. Njen mož si in oče njenega otroka! Ona te ljubi. Morda si ti tako srečen, da jo odverneš od te nesrečne bedarije. Če se tebi ne dá odverniti, ni žena! Pa saj je plemenito omikana in rahle čuti.“

Lepid: (Z glavo zmajaje.) „In vendar je tudi svojeglavna. Zadnji čas se nič kaj nisva vjemala v mislih. — A, zdaj mi je jasno. Je, je, kristijana! — Prej je bila ubogljiva, ljubeznjiva in dobra, nekaj časa sem pa se me je nekako bala, ogibala, še celó vesela je bila, če me ni bilo domá.“

„Ljubi prijatelj, nočem je več videti! Kaj mi je mar sanjave žene, ki vedno obeša glavo. Če je nedolžna, naj zopet pride k meni; če je pa kriva, stori ž njo, kar hočeš; ravnaj ž njo prav tako, kakor da ni bila nikdar moja žena. Nočem je videti. Cesarske postave so raztergale najino zakonsko zavezo. Perpetua naj skuša, kaj so jej naklonile njene sanjarije! Edino to, o Hilarijan, stori meni za ljubo: Terpinči Hana, dokler mi ne izroči ukradenih zakladov, potem pa ga daj obesiti, kakor se ti zljubi.“

Lepid ves razserjen zapusti Hilarijana. Najprej se podá v svoje poslopje, kjer se mu kmalo v vinu utopé vsa grenkoba, vse nepovoljne misli in vse skerbí.

Celó grozovitnemu Hilarijanu se je čuden zdel ta človek, ki tako lahkega serca svojo ženo dá pod sekiro, in sicer ženo, zarad ktere bi si bil vsak plemenit kartaginski mladeneč štel za največo srečo, ko bi jo bil dobil v zakon.

„To je mož brez serca in čutja, terd ko kamen,“ reče trinog Hilarijan ko odide Lepid, in sede na sodnji stol.

VII. Poglavji.

V ječi.

Komaj Lepid odide od Valerijevega gradú, že eden tistih poslov, ki so bili razposlani na vse strani, pride z mesta vernivši se ter sporoči Valeriju, kar je ondi slišal o kerščanskem lovu pretekle noči, namreč, da se ondi za gotovo pripoveduje, da sta Per-

petua in Perpetev tudi med vjetimi. „Govoril sem, — tako sklene svoje sporočilo — govoril sem celó z znanci, ki so z lastnimi očmi videli Perpetuo, ko so jo zvezano peljali. — O Basi ni vedel nikdo nič povedati.“ —

Kakor strela so te besede zadele Valerija, malo da ni znorel. „Kje — Valerij naglo vpraša —, kje so jo vjeli?“

Sel: „Na gorah v puščavi.“

Valerij: „Kje je sedaj, kje je moja hči, kje je, poiskati jo hočem, nazaj jo hočem imeti.“

Sel: „V zaporu pri cesarskem namestniku je.“

Valerij se s pestjo udari ob čelu rekoč: „Jaz, bedak, kaj sem vendar storil? — Svojo lastno hčer, svojega lastnega sina sem rablju izročil? Ali sem oče? — Toda saj mi Hano ni bil povedal, da se tudi moja hči vdeležuje gerdih kerščanskih zborov, prikrival mi je, da je že tako daleč z mojo hčerjo. Hano, Hano, daj mi nazaj mojo hčer! — Ali kaj mi pomaga tukaj tarnati? V mesto moram iti, v mesto, moja hči, moja hči mora iz ječe, naj me stane tudi vse moje premoženje, in če tudi življenje; kajti kaj mi pomaga življenje, če mojega deteta ni več pri meni, da mi je sladi! — Kako dobra hči mi je zmeraj bila! Bila je punčica mojega očesa, tolažba moje duše. In zdaj naj bi bilo vse to zgubljeno, zgubljeno zaradi zaničljivega križanega Juda!“ —

In Valerij se vzdigne ter peš hiti v Kartagino. Kdor ga sreča, plaho se mu s poti ogne, kakor no-remu, ter dolgo gleda za njim; kajti bil je razmeršenih las, oči so mu sem ter tje švigale, hodil je zdaj hitro, zdaj počasi, sem ter tje je celó postajal. V mestu ga sreča in pozdravi marsikteri znanec, ali Valerij se ne zmeni za pozdrav, ampak naravnost hiti v sodišče. Skoro brez sape ves zamišljen pridere v dvorano, in se še le zavé, ko mu stražnik s sulico stopi nasproti in zabrani dalje iti.

„Kje je moja Perpetua, pustite me do nje — na ves glas zavpije — na, tu imaš zlata, samo do nje me pusti, da jo vidim in govorim ž njo!“ Zlato oslepi stražniku oči in serce, zato stopi k vratarju, kateremu nekoliko prejetega zlata stisne v roko ter mu na uho

tiho zašepeta, rekoč: „Pelji tega norca k vjetnikom pretekle noči, saj naji to ne spravi v nobene zadrege. Zlato je zlato! Vzemi!“

Vratar pelje Valerija, ki se je tresel po vsem životu, po dolgem hodišču na notranji dvor. Pred vratmi z debelim železjem okovanimi, se ustavi ter na nje poterka. Vrata zaškripljejo ter se obernejo na svojih tečajih; Valerij in vratar stopita v prostorno obokano sobano, in tu so bili vjetniki pretekle noči zbrani v raznih skupinah. Precej za vratmi stojé na straži štirje vojaki z dolgimi sulicami in s širokimi meči. Njihov posel je čuvati, da nikdo ne uide od tod, vsake tri ure se straže spreminjajo. Jako lehak posel je tukaj bil stražnikom, kajti izmed teh vjetnikov nikdo ne misli na beg; zato so lahko opazovali vse čudne djanje in nehanje teh vjetnikov. Vjetnikov, kakoršni so bili ti kristijani, še nikdar niso videli. Drugi preklinjajo ali psujejo ali tulijo in se jokajo, ali skušajo siloma uiti; ti pa so vsi veseli, pojejo, molijo, se objemajo; da, nikdo ne bi pobegnil, ko bi vrata bila tudi odperta in brez stražnika. Drugi drugega spodbuja k veselju rekoč: „veselimo se bratje, in povzdignimo glave, kajti bliža se nam ura odrešenja.“

Valeriju ni treba z očmi dolgo iskati znanega obraza svoje hčere; izmed mnogih neznanih obrazov jo kmalo spozna. Ravno je klečala pred možem, ki ves navdušen gleda v nebó. Nesterpljiv je Valeriju pogled tega možá. Zdelo se mu je, da iz njega gredó bliščeči žarki. Ta mož je Aspazij.

Valerij plane k svojej hčeri, oklene se jej okoli vratu, poljubljuje jo na čelo, prime jo za roke ter na ves glas zavpije: „Zdaj te zopet imam, ljubo dete! Britke ure so mi bile ure ločitve od tebe! To so bile hude sanje, da, le hude sanje so bile! Idi, idi, Perpetua, z menoj domu, k domačemu ognjišču, komaj te čaka tvoj nježni sinek. Sladko je še spal, ko sem šel od doma. Idi, idi naglo od tukaj, tukajšnji zrak je nekako zaduhel, mračen in temoten; glej, oni možje tako čudno gledajo. Tu je vse tako ptuje, nikdo te ne ljubi! Idi, moje serce, draga moja hči, idi! Tukaj vse diši po smerti in trohnobi, verni se

v očetovo hišo, kjer te čaka najprijetniše življenje. Perpetua idi z menoj. Kaj ne, da greš? Nikdar se več ne ločiva, nikdar!“

Perpetui je bilo, kakor da se jej je približala huda pošast. Čelo se jej nagubne, težko vzdihne iz globočine svojega serca; težak kamen jej leži na sercu, tako da jej hoče počiti bolečine, z obema rokama si briše oči; kakor da bi hotela vse, kar je videla izbrisati si iz spomina in potopiti v morje pozabljenja; potem pa roke stegne proti Aspaziju, kakor da ga prosi rešitve iz tega viharja; kajti sladko vabljive verige jo hočejo okleniti, zapeljiv znan in priliznjen glas jej je odmeval v ušesih in sercu, glas tistega, komur se je kot otrok tolikokrat ujčkala na kolenih, — glas njenega dragega očeta! — Zdi se jej, da vidi, kako ljubeznjivo proti njej ročice vzdiga njeno nježno dete. Zdi se jej, da sliši njegov klic: Pridi vendar domu, mati, mati pridi, nikar me ne zametaj, saj nimam na svetu nikogar, do čegar ljubezni mi gre večja pravica, kakor do tvoje, kajti ti si me rodila na svet!

Te in enake prikazni motijo ubogo Perpetuo ter žugajo, zmagati jo. Toda kmalo jej svetli žarek od zgorej prešine serce, oni ogenj, ki popali vse, — ogenj svetega Duha. In burno serce se jej umiri, kakor se razburkano morje vleže po divjem viharji, kedar se svetlo solnce prikaže izza oblakov in poneha divja vertuna.

Mirno se Perpetua vzdigne ter brani očetovega dobrikanja in sladkanja, in odkritoserčno, resnobno toda dostojno pogleda očetu v oči rekoč: „Oče, za to ceno, ki ti govoriš o njej, se ne morem nikdar poverniti k tebi. Neizmeren prepad je med nama, ako ti ne stopiš na mojo stran. Jaz ne morem k tebi, če tudi izgubim tebe, dragi oče, če tudi izgubim najdraži zaklad na zemlji — svoje dete! Nikar me dalje ne skušaj.“

„Kaj?“ — serdito zavpije Valerij ter lomi roke — „Kaj, ali sem te zato vzredil, da meni, svojemu očetu kakor strupeni gad pikaš serce? — Ali sem zato toliko noči britkosti poln prečul pri tvojej postelji, ko si še kot otrok bolna bila? Ali sem zato po

noči in po dnevu spravljaj zaklade, da sem ti je za doto dal? Ali sem te izmed vseh svojih otrok zato najbolj ljubil in negoval? Nehvaležnica! ali mi tako povračuješ ljubezen? Ali je mar to tista ljubezen, katero uči vaša nova vera? Grozna pošast je, ne pa vera, ako z nogami teptá najsvetejše naravne vezi, ako te uči zaničevati svojega starega očeta, nečast delati njegovim sivim lasém, pèhati ga od sebe, ko k tebi pride beračit ljubezni? Perpetua, predno to storiš in mene pahneš od sebe, idi v puščavo ter se uči od mladičev kervoločnega tigra in grozovitne hijene, kako imajo otroci ljubiti svoje stariše. Rečem ti: Postava, ktera zameta naravo in pamet, ta ne more biti sveta postava. — Raztergaj tedaj protinaravne vezi, v ktere te vklepa ta grozovita verska ločina; loči se od volkulje, ki otroke terga od serca njenih starišev; verni se z menoj in bodi mi zopet moja ljuba, ubogljiva hči, jaz pa hočem pozabiti vse, kar si mi hudega storila do zdaj. — Perpetua, idi na moj grad; tam te čakajo strežaji in strežnice, tam si gospa in gospodinja, tam lahko počivaš na mehkih blazinah. Tu pa moraš klečati na terdem kamenji, železne verige vklepajo in žulijo tvoje nježno mesó ter nečast delajo svobodni Rimljanki. Domá ne bodeš poslušala pogovorov sirovih vojščakov, nikdor ne bode gerdo ravnal s teboj, na svoje povelje te bode vse po rokah nosilo. — Tukaj kot sužnja sužnjev zdi-huješ med sužnji; kmalo te cesarjev namestnik pokliče ter obsodi k mukam. O, groze se tresem, če pomislim, da bode moja hči, moja ljuba hči, hči rimskega plemenitnika morala kot hudodelnica od vseh zaničevana v rabljevih rokah skleniti svoje življenje. Te sramote nikakor ne preživim. Povej mi, ljubo dete, ali te uči očeta sramotiti tvoje serce, ki je nekdam tako dobro bilo do mene, ali le nova vera, ki ti je pamet otemnila in zmešala?“ —

Na vse te bodeče puščice in očitanja Perpetua odgovori rekoč: „Oče, zakaj me tako silno terpinčiš? Ali vidiš to posodo, ki tù leži?“

„Vidim jo“ odgovori Valerij.

„Kaj ne, da je verček?“ Perpetua vpraša.

Valerij pravi: „Da, verček je.“

Perpetua dalje vpraša: „Ali jej moreš dati kakovo drugo imé?“

Valerij odverne: „Kako bi jej dal drugo imé, ko vidim, da je pravi verček.“

„Prav tako, glej, oče — sklene Perpetua — jaz sebe ne morem drugače imenovati nego — kristijana, ker sem kristijana.“

Valerij, spoznavši stanovitnost svoje hčere, skoro obnorí. Ves divji plane nad Perpetuo ter jej hoče oči izkopati v svojej togoti. Toda kmalo se zopet zavé in jo izpusti, vendar jo še dalje muči: zdaj jo prosi, zdaj zarotuje; zdaj jo, prilizovaje se jej, objema in poljubuje; zdaj jej žuga in s pestmi pretí; zdaj jo zasramuje in zaničuje, ob kratkem on stori vse, kar mu more navdihniti hudobni duh, čegar služabnik je bil. Toda vse je bilo zastonj. Perpetua ostane stanovitna, njeno ljubezni do Boga goreče serce junaško odbije vse očetove poskušnje in tudi Perpetev se nikakor ne dá spregovoriti, da bi se vernil z očetom. Valerij, vse to videvši, ves togoten zapusti ječo ter odide.

Perpetua jame zopet prosto dihati, poklekne, zahvali Bogá za težko zmago ter si stiskano serce olajša s solzami, ktere jej je iztisnil človeški čut; pa saj ni bila kamen, bila je hči, žena in mati! Kako bi bila mogla vse to zadušiti brez silnega vojskovanja. Angelji so te solze pobirali kot drage bisere, da so jej ž njimi okinčali nebeško krono. —

Nekoliko dni vjete kristijane pusté pri mirú. Nikdo jih ne moti v njihovih molitvah, pogovorih in premišljevanji. — Ta pokoj pa je podoben potuhnenej tihoti na morji, napovedovavki silnega viharja. Gorjé mu, kdor jej zaupa! Strašen je vihar če se kar vzdignejo vsi vetrovi ter jamejo tuliti in erjoveti in pred seboj poditi in derviti togotne valove, kateri se spenjajo in zdaj naraščajo do visokih gorá, zdaj padajo v neskončne prepade, zdaj pa šumé in pené se udarjajo drugi na drugega, tako da se razprašé na milijonov milijone kapelj in z velikanskimi plavajočimi barkami igrajo, kakor z vertavkami.

Vjeti kristijani so to dobro vedeli in vsak hip pričakovali rabljev, ki jih popeljejo pred trinoga. Zato so se z mnogoverstnim duhovnim orožjem pripravljali na bližajoči boj. Vsi so bili že pripravljani.

Le Perpetuo in njenega brata Perpetva nekaj še jako skerbí in teží, namreč to, da nista bila še kerščena. — Bila je tretja noč po njihovem vjetji; proti koncu druge nočne straže vsi vjetniki klečé okoli Optata, svojega škofa. Pred vsemi blizo nog sivega starčeka klečita mladeneč, komaj 20 let star, in blaga Rimljanka tudi še v cvetočih letih. Bagrena rudečica jima obliva obraz, živo hrepenenje jima visoko vzdiga persi, njuni serci se skoro slišite biti, temno-svetle oči imata pobešene na tla ter roke križema deržita na persih. Vidi se jima, da česa pričakujeta; visoke, svete in božje misli ju navdajajo; nekaj nepopisljivega je videti nad njima. Ta dva sta nam že dobro znana. To sta Perpetua in Perpetev, ki čakata svetega kersta. Kakor nekdanj kamornik kraljice Kandace Filipa tako tudi ona dva Optata prosita kersta, rekoč: „Glej, tu je voda, kaj nama še brani, kerščenima biti?“

In Optat, perstén verček v roki deržeč, najprej vpraša mladenča: „Ali veruješ, da je Jezus, Sin Božji, tvoj Zveličar?“

On odgovori: „Da, da, jaz terdno verujem.“ — „Ali hočeš tedaj kerščen biti?“ — vpraša ga dalje Optat.

In mladeneč odgovori: „Da, to je moja edina in goreča želja, potem pa rad umerjem.“

Na to Optat pod trikrat storjenim znamenjem sv. križa zveličavno vodo zlije mladenču na glavo rekoč: „Jaz te kerstim v imenu Boga Očeta, in Sina in svetega Duha. Amen.“

Zdaj pride Perpetua na versto. Nebeško veselje se vlije v njeno dušo, tako da ne čuti zemlje, na kateri klečí, in nikogar ne vidi razun škofa Optata, kateri se jej zdi, da pred njo stoji kakor nebeški véliki duhoven.

Optat jo vpraša: „Perpetua, ali veruješ v Jezusa Krista? ali hočeš kerščena biti?“

Perpetua odgovori škofu z rahlo šepetajočim dihom: „da, da, verujem in želim kerščena biti.“

In sveta voda jame teči jej na glavo, iz oči pa se jej potočé solze svetega in sladkega ginjenja, in pri tej priči se čuti vso prerajeno po svetem Duhu. Zdi se jej, da jej navdihuje misel, naj ga za kerstno darilo prosi milosti, da se mesu ne dá premagati.

V tem hipu bi Perpetua bila rada umerla, kajti nobenega madeža več ne vidi na sebi, prepričana je, da je zdaj popolnoma zedinjena z Bogom in Bog ž njo in da bi svojo dušo vso čisto izročila v Božje roke; toda Bog je imel ž njo drug namen, odločil jej je dvojno krono, krono nedolžnosti in krono mučenstva.

Perpetua se v svojej neprecenljivej sreči spominja tudi drage Base, koja je tako serčno kopernela po tej sveti kopli. Nekaka otožnost se hoče polastiti njenega serca, ker Basa ni doživela te sreče, toda kmalo se premaga in jame misliti tako-le: „Ali mar hočem Bogu očitati, da Basi ni spolnil serčne želje? Ali je ni tako krasno, tako svitlo umil v njenej kervi? — Odpusti mi, ljubi Jezus, moj Gospod, in tudi ti moja Basa; saj si plemenitnejša od mene, vsaj si med njimi, ki pojejo pesem, koje razun njih ne zna nikdo peti, kajti devica si. Tebe krasi beli limbar in roža rudeča. Odpusti mi! Ti, nekđaj moja služabnica, zdaj moja gospá, prosi za me, da prejeta belo oblačilo neomadežano prinesem pred sodnji stol Božji, da tudi jaz dosežem zmagavno palmo, krono mučenstva, da pridem tje, kjer si ti, in da zopet vidim tvoje obličje. — Pa vsaj se mi zdi, da stojš prav blizo mene, skoro čutim tvojo pričujočnost, če tudi ne vidim; menim, da te slišim govoriti, če tudi ne vidim, da bi se ti gibali ustnici. O, bodi mi še prijateljica in varhinja, kakoršna si mi bila v življenji! Ohrani ljubezen meni, svojej sestri na zemlji. Vsaj tvoj ženin nima nič zoper to!“

Te in enake misli so Perpetui vzhajale v sercu. Bila je prerajena v Jezusu Kristu. To se je sicer vse godilo na tihem, in skoro vse je klečalo, in vendar nikdo ni imel suhjih oči.

Še celó sirovi, neverski stražniki pri vratih so ponehali sem ter tje korakati ter so naslonjeni na sulice tiho opazovali ta nebeški prizor. Dvema celó

v sercih berem, da sta nevošljiva bila vjetnikom. Rada bi bila priskočila in prosila: Sprejmite med sé tudi naju, kajti rajši bi z vami železje nosila in umerla mučenške smerti, kakor da v temi tavate najni černi duši. Pri vas je svetloba, to vidiva.“ — In res, že drugi dan sta odložila svoje orodje. Nič več nista hotela stražiti svetnikov, češ, da so hudo-delniki. Hotela sta pokristijaniti se in sta pozneje tudi dosegla mučenško krono. Ali sta pri Perpetovem in Perpetuinem kerstu v resnici videla nebeško svetlobo in angelje krone deržeč nad njima, tega ne morem terditi, vendar menim, da; to pa je gotovo, da jima je serci ginil sv. Duh.

„Zdaj pa Gospod Jezus Krist — reče Perpetua — pošlji nad me, kar le hočeš, na vse sem pripravljena s tvojo milostjo!“ —

Cesarski namestnik Hilarijan med tem, ko se je to godilo, ni počival, kakor morda misliš, dragi bralec; temveč delal je priprave, da se precej po izrečeni sodbi izverši mučenje. Povsod je bil sam pričujoč. Pregledoval je ječe, ali so dosti varne, da mu kdo ne uide iz njih; dal si je pokazati vse mučilno orodje, ali je dosti ostro in močno; v shrambah je obiskoval divje zverí, ali so dosti ljute in kervoločne.

Pervo, kar Hilarijan stori, je bilo to, da ukaže jetnike vreči v najglobokejše in najstrašnejše ječe; kajti nobeden izmed njih se ni bil oglasil, da bi, česar se je nadjal, odstopil od kerščanstva, in to ga je jezilo; da bi je omečil, zato je pred zasliševanjem dá odpeljati v podzemske zatuhle ječe.

Peti dan po vjetništvu se o nenavadnej uri nagloma odpró vrata, in v ječo stopi truma oroženih vojščakov in divjih rabljev, ko vjetniki klečé ravno opravljajo jutranjo molitev. Optat Očeta luči ravno prosi pomoči vsem za ta dan.

„Vstanite, dvignite se, kerščanski psi — zaerjové ti divjaki — vstanite ter idite v ječe, ktere so namenjene njim, ki so obsojeni na smert, ondi vam bode že prešlo petje in molitev. Čemu neki še dalje rediti vas, gadji rod!“

Zdaj jamejo uboge jetnike z ročniki suvati in goniti vsaksebi kakor živino. Na to jim denó po

dvojno železje z dolgimi verigami na noge in roke. V najteže železje vkujejo slabotne in ženske. Potem je izženo ter peljejo po obokanem hodišču, s štiri-voglatnim kamenjem potlakanem, do železne mreže, ki je ležala na tleh, da je mostila veliko luknjo; ta mreža se vzdigne in kerščanska truma zapodí na kamenene stopnice, po katerih se gre v podzemske besnice. Vojščaki s peklenkim veseljem udrihajo po kerščanskih herbtih in glavah, kristijani pa tiho prenašajo hude udarce, ne ene tožbe ni bilo iz ust živih svetnikov. Le kletvine in rotenje vojščakov in rabljev in pa rožljanje verig in orožja zamolklo odmevanje v obokanih podzemskih prostorih.

Po 50 stopnicah dospó pred debela s težkimi ključavnicami in pahi zaperta železna vrata; ta se odpró in zaškripljejo, ker so bila rijasta; kajti že nekaj let sem ni bilo vjetnika v tej strašnej ječi. Vojaki prižgó baklje, ki pa nočejo nič kaj svetlo goreti v zatuhlem zraku, vendar je toliko razločiti, da je ta jama obokana s temnorujavim peščenikom, prevlečenim z vlažno plesnobo; v stene so zabiti železni obroči, in tam v kotu še na verigi visi kostje človeka, ki je morda ostrupelega zraka ali lakote in žeje tukaj izdihnil svoje življenje. Ta jama trohnobe ni še nikdar videla solnčne svetlobe, nje še nikdar ni prepihala zdrava sapica.

Toda ta ječa ni bila namenjena našim vjetnikom, morali so še v globokejšo. Sredi jame je bila okrogla železna plošča; to vzdignejo vojščaki ter skozi luknjo na vervéh vjetnika za vjetnikom spusté v jamo v skalo vsekano. Tu je bil pravi pekel. Mertvaške kosti leže raztresene po tleh, vseh verst gnjusobni červi in merčesi lazijo sem ter tje. Vsa ta golazen zdrami šum od zgoraj in nenavadna svetloba, ki jo dajejo baklje od sebe, jej blešči oči, teme navajene. Kače in gadje sapljejo novim došlecem naproti, češ, da jih ni volja, svoje staro prebivališče prepustiti in mir dati tujim vsiljencem. Druga golazen pa se je poskrila pod mertvaške kosti in v svoje luknje.

Koga ne bi bilo strah in groza, stopiti v to jamo? Duh trohnobe došlecem sapo zapira in strupen zrak vlečejo v sé. Verh tega je pretesna za to-

liko ljudi, komaj se gibljejo. In vendar se jim je najprej vojskovati s strupeno golaznijo, da jo potep-tajo in pomoré.

Perpetuo groza strese, ko z vervi stopi na noge; pa saj ni čuda; še v svojem življenji ni videla ječe. V krasnem poslopji rojena in izrejena stanovala je v visokih zračnih dvoranah in ležala na mehkih posteljah. —

Hudi smrad, njen nepremagljivi gnjus do golazni, nadležno pikanje, nepretergljiva tema, gosti in zadušljivi zrak in nesterpljiva vročina, ki kmalo nastane zaradi množice vjetih ljudi v tako tesnem prostoru, vse to omami Perpetuo tako, da skoro pride ob zavést. Da so ječe take, tega si nikdar ni mislila. Da, rimske ječe so pa tudi res bile strašne. Kdor se hoče tega prepričati, ta naj le v Rim gre v mamer-tinsko ječo, kjer sta bila zaperta sv. apostola Peter in Pavel in več se ne bode čudil, da je groza obšla nježno, plemenito Rimljanko.

Dan v tej ječi je bil za Perpetuo in vse druge vjetnike jako hud dan, in le milost Božja jim je dala moč, da so sterpeli.

Vojščaki poveznivši železno ploščo na vhodno luknjo odidejo. Svetniki tiče v jami, kakor bi bili živi pokopani. Kar je Perpetui najbolj težilo serce, to je bila materina skerb.

Med tem, ko se je to godilo v ječi, kristijani zunaj ječe tudi niso imeli pokoja, skerbeli so je vjeti bratje, zlasti se jim je smilila nježna Perpetua in stari častitljivi škof. Zato so vedno lazili okoli ječe, kakor levinja okoli jame, v katero jej je padel mladič. Vedno so iskali znanih obrazov med Hilari-janovimi vojščaki in strežaji, kajti mnogi izmed njih so bili kristijani na skrivnem. V roke so jim stikali zlata in srebra, da ž njim podkupijo stražnike, češ, da jim povedó, kje so vjetniki. Ko izvedó, da so pahnjeni v grozno smertno jamo, ni jim previsoka nobena cena, dokler po svojih prijateljih pri podkupljivih nevercih ne dosežejo, da se njihovim bratom osoda zljajša s tem, da je odpeljejo v drugo bolj človeško ječo.

Že se jih je mnogo pripravljalo na smert in Gospodu izročevalo svoje duše, čuj, kar zapahi zaškrip-ljejo, železna plošča se vzdigne, verv se spusti v jamo in po njej zabobni votel glas: „drugi za drugim naj se oklene vervi, da vas potegnemo iz jame.“ Kristijani storé, kar jim je ukazano. Najbolj oslabeli in na pol mertvi so bili prvi na versti. Po doveršenem delu vojščaki uboge jetnike odpeljejo v drugo ječo, v kateri je bilo vsaj dosti prostora in zdravejšega zraka; tū jim odvzemó tudi težko železje, in bilo jim je pripuščeno, sprehajati se po dvorišču. Nikdo jih več ne terpinči, in imeli so mir. Glejte, kaj zlato stori! Prokurator se ve da ni smel nič vedeti o tem. Toda znano je bilo stražnikom, da ima Hilarijan zdaj na morišču dokaj opravila. In ko bi je bil tudi zasačil, bili bi si že drugi drugemu pomagali iz zadrege.

O Perpetuini materi in o mlajšem bratu še nismo spregovorili besede; marsikomu se bode čudno zdelo, da ju omenjamo še le sredi zgodbe. Kje sta neki bila, da ju dozdej nismo omenjali? Naslednja pripoved nam razjasni to stvar.

Antonija, Perpetuina mati, in njen mlajši sin Viktor sta se bila pokristijanila že pred Perpetvom in Perpetuo, toda skrivaj. Poznala sta Valerijevo gorečo navdušenost za neumno neverstvo, zato se nista hotela razodeti; da sta pa laže in brez ovire obiskovala kerščanske zборе, našla sta že kakov izgovor, da sta ostala v Kartagini in jima ni bilo treba z drugo družino iti iz mesta na grad.

Antonija je bila nekako plaha in boječa ter ni imela one serčnosti, s katero se je tako lepo odlikovala njena hči. Dokler se je dalo, ogibala se je vsega, kar bi bilo razodelo, da je kristijana; ravnala se je po Jezusovih besedah: „Bodite previdni, kakor kače in če vas preganjajo v enem mestu, bežite v drugo.“ Skerbno je pazila tudi na svojega ljubljenceka Viktorja, da ga ne bi predaleč peljala in poslednjič izdala njegova mladostna gorečnost. In to je bil tudi vzrok, da celó Perpetui in Perpetvu ni bila razodela te skrivnosti. Prav tako je bilo treba ravnati o istem času. Mati in oče nista celó svojim lastnim otrokom

smela zaupati vsega; kajti vse naravne vezi so raztergale Zveličarjeve besede: „Kdor bolj ko mene ljubi svojega očeta, svojo mater, svojega otroka, — ta mene ni vreden.“

Verh tega je Perpetua bila svoja gospodinja in imela možá, kteremu ni smela kar nič zaupati; Perpetev pa je poprej vedno vlekel na očetovo stran. Materino prizadevanje, da bi bila kerščanstvo vsadila v njegovo serce, njene gorke solze in vroče molitve, vse je bilo zastonj in ni obrodilo sadú, — tako je mislila mati; ali ona ni slutila premembe, ki se je v njem dogodila, odkar se je bil ločil od nje. Ona je vsak dan molila zlasti za ta dva otroka, in prav ona je bila, ki je Perpetui in Perpetvu nenadoma poslala angelja kerščanskega evangelija.

Revokat, Lepidov prijatelj, je bil iz Kartagine šel v Rim, učít se lepih umetnosti. Ni dolgo, kar je, vernivši se iz Rima, zopet prišel v Kartagino domú. V Rimu je kmalo pustil tisto lehkomiselnost, ki ga je podobnega delala Lepidu; resno in goreče se poprime modroznanstva, da bi našel resnico; toda zastonj je je iskal v templjih 30.000 malikov rimskega mesta, zastonj je je iskal pri maliških duhovnikih, zastonj je je iskal v učilnicah neverskih modrijanov; vse, kar vidi in sliši, zdí se mu le votlo in prazno brez jedra, vse gola goljufija samega sebe in družih. Miru pokoja in resnice ne najde nikjer.

Nekega dne s kapitola *) počasu koraka v kolosejo ter molčé premišlja spominke stare umetnosti. Pot ga pelje mimo mnogih templjev na levo in desno, pred njimi so krasna obokana hodišča, sloneča na visokih stebrih; pelje ga mimo ponosnega slavoloka Séptima, Sevéra in Tita; pelje ga med mramornimi podobami starorimskih junakov in imenitnih državnikov. Tako dospè do koloseje, največega gledišča (amfiteatra) na svetu. Tù se ustavi ter se premišljaje čudi obilju mramornih skal, ki jih je le-sem nanosila in zidaje nakupčila roka človeška. V premišljevanje vtopljen gleda v modri nebesni obok ter zdi-

*) Kapitol glavni rimski grad, mestna terdnjava, sedež najviših bogov, je stal na dveh gričih.

huje; kar blizo sebe zasliši, da nekdo stopa po pesku. Pogleda okoli sebe ter ugleda starega častitljivega možá, ki ves otožen in žalosten gre čez borišče, kjer je že na tisoče kristijanov ali z mečem ali po divjih zverinah izgubilo svoje življenje.

Starček ima nad seboj nekaj tako mikavnega in skrivnostnega, da Revokata s silo vleče, nagovoriti ga. Vpraša ga, česa išče na tem groznem okervavljenem tergu?

Starček: „Česa pa ti tukaj iščeš o tem nenavadnem času, ko mirujejo igre? Kaj je tebe, mladeneč, iz mestnega šuma pripeljalo na to mertvišče?“

Revokat: „Zopern mi je mestni šum, in tù je tako mirno, tako tiho, zdí se mi, da se tukaj dobri, nevidni duhovi pogovarjajo z menoj. Nekako čudno mi je pri sercu, otožen sem, pa vendar tudi vesel; prešinja me tukaj nekako neznano hrepenenje in sladko upanje božjih reči.“

Starček: „Jaz pa sem le-sem prišel, da se spominjam onih, ki so brez orožja borili se z divjimi zverinami, da so pričali resnico. Jaz se čudim njihovemu močnemu duhu ter jim zavidam hudi boj in slavno zmago.“

Revokat: „Ali res veruješ, da se kristijani bojujejo za resnico?“

Starček: „Vprašáš me, če res verujem? Glej, tudi jaz sem pripravljen, pričati resnico. Le ovadi me in izdaj sodniku, in sam se prepričaj, da resnici z lastno kervijo v pesek vpišem pričalo, kakor so storili oni, katerih kri še vidiš na pesku. Le poskusi, če ti je drago.“

Revokat: „Ne, tega ne, starček, s tvojo nedolžno kervijo si ne oskrunim rok. Če pa ti resnico tako dobro poznaš, uči me jo, kajti prav po njej tudi jaz hrepenim. Že dolgo je iščem, toda doslé še vedno zastonj.“

Na to jame starček Revokatu govoriti na serce tako, da ta kmalo sklene, popustiti neverstvo in pokristijaniti se; kajti razodel mu je starček, da je tudi on nekđaj bil nevernik in modrijan.

Revokat je odslé pogostoma obiskoval tega starčka in se kakor katekumen povernil v Kartagino.

Našel je bil v Rimu pravo modrost, katero je pričalo na tisoče grobov rimskih mučencev v podzemskih jamah ali katakombah.

Vernivši se domú obišče Lepida, da mu izroči pisma njegovih prijateljev iz Rima. Morda je imel tudi namen, pridobiti ga kerščanskej veri. Toda ne najde ga v Kartagini; ondi pa se snide ž njegovo taščo Antonijo, in ta ga pošlje na Valerijev grad, kjer je bil Lepid z družino. Dospevši v grad, berž popraša po Lepidu, a dobi odgovor, da ne more še govoriti ž njim, ker ves pijan leži; in tako se Revokat prvič snide s Perpetuo.

Revokat Lepida in njegovo družino pogostoma obiskuje, toda kmalo mu je jasno, da se nič ne dá storiti z nekdanjim prijateljem; pri Perpetvu, Perpetui in Basi pa najde rodovitna tla in kmalo ima veselje, da je tri nove ovčice pridobil čredi Kristovej. Mašnik Aspazij doverši to, kar je bil pričel Revokat, ko je sam bil še katekumen.

Vse to pa je bilo Antoniji popolnoma neznano. Lehko si torej mislimo, kako jej je bilo pri sercu, ko Lepid k njej pridere z novico, da sta Perpetev in Perpetua vjeta med kristijani, ki so bili nedavno zasačeni v gorah pri službi Božjej. Neizrekljivo veselje jo prešine, ko iznenada izvé, da sta Perpetev in Perpetua kristijana, kajti te sreče nad njima doživeti se nikdar ni nadjala, marveč je mislila, da ostaneta malikovavca, in prav zato ju je bila vedno nekako žalostna. Zdaj pa jej zablíšči svetla nada, da bode mati dveh mučencev; in to jej veselje tolikanj vzviša, da ga skoro več ni mogla prikrivati Lepidu. — Kako rada bi bila precej tekla sreče voščit svojima otrokoma! Toda kako hoče ženska priti v ječo, katero stražijo divji vojščaki? To Antonija premišlja in prevdarja v svojem sercu, kar v sobo stopi Valerij in za njim sužnja s Perpetuinim sinkom v naročji.

Valerij sužnji iz rok vzame otroka ter ga ves nevoljen svojej ženi verže v naročje, rekoč: „Na, tu imaš sad svoje neubogljive hčere, ktera bode na večno sramoto mojemu imenu, kajti glej, pokristijanila se je in že tiči v sramotivnej ječi. Ti pa stori

z otrokom, kar hočeš!“ To izrekši zapusti ženo in odide v svojo sobo.

VIII. Poglavje.

Pogled v prihodnost in na oni svet.

Antonija v naročje vzame Perpetuino dete, ktere ga so bili v zmešnjavi vsi pozabili, tako da je bilo skoro onemoglo v omedlevicah. Bila jej je prva skerb, da je poživí; na to pokliče Viktorja, da jo spremlja, ter z malim detetom v naročji hití v ječo, češ, da mora videti svojo junaško hčer, če tudi z življenjem plača svojo prederznost.

Zlato menda že od nekdej skoro vsaka vrata odpre, ž njegovo pomočjo tudi Antonija kmalo pride do svoje drage Perpetue. — Perpetua med prišleci najprej ugleda svojega ljubega sinka; vzame ga v svoje naročje, s strastjo materine ljubezni ga pritiska na svoje serce, poljublja ga in poljublja, kakor da je leta in leta ločena bila od njega, ter se dolgo in priserčno ž njim pogovarja, kakor da jo umé. Še le, ko ogenj materine ljubezni nekoliko potihne, mater in brata zraven sebe zapazi. Ali se ju je Perpetua pač razveselila! Ne, ne, marveč se jej, ko oči oberne od svojega deteta, temen oblak vleže na čelo, kajti menila je, da se jej bliža nova skušnjava, ki jej bode težila vojskovanje.

Kar iz ust svoje matere zasliši te-le besede: „Blagor tebi, moja hči, da te je Gospod Jezus vredno spoznal, zasramovanej biti zavolj njegovega svetega imena! Blagor meni, da sem tvoja mati!“

Ko Perpetua ime Jezus zasliši iz ust svoje matere, zdi se jej to tako neverjetno, da meni, da ni prav slišala, torej vsa sama iz sebe vsklikne: „Kaj, tudi moja mati je kristijana? Tudi ti, mati moja?“

„Da, da, moja hči — rahlo Antonija odgovori — in tudi Viktor, tvoj mlajši brat.“ Na to globoko vzdihne, rekoč: „Le tvoj oče — le on še sedi v smertnej senci.“ —

Perpetua veselja vsa prevzeta vsklikne: „O pridi, pridi mati, sestra, prijateljica, pridi na moje serce!“

Še le zdaj ti smem iz vse svoje duše reči: moja mati! Odslé si mi stokrat ljubša in draža.“

„Pridi, pridi k meni tudi ti Viktor, in sezi mi v roke. Zdaj imamo enega Boga in Očeta, pri njem v svetih nebesih — v svojej pravej domovini — se snidemo!“ — Na to Perpetua poklekne ter nadaljuje tako-le: „Hvala tebi, dobrotljivi Bog, hvala tebi! Serce se mi veselja topi. Pa ne vem, s čem bi bila zaslužila toliko sladkosti! Gospod, dovelj, dovelj imam veselja, skoro ga ne morem prenašati; toda ne, ne — očeta, svojega očeta še pogrešam!“ — Perpetua vstane in zdaj si jamejo novi kristijani pripovedovati, po katerih potih se je doveršilo njihovo spreobrnjenje. Mnogo, mnogo so si imeli pripovedovati, čas pa je tako naglo potekal! V strahu, da bi prokurator sam utegnil priti v ječo, stražniki jamejo Antonijo in Viktorja opominjati in siliti na odhod.

O, kako težka je bila ločitev!

„Perpetua, ali se bove pač še kedaj videli na tem svetu?“ vpraša mati. „Morda že jutrašnji dan konec stori našemu življenju. Kako mi serce triplje pri tej misli!“ Pri teh besedah jej v oči stopijo vroče solze ter se jej ulijó po licih.

Viktor Perpetuo za roke deržéč žalostno in pobešenih oči stoji zraven matere. „O ko bi Bog dal — Antonija dalje govori — da bi še dalje na svojej strani imela troje svojih kerščanskih otrok! Raj in predokus nebeškega veselja bi imeli v svojej hiši. Toda, zgodi naj se volja Božja. Saj na svetu tako nimamo prave domovine.“

Te rahločutne materine besede Perpetui tako globoko sežejo v serce, da reče: „Mati, ne žaluj! Zakaj mi ne privoščiš krasne nebeške krone? Kratek je boj, plačilo pa večno! Glej, tebe hoče Gospod sicer še pustiti na svetu, toda le pomisli, da tudi ti kmalo prideš za nami. Le eno prošnjo še imam do tebe. Prevzemi skerb za mojega sinka, ki bode kmalo sirota brez matere na svetu. Mati moja, bodi tudi njemu mati, kakoršna si meni bila. Čuj nad to nježno cvetico, da je ne umori strupena malikovavska sapa. Pri tebi naj ga najdem, ko pridem pó-te, da vaju oba popeljem v nebeško kraljestvo. Mati, od

tebe bom tirjala dušo svojega deteta. Bog mene vzame s tega sveta, torej mu bodi ti, kar sem mu jaz!“ —

„Da, da, Perpetua — mati odgovori — edina smert je, ki ga more iztergati iz mojih rok. Brez vse skerbi bodi, kar premore moja moč in moja molitev, to bodem storila. To ti zdaj tukaj prisegam pred obličjem vsevednega Boga.“ —

Perpetua je bila potolažena in dete izroči v roke Božje. Na to se oberne k Viktorju rekoč: „Ljubi bratec! vidim ti serce kervaveti zaradi mojih in tvojega brata bolečin. Berem ti v očeh, kako težka ti je ločitev od naju. Nikar naj te ne zmaga naravna čut. Kaj ne, Perpetev, da sva sredi terpljenja vendar-le srečna in da uživava oni zveličavni mir, ktereга svet ne more dati. Bodi prepričan, da je tolažba in veselje tem večje, čem večje je terpljenje. O nikar se ne daj zapeljati, da bi se kedaj povernil v malikovavstvo. Mlad si še, hude skušnjave te čakajo, zvite zanjke se ti bodo nastavljale, sladka vabila te bodo mamila, toda vsemu vsemu se upri in bodi stanoviten kristijan. To je edini pot, po katerem srečno prideš tje, kjer se zopet vidimo — in nikdar več ne ločimo!“

„Zdaj pa le idita! Mati vzemi mojega sinka zopet v svoje naročje. Pustita me samo, da pred Bogom zopet zberem svojega raztresenega duha, — da molim. — Z Bogom, z Bogom, moj sinek! Morda te več ne vidim na zemlji, morda te nikdar več ne stisnem na svoje materino serce, ampak še le zgoraj v svetih nebesih.“

Izrekši še enkrat prav serčno poljubi dete, objame mater ter jo poljubi na čelo, bratu Viktorčeku pa seže v roke. Tako se Perpetua posloví od svojih.

„Zdaj je pa že dosti, nehajte vendar enkrat,“ zarenči čuvaj, stoječ pri vratih, že na pol odpertih. Viktor in Antonija odideta, vrata se zapró in zaklenejo; Perpetev in Perpetua sta zopet sama.

Perpetua poklekne v kot, razprosterte roke vzdigne, oči v nebesa uprè, na obrazu jej ogenj ljubezni in pobožnosti žari. Nikdo je ne moti. Ure so jej trenutki. In tako se jej je ječa — kakor je sama pisala — zdelo poslopje, ktero jej je bilo ljubše od

vsacega drugega na svetu. Ona ni nikomur mogla dopovedati, kakošno sladkost in tolažbo jej je Gospod dodelil v terpljenji. Posvetni ljudje nikakor ne morejo umeti, kakošno veselje in radost večkrat uživajo duše, ki v resnici ljubijo Boga, kajti nikdar še niso občutili, kako sladek je Gospod; zato letajo za posvetnim veseljem, katero jim ternje in želo zapusti v sercu.

Perpetuo je mati še večkrat obiskala in se ž njo pogovarjala o nebeškeji domačiji. Tudi sinka jej je vselej seboj prinesla, da, večkrat jej ga je še celó v ječi pustila čez noč. Perpetui se je zdelo, da mu vdiha Božjega duha, zato ga je rada obderžala pri sebi, če tudi jo je motil v premišljevanji.

Perpetev in Perpetua sta bila nekega dne do polnoči v živih pogovorih. Med drugim sta ugibala osodo, ktera ju čaka.

Kar Perpetev reče: „Moja gospá in sestra! Ti si že velika prijateljica Gospodova, lahko ga torej izprosiš prikazni. Prosi ga, prosi, da ti pokaže, ali naju čaka terpljenje ali rešenje!“

Perpetua, ki si je bila svesta, da je Gospod že večkrat govoril ž njo v zamaknjenji in jej skazal ne navadne milosti, obljubi mu spolniti željo rekoč: „Nicoj še poterpi in moli z menoj; jutri pa ti sporočim, kar mi razodene Gospod.“

Na to jameta moliti in prositi Boga, da blagovoli uslišati ju ter jima pokazati, česar si želita. In glej! Perpetua kar vsa oterpne in se več ne gane; oči jej uledené ter se upró v nebo, lici jej obledite, sklenjeni roki ste vosku enaki. Podobna je klečečej mramornej podobi, kajti tudi dihanja ni čutiti več; le na sencih in vratnih žilah se še premika pretakajoča se kri, to in serčno bitje naznanja, da Perpetua še živi. Toda njenega duha ni bilo v telesu, bival je v rajskih livadah — bil je na onem svetu.

Že davno je bilo solnce vzšlo iz morja, stalo je že blizo na poldne, in še je Perpetua na videz bila v spanji in sanjah. Kar se rudečica vrača v njeni lici, ustni jamejo gibati se, kakor bi molila, in usta sladko smehljati. Kmalo potem zdihne iz globočine serca, punčica se jej zopet oberne na zemljo, oči

spregledajo, ozira se okoli sebe, kakor bi česa iskala, duh se verne iz unega sveta — Perpetua se zopet zavé.

Že dolgo je Perpetev stal zraven sestre ter čakal njenega zbujenja. Želja se mu je tedaj spolnila. Perva beseda, ki jo spregovori, bilo je vprašanje: „Perpetua, kaj novega si prinesla iz onega sveta?“

Perpetua kazavec položi čez ustni, češ, da to, kar ima povedati, ni za vse. Torej Perpetva potegne na stran, da mu na tihem pové, kar jej je Bog povedal v prikazni:

„Bila sem — reče — na onem svetu v neznanem kraju. Stala sem pred zlato, čuda visoko lestvo. Segala je v nebó, ali bila je tako ozka, da je mogel h krati le en človek stopati po njej. Ob straneh so jej bila nasajena mnogoverstna ostra in špičasta morila. Bile so sulice, meči, kopje in kavljji. Kdor ni jako varno stopal in vedno gledal na kviško, temu se je v glavi zvertelo, spodersnil je ter padel na železna morila, na katerih je obvisel in žalostno končal svoje življenje. Lestvi v znožji je ležal zmaj neznane velikosti; zalezoval je one, ki so hoteli stopiti na lestvo, ter strašil je in jim odgovarjal iti na-njo.

Pervi, ki je stopil na lestvo, bil je Satur; ta se je zarad nas sam prostovoljno izdal za kristijana, ker ni bil pričujoč takrat, ko smo mi bili vjeti. Pa saj ga poznaš, Perpetev; to je tisti krepki, visoki mladeneč, ki nas je pri vhodu v jamo vprašal za geslo. Prišedši verh lestve, obernil se je k meni, rekoč: „Perpetua, jaz ti hočem deržati lestvo in ti pomagati na-njo, toda pazi, da te ne vgrizne oni kervoločni zmaj.“ — Jaz pa sem mu odgovorila rekoč: „Ne bo mi ne škodoval v imenu Jezusa Krista.“

„Zdajci se zmaj potuhne in zleze lestvi pod znožje, kakor bi se mene bal; jaz pa stopim čez-enj na lestvo in mu stojéč na prvem klinu starem glavo; na to se više in više pomičem in dospem lestvi na verh. In ko sem bila na verhu, o kako lep razgled se mi je razgernil! Neizmerno velik vert je stal pred menoj, prijetne dišave so z njega dohajale k meni; neštevilne meni doslé neznane cvetlice so

razveseljevale moje oči; z lestve sem stopila na vert in med samimi cveticami sem korakala dalje!“

„Dospevša sredi verta ugledala sem človeka snegobelih las in visoke postave. Sedel je in oblečen je bil kakor pastir. Molzel je ovce in okrog njega stalo je tisoč in tisoč ljudi, oblečenih v bela oblačila. Ko jaz blizo njega pridem, on glavo vzdigne ter me prijazno pogleda rekoč: „Bodi mi pozdravljeno, moje dete. In pokliče me k sebi; meni pa se zdi, da mi ponuja grizljej sira, ktereга je bil napravil; jaz iz njegovih rok vzamem grizljej roke križem deržeč, in ga pokusim; vsi okoli stoječi odgovoré: „amen.“ Na to sem zaslišala tvoj glas, Perpetev, ter sem se zbudila; v ustih pa sem še zvečila neko sladčico, kakošno, tega ne vem. Ljubi brat, zdaj veš vse, kar sem gledala. Serce mi pripoveduje, da ta prikazen pomenja boj za Krista zoper peklenškega zmaja, t. j., naše mučenje. Odpovejmo se torej nadi, dalje živeti, v kratkem zapustimo ta svet.“

Tako je Perpetua pripovedovala svojemu bratu. Perpetev to slišavši veselja zavriskne, kajti zablščí mu nada, terpinčenemu biti za Krista. Toda predno se zgodi, treba mu prestati še mnogo terdih bojev.

Kmaló po tem pogovoru se menja straža. Vojak, ki je še le v ječi spoznal, kaj so kristijani, in čudil se njihovej ljubeznjivosti, pohlevnosti in poterpežljivosti, skrivaj migne Perpetvu ter mu na uhó zašepeta, rekoč: „Ubogí mladeneč, kako se mi smiliš! Kajti vedi, te dni vas pokličejo pred sodbo. Tako se govori po vsem mestu, in tudi stotnik mi je to povedal rekoč, da mu je došlo povelje pripravljenemu biti, vas peljati pred sodnika.“

„Slepí mož — odgovori Perpetev — zakaj mene imenuješ ubogega? Pač ne umeš, kar govoriš. Bog te razsvetli! Da, prav ti si ubožec, ker hodiš v temi ter ne veš, kam greš. Mi pa vemo, kam nas pelje ta pot. Saj si mi smerti želimo, da nas popelje v krasno deželo na večno ženitnino. Vendar pa lepa hvala, vojak, Bog ti tvoje naravno sočutje poverni s svojim svetim Duhom. Zdaj pa hočem tvoje veselo sporočilo naznaniti svojim bratom in

sestram. Gledaj in videl bodeš, da me bodo sprejeli kot angelja Božjega.“

In Perpetev gre Optatu in Perpetui povedat, kar je ravno slišal.

Vojak se Perpetvu čudi in gleda za njim. Njemu kot neverniku bilo je nerazumljivo, kako se mladenč, ki bi lahko veselo živel v največej posvetnej složnosti, more veseliti tega, da mu je naznanil ker-vave muke in grozno smert. Kako se pa še le začudi, ko sliši veseli vrisk, ki ga vjetniki zaženo po prejetem sporočilu, ter vidi, kako veseli se objemajo. Vesele pesmi zadone v prostoru, kjer je sicer slišati le žalostno zdiho vanje in obupno tugo vanje. V vojaku se zbudi blaga zavist zaradi njihovega veselja, ki jim puhti iz serca, ni manjkalo veliko, in bil bi vergel sulico od sebe in sredi med-nje planil s prošnjo, da ga imenujejo svojega brata in sprejmó v svojo družčino, kajti zdelo se mu je, da bi rad umerl ž njimi. Da tega ne stori, odvrača ga misel: mene grešnega, nečistega nevernika in vojščaka ne morejo sprejeti med-se, kajti mojih rok se derži prelita nedolžna kri, jaz nečisti se ne morem pridružiti — čistim.

Ta vojak se ve da še ni poznal Kristovega duha; on ni vedel, da je Jezus iz nebes prišel na svet iskat izgubljenih ovčic in da je najrajši občeval z grešniki.

Glejte, glejte, divji in kruti vojščak se oberne v steno, da bi skrtil kesalne solze, ki mu jamejo točiti se raz lici. — Povej mi, stari vojščak, kaj ti je serce tako omečilo, serce ki je bilo terdo ko kamen, ki se ni strašilo nobene nevarnosti? — To je čudež! Tvoja duša je Kristu že pridobljena. Dobri pastir te je že zadel na svojo ramo, da te ponese v svoj hlev.

Vi trinogi pa, pazite, pazite dobro! Preskerbite si kamenenih, železnih, jeklenih ali še terjih stražnikov, da se pri ognji mučenške ljubezni ne raztopé kakor vosek. Da, tudi vi sami si zatisnite oči, zamašite ušesa, omračite si um, sicer se zgodi, da bodete še sami molili Krista! Toda ne, ne, duh Božji pihlja, kjer hoče, pri vas pa še ne pihlja.

O, to je bilo veselje med vjetniki, da bodo kmalo nastopili pot v nebesa. Ker pa jih je čakal hud boj, v katerem je šlo za življenje ali smert, za večna nebesa ali za strašni pekel, boj zoper moč tega sveta in zoper izpuščene peklenške duhove, zato jim je treba bilo primernega krepčala.

Jezus je dobro vedel, kako hudi bodo vsi ti boji, zato svojih spoznovalcev ni hotel samih pustiti v stiskah; zato jim je prinesel kruh iz nebes — samesebe, ter obljubil, da se bode on vojskoval na njihovi strani. In če je on ž njimi, kdo je more premagati? On vinska terta živi in dela v mladica, On, vinogradnik sam tlači tiskalnico; mučenci imajo v Kristu biti ogenj bljujoči oroslani, premagalci pekla.

To je Optatu znano, zato hoče sebi in svojim tovaršem preskerbeti zadnjo večerjo za popotnico iz tega življenja. Bilo pa je nemogoče, v ječi obhajati presveto daritev, kajti prav zarad obhajanja te daritve so bili kristijani sumničeni in toženi, da koljejo ljudi in jedó človeško mesó. Zarad tega so neverniki skrivaj opazovali vsa njihova djanja, in to so kristijani vedeli. Ko bi je bili neverniki zasačili pri daritvi, bila je nevarnost, da bi bili presveto Rešnje telo oskrunili s tem, da bi je bili vergli psom.

Dijakona Tercij in Pomponij sta si bila za mnogo zlata od stražnikov kupila prosti vhod v ječo do vjetih bratov, ktere sta pogostoma obiskavala, da sta jim stregla. t. j., je tolažila, poterjevala v veri ter jim kolikor moč skerbela za polajšavo v jetništvu. Omenjeni dan se torej Optat do nju oberne s prošnjo, naj bi nju eden šel v mesto ter še danes vjetnikom prinesel presveto Rešnje teló, kajti utegnilo bi se zgoditi, da bodo že jutri stali na mučenškem odru.

Pomponij kmalo iz ječe odide. Spremljajmo ga. Tako naglo stopa, da ga komaj dohajamo. Prišedši v oddaljeno predmestje obstoji pred nizko hišo. Njena sprednja stran je tako zanemarjena, kakor da se skoro podira. V zadnjem mestnem oddelku stanujejo, kakor nam se zdí, jako ubožni ljudje, pa saj je to predmestje prav za prav predmestje ubogih.

V tem predmestji menda stanuje mnogo kristijanov, kajti skoro na vseh hišnih vratih vidimo maj-

hene križce nekako načechkane, tako da je more spoznati le kerščansko oko. To so hiše, v katerih je prijazno sprejet vsak, ki potrebuje kakove pomoči.

Pomponij gre na notranje dvorišče poderte omenjene hiše; dospevši do vrat, z železom okovanih, petkrat poterka. Berž mu vrata odpre deček, to je cerkven strežej; še 14 let ni star, in vendar mu na obrazu beremo pogum, kakoršnega ima le on, ki je smerti že večkrat gledal v oči. Bil je pa tudi v resnici serčen; kajti že mnogo — mnogokrat je Telo Jezusa Krista skrivaj pod svojo obleko nesel bolnikom ali vjetnikom. Bil je zaradi tega tudi na sumu, da je kristijan; ostro so ga opazovali neverniki; toda nikdar se ni izdal. Njegova mirnost in vnimarnost je še vselej prevarila ogleduhe. Tolike premetenosti se ve da niso slutili pri štirinajstletnem dečku. Pa saj je bil sin očeta, ki je življenje dal za Krista. Ali naj bi vejica daleč padla od debla? Kot zapuščena sirota očeta mučenca bil je vzrejen na stroške kerščanske občine. V terdih skušnjah uterjeni kerščanski junaki so bili njegovi gojitelji. On pa se je tudi vrednega skazal svojih mojstrov.

Omenjeni deček se Pomponiju ponižno prikloni, vrata skerbno zapre in gré molcé za njim. Kmalu prideta do stopnic, ki navzdol peljejo kakor v podzemsko klet; po stopnicah dospeta do vrat; ta jima odpre vervca od zunaj nevidna in tako stopita v klet, v kateri ima prostor 20 oseb; stene so opete z rudečimi preprogami; ob vsaki steni stoji po ena lesena klop, v sredi pa miza, drugega ni nič razločiti, kajti tema jo v tem prostoru, ker nikdar še ni videl solnčne svetlobe. Pomponij v ozadku odgerne preprogo ter jo zgane na stran, odpre mala vrata in iz omarice zablešči luč iz male svetilnice, v kateri gori olje; to je večna luč, tako imenovana, ker noč in dan gori večnemu Kralju na čast. Zraven svetilnice stoji sreberna podoba goloba, v kljunčku deržečega oljkovo vejico; pred podobo goloba stoji še nekoliko majhenih srebernih posodic, zraven katerih ležite dve beli platneni rutici. Stene te omarice so prevlečene z bagrom.

Pomponij in deček ponižno poklekmeta pred omarico ter molita, kajti v tem golobcu je shranjeno in skrito presveto telo Jezusa Krista. Ta omarica je potem takem tabernakelj (sveti šotor). Pervi kristijani so jo imenovali hišico svetih zakramentov. Pred to hišico so nekteri cele noči preklečali in premolili; to je bila tako rekoč zakladnica in skrivna kapela prvih kristijanov; toda le malo kdo je vedel za to bivališče Jezusovo, prikrivali so je menj zanesljivim, in menj razumnim zato, ker so se bali, da ga ne bi kdo bodi si kakor koli izdal nevernikom, kajti ti bi bili prihruli in oskrunili presveto skrivnost. Med temi, ki so vedeli za ta kraj, bila je tudi blaga Antonija, Perpetuina mati. Glejte je, tam le kleči.

Pomponij odmolivši vstane, odpre golobčeka, iz njega vzame presveto Rešnje telo za vjetnike, vloži je v sreberno posodico, to dobro zavije v platneno rutico ter si jo vtakne pod oblačilo in sicer prav na svoje serce. Na to zaprè golobčeka in izročivši ga dečku v daljno varstvo hiti k vjetnikom ter na tihem moli Gospoda, kterega nese na sercu. Ne zmenivši se za nikogar in molčé koraka po mestnih ulicah, kakor véliki terpin Pij IX, ko je 1848. leta iz Rima bežal v Gaeto.

Pomponij stopi v ječo, za njim idimo tudi mi; vse oči in serca jetnikov se obernejo va-nj, kajti vsakemu je bilo znano, da je on živa monštranca, ki jim na svojem sercu nese Bogá. Vsi zdajci utihnejo in popadejo na kolena ter se veselé pričujočnosti Gospoda nebes in zemlje, svojega Zveličarja. Stražniki osupnejo nastale tihote, ne vedoči njene pomembe. Pomponij se približa Optatu ter mu skrivaj izroči skriti zaklad, na to jetnikom izroči pisma, pozdravila in naročila od zunanjih bratov ter s Tercijem odide iz ječe.

Noč nastopi; polnoč se približa, vsi jetniki še čujejo, nikogar ni grudil zaspanec. Od kod to? Svojega Gospoda imajo pri sebi, in berž ko ne je bila to zadnja noč pred njihovo smertjo. Sleherni ima torej mnogo povedati in tožiti svojemu Gospodu, mnogo prositi pričujočega Zveličarja.

Stražnika sedita na klopi pri vratih. Dolgo se premagujeta, toda zaspanec ju vendar premaga, tako da sulice odložita potem terdo in sladko zaspita, naslonjena na vrata.

Angelji Božji, ki čujete nad našimi vjetniki, čujte tudi nad stražnikoma ter ju zibajte v sladkih sanjah, da se ne zbudita, saj je tukaj prav tisti, pri čegar grobu so stali stražniki; ti mu niso mogli zabraniti vstajenja. On zmagalec pekla in smerti je je slavno zmagal in jim vso moč odvzel; ali mu je mar zdaj moč prikrajšana, da ne bi mogel varvati svojih dragih otrok?

Stražnika, le spita le, le brez vse skerbi smerčajta, saj vesta iz lastne skušnje, da vama ne uidejo in ne pobegnejo ti vjetniki, če bi jim bila pustila tudi odperta vrata. Pa vsaj je tudi boljše, da spita in smerčita, da vama oči ne bode žalil pogled Najsvetejšega.

Sveta tihota kraljuje v ječi. Vsi ležé na obličji, kajti zadnjikrat se ima vsem presveto Telo Gospodovo podeliti za popotnico v večnost. Vsem so prav razločno v sercu odmevale besede Jezusa Krista: „Glej, pred vratmi sem in terkam.“ Sveta vera se jim oživi, sladko upanje je napolni, goreča ljubezen in hrepenenje se jim vname, ogenj nabožnosti jim zagori na obrazih, in če tudi nikdo ne spregovori ni besede, vendar v vseh sercih glasno in močno doní, tako da je sliši in umé Gospod. Odmeva jim pa tudi Gospodov odgovor: „Veselje mi je, biti med takimi človeškimi otroki. Otročiči, ne bojte se. Jaz sem, mir vam bodi.“

Zdaj Optat razgerne posodico, katero mu je bil izročil Pomponij, iz nje vzame presv. Rešnje telo ter je vjetnikom pokaže rekoč: „Glejte, jagnje Božje!“

Po odmoljeni očitni spovedi Optat najprej obhaja samega sebe, potem vse druge po versti. — O koliko solz ljubezni je bilo prelitih veselja, da je je tudi v ječi Gospod obiskal in se zedinil ž njimi. V tem trenutku jim ne hodi na misel, da so v ječi, in ničesar ne vidijo, kar bi je spominjalo ječe, kajti ječa, — ta se jim je spremenila v cerkev, v nebesa. Vsakemu se na obrazu bere naslednja molitev: „Zdaj

pa, o Gospod, svojega služabnika le spusti v miru, kajti moje oči so videle zveličanje. O Gospod, očisti me, posveti me, poterdi me, napolni me s svojim duhom in pripelji me k sebi! Gospod, v tebi in s teboj biti želim v življenji, v boji, v smerti in po smerti vekomaj! O Gospod, nikar ne pripusti, da bi peklenški sovražnik zmagal tvojo zaznamovano stvar; Gospod, tvoj hočem biti, tvoj na vekomaj!“

Tako so mislili, tako čutili, tako molili vsi, popolnoma vtopljeni v Gospoda v svojem sercu. Še le zlati žarki, s katerimi je vzhajoče solnce pozdravlja skoz okna, je zdrami iz svetega zamišljenja.

Stražnika sta se bila zbudila, predno je prišla ura, o kateri so se menjale straže. Misleč, da so jetniki pospali, odideta, ko ob odločenej uri druga dva stopita v ječo na njuno mesto. Vjetniki so spali, toda le za zunanji svet, v njih pa je bedelo pravo življenje.

Perpetue čaka hud dušni boj.

Valerij dobi sporočilo, da se njegova hči morda še danes postavi pred sodnji stol. V njem se zopet zbudi očetovska ljubezen z vso svojo močjo. Naglo se odpravi od doma, da še enkrat poskusi vse, kar mu vdihuje strastna ljubezen do hčere. — O nenavadnem času se ječa odpre. Vjetniki že mislijo, zdaj pridejo rabeljni, da je odpeljejo pred Hilarijana na sodbo.

Kar Valerij, tugovanja bled in medel, omahovaje stopi v ječo. Njegove oči berž najdejo Perpetuo; naglo se jej bliža, strastno jo zgrabi za oblačilo, da bi jo vlekkel iz ječe, ter jo tako-le ogovori: „Perpetua! imej vendar usmiljenje z mojimi sivimi lasmi, usmili se svojega očeta, ako sem vreden, da me imenuješ očeta; usmili se njega, ki te je redil do cvetoče starosti; usmili se njega, ki te je bolj ljubil, kakor vse druge svoje otroke. O nikar me ne sramoti pred vsem svetom. Glej vendar svojih bratov, glej svoje matere in stare matere, glej svojega nježnega sinka, ki ne more živeti, če mu ti odmerješ. Premisli si vendar, in nikakor ne škoduj nam vsem zarad sebe; kajti vsa moja rodovina je brez vse ve-

ljave pred svetom, ako se tebi zavolj kerščanstva skriví le en sam las!“

Valerij izgovorivši Perpetui poljubi roke, verže se pred njo na kolena ter jo, pozabivši, da je njegova hči, ihté imenuje svojo gospó. —

Te besede, govornjene v neizmernej ljubeznjivosti, Perpetui kakor ostri in razbeljeni meč pregloboko sežejo v serce. Bila bi onemogla, da se ni v tem hipu spomnila križanega Jezusa in njegove matere, ko je žalostna stala pod križem. Perpetui je tedaj bilo usojeno, da je tudi ona okusila en del te bolečine.

Kako se jej smili sivi oče, kajti on sam izmed vse rodovine in pa terdoserčni Lepid se ne bodeda mogla veseliti njenih bolečin! Zato ga jame tolažiti, rekoč: „Na mučenškem odru se to zgodi, kar Bog hoče, kajti vedi, naša osoda ni v naših, ampak v Božjih rokah.“

In ko oče vidi, da so zastonj vse njegove prošnje, zarotovanje in jokanje in vsa ljubeznjivost, težkega in žalostnega serca odide.

Pa tudi v Perpetui se vname vihar in strašen dušen boj; tako jej tolče in vtriplje sercé, da jej hoče počiti.

Toda kmalo se jej poverne zveličavni mir, kajti v njenem sercu bedí in počiva On, ki je vozé se po morji zapovedaval vetrovom. Na njegovo mogočno besedo se vleže dušni vihar in namesto njega nastopi tihota s toliko tolažbo in zveličavno radostjo, kolikoršne še nikdar ni občutila Perpetua. In to je trajalo celi dan. Perpetua je bila kakor vedno zamaknjena. Vsa znamenja hudega boja so zginila z njenega bledega čela. — To je sled Gospodove moči.

IX. Poglavje.

Sodniška zaslišba.

Dan potem, ko je Valerij zadnjikrat v ječi obiskal in odgovarjal Perpetuo, vstalo je v Kartagini veliko šumenje in nenavadno gibanje po mestnih ulicah.

Oddelek za oddelkom dobro oroženih vojščakov hiti proti sodnjej hiši na terg; z vsakim oddelkom gredó tudi rablji. To so ti divji, na pol nagi hrusti solnca ožganih obrazov, korenjaških mišic in kervoločnih oči; razgaljena polt se jim sveti, berž ko ne so namazani z oljem in mastjo; hudobno smehljaje se kažejo svoje bele, ostre zobé, kakor da bi si je bili danes nalašč nabrusili za grizenje. Želja po moritvi se jim bere na obrazu iz vsake gúbe. Nič človeškega ni videti nad njimi. Pogoste vaje v razno-verstnih grozovitostih so jim priljubile mučenje, rezanje, žganje in morjenje. Cviljenje, zdihovanje, in stokanje terpečih kristijanov poslušati, bilo jim je pravo veselje, katero je je spodbujalo še na hujšo grozovitost. Žalibog! da so na svetu taki živinski ljudje, ljudje še hujši od divje zveri. In prav taki so bili rablji neverskih trinogov, taki so bili tudi ti, ki je videmo iti z vojaki. Bili so taki, kakor bi šli na ženitvansko pojedino; pa vsaj je tako tudi bilo. Vina so pili, kolikor so ga le hoteli, tako da so bili že na vse jutro pijani. Njihovo ukanje, vpitje, tuljenje in erjojenje je delalo hrum in šum po vsem mestu.

Toda tudi iz hiš deró ljudje v prazniških oblačilih. V celih trumah zbrani stojé po ulicah; zdaj ta, zdaj ta pripoveduje, kar vé, drugi pa molčé poslušajo. Velika slovesnost mora danes biti, kjer si že bodi v mestu; sicer ne bi toliko ljudi danes pohajkovalo, kajti v nobenem koledarji ne najdemo zaznamovano, da bi bil danes praznik kakovega bogá. Trume jo vderó na sodniški terg. Ondi se mora danes obhajati kaj posebnega, da toliko ljudi tje vleče.

In res, taka je. Napovedana je bila zaslišba kerščanskih vjetnikov na danes opoldne. Tedaj že o tistem času je bila, kakor še dandanes, navada, da je mnogo število lenuhov izmed imenitnih in nizkih stanov, mnogo radovednih in kervoločnih ljudi zbiralo se pri izverševanju smertne kazni. In prav danes se je sešlo neizmerno ljudstva, kajti pred sodnjim stolom ima stati mnogo oseb, in to imenitnih in še celó ženskih izmed plemenitih mestnih ro-

dovin. Kdo, če količkaj utegne, ne bi hotel torej pričujoč biti? Že dolgo so z nekako nepoterpežljivostjo pričakovali tega dne in cesarskemu namestniku celó že očitali, da je vse prepočasen in prelen v tej stvari, če tudi je dnevu ponočne ure dodajal, da je pospešil in kar moč naglo doveršil to preiskavo. Toda danes je bilo vse pozabljeno, namestniku odpuščeno — in ljudstvo zadovoljno. —

Vjetnikom se jed prinese v ječo; še pa niso vsi povžili slabe in pičle južine, že se odpró vrata in v ječo prihruje truma rabljev in vojakov. Kakor iz enega gerla veselega serca vsi zahrumé:

„Vstanite, vstanite! psi na noge, pred sodnika, saj je vendar že čas; dolgo so vas pitali kakor prešiče! — Kaj se obotavljate? Ali se mar bojite, smerti pogledati v oči? Ali se tresete pred mukami? Se ve da, drugače je tukaj mastiti se, drugače pa na tezalnici ležati ali svojo glavo dati pod sekiro, drugače na križu zvijati se. Nikar si ne dajajte toliko opraviti med seboj, ura vam je odbila, dotekli so vaši dnevi. Gadji rod, saj ste bili menda vendar že dolgo skupaj, čemu to objemanje, čemu to cvileče poslavljanje, saj pojdete vsi na oni svet, tam v kraljestvu teme se zopet vsi najdete. No, idite, idite dalje, dalje pred sodnika!“

In tako divja truma še toliko časa ne dovoli vjetnikom, da bi se bili vsi bratovsko objeli, — njim, ki se morda zadnjič vidijo v tem življenji. Njihovi prošnji, da bi še malo počakali, divja truma odgovorí s tem, da je jame z nogami suvati, s pestmi biti in s sulicami dregati.

„Z Bogom, z Bogom! molite, terpite, nikar ne omahujte! — Nikdo; — dà, dà.“ — To so bile zadnje besede, s kterimi so vjetniki drug drugega še spodbujali, in šli so v versti iz ječe; njim ob desnej in levej pa gredó oboroženi vojščaki, kateri je ženó pred sodnji stol, kjer jih je Hilarijan že komaj čakal.

Po vseh ulicah in terjih, koder so gnali vjetnike, bilo je radovednega ljudstva glava pri glavi; pa ne le to, ampak mnogo jih zleze in lastovkam enako visi tudi na stebrih, mimo kterih so morali

iti vjetniki, in še celó strehe so polne ljudi, ki hočejo videti nove žertve neizprosljive pravice.

Mimo množice gredoč slišimo marsikaj govoriti. Naj tukaj zapišemo le nekatere pogovore:

Pervi: „Glej, glej, kdo je oni častitljivi sivo-glavec, prvi v dolgej versti?“

Drugi: „To je Optat, véliki duhoven te proklete ločine. Kaj ne, ni mu nikakor videti, da je tiger skrit pod tako častitljivostjo; kajti on derži nož, ko ti zaverženci koljejo ljudi; on je klavec, on prvi pije kri, on prvi odreže in požre kos mesa.“

Pervi: „Če je temu tako, nikakoršnega usmiljenja ne morem imeti ž njim, če tudi je že star sivček.“

Drugi: „Prav tako je, kristijani koljejo ljudi, in on je njihov predstojnik.“

Pervi: „In kdo je uni-le, precej za njim, oni korenjaški, močni in pogumni mož? Moral je vojak biti svoje dni, tako serčno in živo koraka.“

Drugi: „To je rimljan Aspazij, drugi duhovnik. Ali je bil vojak ali ne, tega ne vem, to pa vem, da je bolj zvit od lisice in marljiviši od Optata. On je prav za prav duša tej ločini. Več ko dvajsetkrat je že ušel zanjkam cesarjevih ogleduhov, če ravno so mislili, da ga imajo že v pestéh, — in ti so, kakor sam dobro veš, kos svojemu poslu. Pravijo, da je čarovnik.“

Pervi: „Jaz stavim, da ta mož ne bode omahoval. Na obrazu se mu bere veselje in bojaželjnost. To bo veselje, poslušati ga pri zasliševanju. To bo Hilarijan imel opraviti ž njim! Nikakor ne verjamem, da mu ta mož dolžen ostane kakov odgovor. — Toda pustiva ga in ogledujva rajši one mlade golobrade obraze, ki gredo za njim. S temi obravnavati sodbo, to bode Hilarijanu igrača, kajti komaj so pesternam prišli iz rok.“

Drugi: „Počasi, prijatelj, jako bi se utegnil motiti. Prav ti mladenči so večkrat, kakor divji konjiči, ki kakor slepi gredo v ogenj in deró čez skalovje. Jaz te mladine sicer ne poznam, obleka pa in njihovi nježni obrazi kažejo, da so plemenitega rodú.“

Tretji: „Jaz pa vse štiri dobro poznam: prvi je Perpetev iz Valerijeve rodovine; drugi je Revokat, blag mladeneč, ki se je v Rimu učil modroslovja in govorniške umetnosti; ondi pa je bil zapeljan in zapleten v to ločino; tretji je Saturnin, Sekudul pa četerti; vsi štirje tedaj iz plemenitih rodovin.“

Drugi: „Jaz nikakor ne morem umeti, od kod to, da tako slepó v to prokleta vero deró prav oni, ktere je boginja sreče obdarila z vsemi svetnimi blagodari. Ona mora v sebi imeti neko čarovno moč. — Zdaj-le pride cela versta mož, katerih ne poznam. To bo opravka za rablje; kajti ta rod je kaj terdovraten. Ne zgodi se lahko, da bi se kdo izneznestil svojej veri. — Glej, glej, zdaj pridejo ženske.“

P prvi: „Kako krasna je perva, prava rimljanka; vse naše mesto nima lepše in blaže gospé; danes je sicer nekako bleda in upadla, toda kaj urno stopa, skoro komaj jo dohajajo vojaki. Vsa Kartagina jo pozná, to je Perpetua, Valerijeva hči, žena Lepidova. Stavim, nikdar ne bi bila zabredla v to vero, da Lepid ni tak pijanec. Pravijo, da se ne dá nikakor pregovoriti. Njen oče je že vse poskušal, da bi jo odvernil, pa vse zastonj. Škoda za to blago, lepo gospo, gotovo škoda, da pride divjim zverinam v zobe; kajti šepeta se po mestu, da bodo k zverinam obsojeni vsi, ki se ne vernejo k bogovom.“

Drugi: „In ženska, ki gre za njo, kdo je ta? Po oblačilu bi bila zopet ena omoženih. Skoraj bode treba paziti na žene, da nič ne zvedó o tej novej veri, ali da boljše rečem, o tej brezbožnosti, kajti prav one gredo za to vero kakor bčele za medom. Jaz ne vem, da so možje tako brezskerbni, da svojim ženam pripuščajo vse, kar one hočejo. Jaz bi pri svojej ženi kaj takega gotovo zapazil; predno mi zabrede v to norčavo vražo, zaprem jo, da se me ne gane iz hiše. — Ta žena je videti jako plašna in boječa, ta mislim, da odpade. Glej no, kako je že oslabela, komaj hodi za svojo tovaršijo.“

Tretji: „To je žena mojega soseda, ni dolgo, kar je omožena; njen mož je rimski državlján, imé jej je Felicita.“

Pervi: „Hvala za razjasnilo. — No, zdaj so vsi šli mimo nas. Lep trop jih je! In to sami korenjaški ljudje, ljudje iz viših stanov in imenitnih rodovin, ljudje, katerim se ne dá očitati nič drugega, kakor to, da so slepo udani tej ostudnej veri. O, kako žalostnih časov smo doživeli!“

Ti in enaki pogovori so se pletli po vseh ulicah in terjih, po katerih so gnali kerščanske vjetnike. Vsaki je hotel kaj reči in opaziti o njih, vsak je je ogledoval bistro ko ris.

Največ radovednega ljudstva pa je bilo zbranega na sodniškem tergu, tu se je vse terlo in šumelo je kakor v panji pred rojem. Že enekrati je bil Hilarijan vstal s svojega sedeža, težko pričakovaje vjetnikov; vojaki niso mogli naglo preriniti skozi množico, ki je stala po vseh ulicah in terjih in vojakom ven in ven klicala: „počasi! počasi! da vidimo vse vjetnike!“

Ko Perpetua stopi na sodišče, od ust do ust zadoni glasen šum: „Glejte, glejte, to je ona, to je Perpetua“; in tisoč in tisočkrat se ponovi klic: „Perpetua, Perpetua“, in vseh oči se samo va-njo obernejo.

Že stoji Perpetua na odru pred sodnikom. Bilo je moč videti jo od vseh strani, brez strahu in jasnega obraza pred njim stoji.

Hilarijan vstane s svojega prestola, sodniški hlapci t. j. možje z butaricami šibic, sredi katerih je tičala sekira, mu ob strani stojé. Ti stopijo prav na kraj spalirja (zastora), polovica na desno, polovica na levo, Hilarijan pa sredi med nje.

Hilarijan z roko migne, in na oder stopi mož, v rokah deržeč veliko bronasto tablo, s ktere jame v latinskem jeziku na ves glas brati to-le:

„Postava božjega cesarja Severa:“

„Že naši predniki so zoper brezbožno kerščansko ločino dali ostre postave, toda že nekaj časa sem se več ne izveršujejo in kristijani ne kaznujejo, in to zanašaje se na našo miloserčnost; zarad tega se je ta gnjusna vera menda z nova pričela kazati na več krajih našega cesarstva, tako da so zapuščeni in skoro prazni templji naših bogov. Zato pa so nas bogovi obiskali z mnogimi velikimi nesrečami: Reke

— zlasti pa Tibera v Rimu — je stopila iz svoje struge ter se razlila čez svoje bregove in narastla do mestnih zidin; — Nil Egipta, naše žitne založnice, ni pognojil, ker ni preplaval polja; nebo je obstalo v svojem teku, potresi so strašili ljudi, lakota je terla, kuga pa morila človeštvo. Božji orakli, zlasti delfski, povprašani o vzrokih teh nesreč, dali so odgovor, da so teh nesreč krivi edini kristijani. Pomorite in zatrite je — so rekli — pa nehajo vse nesreče. Skerb za blagostan naših ljudstev nas torej sili, da se odpovemo miloserčnosti svojega serca, in z vso ostrostjo ravnamo po postavah zoper to ločino. Zato ponavljamo vse dosedanje sklepe božjih cesarjev, svojih prednikov, zoper kristijane ter namestnikom svojim po vseh pokrajinah svojega prostranega cesarstva ostro ukazujemo, da zalezujejo to ločino ter jo zatirajo z mečem in ognjem in z vsemi sredstvi, ki se dajo izmisliti. V najpolnejšji meri jim v roke dajemo pravico čez življenje in smert in tudi zapovedujemo, da se vse premoženje kristijanov potegne v državno zakladnico, uradnikom pa dá obilno plačilo.“

Ko ta mož, ktereга bi poleg današnje naše šege imenovali tajnika, odbere omenjeno postavo, Hilarijan povzame besedo ter nagovori ljudstvo tako-le:

„Mestnjani kartaginski! Slišali ste ukaz našega božjega cesarja. Jasen je in vsakdo ga lahko in na tanko umé. In vendar se jih je prederznilo mnogo, ravnati zoper to postavo. Poglejte in ozrite se na oder, to so taki zaničevalci svetih postav; kajti kristijani so. Izročeni so mi, da je kaznujem, kakor zaslužijo. Največo bridkost mi dela to, da so izmed najplemenitnejših rodovin našega cesarstva.“

„Kako naj se kaznujejo, ako se ne odpovedó svojemu hudodelstvu?“

„S smertjo — s smertjo! — Divja zverad naj je razterga“ — zaerjove neizmerna množica kakor iz enega gerla; „umerjó naj kristijani, ti zaničevalci bogov in naših božjih cesarjev!“

Ko je množica tako erjovela, spominjali so se vjetniki judovskega ljudstva, ko je vpilo: „križaj ga, križaj ga!“

Hilarijan se oberne proti jetnikom rekoč: „Slišali ste, kako se bode sodba glasila, ako ostanete terdovratni. Izmodrite se torej, odpovejte se in dajte slovó svojej pogubljujej vraži, dokler je še čas; milostivo vam zdaj še ponujam odpuščenje vaših zmot; kesati se bode kmalo prepozno! Glejte tam le grozovitih mučil, ktera vas čakajo, ako niste pokorni divnemu cesarju. — No, pokažite, da ste dobri rimski državljani! Darujte bogovom! Glejte, tam-le stoji oltar vélikega Jupitra. Le po enem zerncu kadila njemu na čast verzite na živo oglje, in v istem trenutku pojedete prosti domú in neomadežani pred svetom!“

Hilarijan molčé čaka, kaj bodo počeli; vsa množica uprè oči v vjetnike; toda nikdo izmed njih se ne gane; ampak vsi na tihoma molijo ter Bogá prosijo krepčavne moči za osode polno uro.

Toda kaj vidim? — Stari Optat se bliža oltarju! — Ali on, kteremu je najmenj dni še dovoljenih, najbolj ljubi življenje? Ali se njemu najmenj smili staro, že vse trohljivo telo? Pastir, kaj delaš? Ali mar ti odpadeš in pohujšanje daš svojim ovčicam?

Ne, ne, tega ne stori seri Optat. V svetej gorečnosti se bliža zaničljivemu maliku le zato, da mu plune v obraz in da žerjavico iz kotlička iztrese, rekoč: „Tako jaz in moje zveste ovčice častimo vaše bronaste malike, vaše satanove podobe.“

Jeza prešine Hilarijana, vsa kri mu stopi v glavo, v lici zarudi, ves se trese togote; ljudstvo pa strašno zagermi: „Zverinam, zverinam te brezbožnike!“

„Bodi vam pogubljenje, kterega si želite v svojej neumnej noriji“ — zavpije Hilarijan ter sede na sodnji stol rekoč: „Zasliševanje naj se prične. Beriči, pripeljite pred me bedastega starca!“

Hilarijan: „Kako ti je imé?“

Optat: „Kristijan je moje imé.“

Hilarijan: „Tega te prav za prav nisem vprašal, vprašal sem te, kako ti je ime po tvojej rodovini?“

Optat: „Optat je moje imé, rimski državljan sem, iz Agrigenta doma.“

Hilarijan: „Kaj je tvoj posel?“

Optat: „Pastir sem in pasem ovčice svojega nebeškega gospoda Jezusa Krista, za kterega sem

pripravljen dati življenje. Kristijani pa mi pravijo „duhovni oče.“

Hilarijan: „Ti si tedaj poglavar kristijanov, ti si jim vodnik. Kje pa imaš skrite svoje čarovne bukve, naznani mi, komu si je dal hraniti, kam si je skrila?“

Optat: „O čarovnih bukvah jaz nič ne vem; naša knjiga je Jezus, in ta je svojo knjigo vložil v naša serca, njegove besede so nam tako globoko zarisane, da nam jih nikdo ne more zbrisati, niti žuganje, niti rabeljski nož, niti zobje divje zveri!“

Hilarijan: „Poslušaj moj svet, kot razumen starček daj svojim tovaršem lep izgled, bodi pokoren cesarju in daruj malikom. Jaz ti hočem dati toliko zlata, da bodeš lahko živel brez vse skerbi in složno do konca svojega življenja. Glej, ta skrinjica je polna zlata; tvoja je, če ubogaš! verh tega ti podelim popolno svobodo. Glej, smiliš se mi zaradi svojih sivih las. Daruj, potresi kadila, z enim samim zerncem si pridobiš vse to zlato in prostost.“

Na vse te ponudbe Optat nekako žalostno pogleda proti nebu ter vzdihne rekoč:

„Dobri, ljubi Jezus, odpusti, da te slabotni človek niže ceni od zemskega prahu in prodaja za ničemurno zlato. Osemdeset let že služim svojemu Gospodu in Bogu, in še nikdar mi nič žalega storil; da, vse, kar sem in imam, sem in imam le od Njega; že mi roko podaja, da me popelje v svoje večno in krasno kraljestvo, skoro se mi že častitljiva, bliščéča, nezvenljiva krona sveti na glavi! In to roko naj jaz od sebe pahnem zdaj, ko sem že tako blizo lepe svoje domovine? To presvitlo krono naj izgubim!? Svojega Boga naj še v svojej starosti razžalim — in to za pedanj minljivega časa, zaradi cesarja, ki se kmalo zgrudi v prah in pepel? Zaradi stvari naj zaničujem, zasramujem in tajim svojega stvarnika? Ne, ne, Hilarijan, tega nikdar nikoli ne storim! Tak bedak ne morem nikakor biti. Boga je treba bolj slušati, kakor ljudi.“

„In ko tudi ne bi ljubil svojega Boga, bati se ga vendar le moram, in sicer bolj bati, kakor tebe in tvojega cesarja. Moje telo lahko umoriš in v ognji

sežgeš, to je res, toda več ne moreš storiti, kajti čez mojo dušo nimaš moči; edini Bog je telesu in duši Gospod, le on more dušo in telo vreči v večni ogenj. Da, tega Boga se tudi ti boj, Hilarijan, kajti tudi ti sodnik boš enkrat stal pred njegovim ostrim sodnjim stolom in odgovor dajal za vso nedolžno kri, ki si jo že pretil in jo še prelivaš. Kmaló, kmalo tudi ti prideš za menoj na oni svet, in kri njih, ki si je že poklal, že dolgo v nebó vpije za maščevanje zoper tebe!“

Hilarijan si ušesa zatisne, ljudstvo pa jame vpiti: „K zverinam ž njim — k zverinam ž njim — umerje naj!“

Na to Hilarijan ves razkačen ukaže, Optata s pestmi biti na usta. Rablji priskočijo ter Optata s pestmi po ustih bijejo, dokler mu kri ne priteče skozi nos in skozi usta.

„To — reče Hilarijan — to ti je plačilo za spoštovanje, ktero skazuješ meni in cesarju; brezbožni starec, to ti je ara, drugo kmalo pride.“

Tako se zaslišujejo vsi vjetniki zapored. In vsi odkritoserčno in pogumno spoznajo svojo vero v Krista, niti eden se ni obotavljal. Da, celó slabotna Felicita sodnika v kozji rog vžene s svojimi terdnimi dokazi, da so maliki le izmišljeni bogovi; ko jej Hilarijan nič pametnega ne more odgovoriti, nad njo zarohni rekoč: „Cesar tako hoče, on ima oblast nad vašim življenjem, če nočete darovati, ukažem vas pomoriti; niti prah ne ostane od vas, tako vas dam pokončati, potem pa glejte, ali vas iz mojih rok reši vaš sramotno križani.“

Zdaj pride Perpetua na versto. Njen brat Perpetev je bil že prej stanovitno spoznal svojo vero v križanega Jezusa. Perpetuo je bil Hilarijan namreč nalašč prihranil, da je bila zadnja; kajti na vsak način je hotel od vere odverniti njo, ki je bila mlada, najlepša in najblaža gospá v Kartagini in žena njegovega prijatelja Lepida. Iz tega namena si umiri serce in prav pohlevno velí, da se Perpetua pripelje pred-enj.

Valerij, njen oče, je sedel prav blizo odra, prokurator sam mu je bil preskerbel in prihranil ta se-

dež. — Perpetua pride na oder in stopi pred sodnika. Kar k njej skoči oče z njenim sinkom v naročji, prime jo za oblačilo, vleče jo z odra po stopnicah ter s prosečim glasom vsklikne: „Perpetua, moja hči, usmili se saj svojega deteta!“ In tudi Hilarijan jej pohlevno prigovarja rekoč: „Usmili se vendar svojega starega očeta, usmili se malega červička, usmili se svoje kervi! Daruj cesarju na čast!“

Toda Perpetua še ne pogleda svojega sinka ne, izpuli se očetu iz rok kakor razdražena zver svojemu morivcu, stopi zopet na oder ter z glavo majaje na ves glase zavpije: „Ne, ne, tega ne storim, nikakor ne darujem.“

„In zakaj ne bi darovala“, vpraša jo Hilarijan, zgubivši prisiljeno pohlevnost in zmernost, „ali si morda kristijana?“

„Da, kristijana sem“, odgovori Perpetua tako glasno, da jo je določno slišala vsa množica.

Kakor blisk je ta Perpetuin odgovor vsem presunil serca; kajti vse mesto je čutilo Valerijevo bolečino; vendar pa moramo opomniti, da ni bilo samo to sočutje, ki je prešinjalo meščane, ampak nevernikom je bilo žal za Perpetuo zlasti zato, ker je bila mlada in lepa gospá. Njim namreč je bilo teló, lepota in časno blagostanje največa sreča. Njihovo serce se nikakor ni moglo iz zemskega prahu in pepela povzdigniti do nadzemskega, do nebeškega; kajti o nadzemskih rečéh niso imeli nikakor pravega zaumka; od tod je prav za prav izvirala njihova žalost o Perpetui, t. j. o njenem lepem telesu; od tod je tudi izrek nekega neverskega modrijana, da lepa duša biva le v lepem telesu.

Uboga Basa, ubogi kerščanski zamorci, po tem takem ste vi v svojih gerdih telesih imeli le gerde duše! Kdo to verjame? Uboge stare žene s tisoč gerbami v obrazu in na čelu, po tem takem bilo bi boljše, da so vas pobili, ko ste bile še mlade in še imele lepe duše!

Toda ne, ne; pravej lepoti se nastavlja mnogo zapeljivih zanj; vsakdanje skušnje kažejo in pričajo, da je čednost prav poredkoma sestra lepoti. Prilizovanje, darila, vsakoverstne zvijače in mnogo

drugega izpodkopava zlasti žensko čednost. Perpetui ni nikdar prišlo na misel, da je lepa, o tem ni nikdar premišljala, še takrat ne, ko je še nevernica bila; kajti vedela je, da je sramožljivost najlepši ženski kinč, in to tudi nevernici.

Ko Perpetua tako stanovitno izreče, da je kristijana, spreoberne se, kakor se večidel zgodi, občno mnenje radovednega ljudstva zoper njo in tudi o njej jame razkačena množica serdito vpiti: „ad bestias“ k zverinam. Ker ona noče darovati cesarju na blagor, daruje naj se ona cesarju in domovini na blagor. Umerje naj.

Hilarijan še enkrat poskusi svojo zgovornost rekoč: „Perpetua! pomisli vendar, da si še mlada. Tebi se še nasproti smehlja svet in njegovo veselje. Ti imaš premoženje, očeta, moža, brate in preserčno lastno dete. Glej, kako sinek po tebi steguje svoje ročice! Kaj je neki zernce kadila, ki je veržeš na žerjavico, in glej, za to malo ceno si rešiš življenje, poverneš se v očetovo hišo s svojim priserčnim detetom v naročji in veseli bodete še danes za mizo sedeli s svojo družino in dolgo dolgo srečno živeli. Vse to ti bogovi podaré, če si pobožna in pokorna hči.“

Perpetua odgovori: „Ti mi ne moreš niti obljuditi niti dati le ene ure življenja; ali ni to le v božjih rokah? Jaz ne darujem, jaz sem kristijana. Ko bi darovala, mirne ure več ne bi imela nobene v svojem življenji; sredi vsake sreče, sredi vsakega veselja bi mi vest karaje očitala rekoč: Nezvesta izdajalka svojega Boga, za pest pozemskega prahu, za pedenj življenja si dala svojega Boga, največo dobroto; izdajalka, izdajalka, ali mu tako povračuješ njegovo neizmerno ljubezen do tebe? — Tako bi mi vedno donelo po ušesih, po noči in po dné, domá in pod milim Bogom, v spanji in sanjah ne bi imela mirnega trenutka. In kolika groza bi me še le spreletavala, ko se bode bližala smert, kateri nikdo ne uide. Moj večni sodnik bi me sprejel z besedami: Ali si ti tukaj? Glejte izdajalke! In odločil bi mi plačilo — izdajalcem namenjeno — večni ogenj. Moj Bog in Gospod je rekel: Kdor očeta in mater bolj ljubi, kakor mene, ta mene ni vreden. Da, da,

svojega Gospoda Jezusa Krista bolj ljubim, kakor vse na svetu, kakor ves svet; jaz še ne morem umeti, kako kdo more kaj bolj ljubiti, kakor Njega. Jaz ga imam jako rada, tako rada, da precej rada umerjem za-nj. Vsemu svetu bi ga rada oznanovala, zlasti pa svojim dragim someščanom — vam ljubi Kartaginci! O da bi spoznali, kaj vam je na zveličanje! Toda slepe so še vaše dušne oči!“

Hilarijan iz tega spozná, da je zastonj vsa njegova zgovornost; jame se celó bati, da ne bi ta sanjalka okužila še drugih; kajti obraz jej je bil, ko je govorila, oblit z neko nadnaravno svetlobo; zato hiti sklepati sodbo.

Ko Valerij vidi, da si Perpetua nikakor noče rešiti življenja, stopi bliže nje, kakor besen jo zgrabi za obleko ter jo hoče s silo z odra potegniti za seboj. Toda Hilarijan, ktereга je razkačila Perpetuina terdovratnost, ta se naveliča poslušati tugovanje skoro obnorelega starca ter dá povelje, Valerija s silo ločiti od Perpetue.

Sirovi beriči zgrabijo Valerija ter ga, ker se ni dal z lepo ločiti od svoje hčere, neusmiljeno bijejo s šibicami in z nogami sujejo, dokler ga naposled ne sunejo z odra.

O, kako težko to dene Perpetui! Vsak udarec na očeta je meč sunjen v njeno serce. Očetove bolečine niso nič proti njenim. Prav to je za Perpetuo največa britkost izmed vseh, ktere so jo dosihmal zadele, največa dušna žal, ki jo je kedaj terpela. Rada bi bila planila nad beriče in stopila med nje in svojega očeta; toda tega nikakor ni smela, kajti to bi bilo znamenje, da jo je oče zmagal, da jo je premagal pekel. —

Na to oče Valerij odide, ker mu ni nikakor moč, pričujočemu biti pri obsodbi svoje hčere. Še celó razdivjana množica vé ceniti britko bolečino njegovo; to pokaže s tem, da odhajajočemu spoštljivo prostor dela ter se jezi nad beriči, ki so tako gerdo ravnali ž njim. Tem bolj pa raste nejevolja nad terdovratno njegovo hčerjo. — Hilarijan je bil namreč to gerdo ravnanje zoper očeta prav prekanjeno ukazal le zato, da bi hčeri užalil, omečil in pretresel serce.

To je bila njegova poslednja zvijača. Velel je očeta tepsti, češ, da tega nikakor ne prenese hči, ki je vedel, kako priserčno ljubi svojega očeta. Kajti že prej jej je bral na obrazu, kako težko jej je bilo pri sercu, ko se je ustavljala očetovim priserčnim prošnjam.

Hilarijan se pripravlja na obsodbo. Množica utihne in nategne ušesa, in to iz radovednosti, kako se bode glasila obsodba. Splošna želja je bila, da bi saj Perpetua obsojena bila k zverinam, kajti Rimljani so ljubili kervave prizore; čem več kervi je teklo, tem več jim je bilo veselje. Verh tega že dolgo niso videli bojev z zverinami. Amfiteater je že dolgo praznoval. Zastonj se je redilo toliko lepih, močnih levov, tigrov, medvedov, divjih bikov, in drugih prebivalcev puščave.

Hilarijan jame brati imena vjetnikov. „Vsi ti — reče — so kristijani; to so vsi sami spoznali; mestjani kartaginski, to ste slišali na svoja ušesa. Zarad tega je mi obsodimo na smert — in to po divjih zverinah. Predno se izverši ta sodba, naj se odpeljejo v ječo.“

Na to černo palico zlomi *) nad njimi ter jim njene kosce verže pod noge rekoč: „Kakor je zlomljena ta palica, tako bodi zlomljeno vaše življenje. Zaslužili ste smert. Pravica naj velja, če se tudi zgrudi svet.“

Dragi bralec! nikar ne misli, da so se naši obsojenci ustrašili ali morda tresli pri naznanilu svoje obsodbe, vedi pa, da se je je sramoval Hilarijan, in to zato, ker ni premagal ni enega, še ene slabe, njezne ženske ne.

Hilarijan domu prišedši ni počival na lavorikah; marveč terpinčile so ga hude sanje celo noč.

Vjetniki zaslišavši obsodbo so si svesti, da dosežejo mučenško krono; zato se vsi veržejo na kolena ter molijo rekoč: „Slava in hvala bodi tebi, ljubi Jezus Krist, da si nas uslišal in izvolil izmed tisoč in tisoč. Hvala ti večna!“

Vsi veseli in čudovito pokrepčani vstanejo in ženó je v ječo nazaj.

*) To je bilo znamenje obsodbe na smert.

Neverniki se čudijo novemu prizoru, da se obsojenci veselé smerti, in marsikteri gré domu v resnih pomislekih. Perpetuine besede so marsikomu globoko segle v serce in jele kaliti.

„Hilarijan, te-le umoriš, to je res, ali že se rodi sto in sto novih kristijanov, in ti tega ne slutiš!“

Ko obsojenci dospejo v ječo, veržejo se na kolena, prepevajo psalme in svete pesmi in tako sladko zaspé, kakor nekdam Peter, kterega je moral rešivni angel suniti, da ga je zbudil. Oni ne spé tako, kakor hudodelniki, k smerti obsojeni; kajti njihova mirna vest jim priča, da so prav ravnali.

Ves drugi glas bi bili slišali, da so odpadli. Na mehkih blazinah, z bagrom pogernjenih, bili bi sicer spali, toda pokoja ne bi bili imeli. Zdaj pa mir Božji počiva in kraljuje nad njimi.

Tudi Perpetua spi. Mnogi dušni hudi boji preteklih dní so jo vso zdelali, utrudili in oslabili.

„Tvoj angel varh čuje nad teboj, Perpetua, le spi, le spi, sladko spi, kmalo bode tvoje telo počivalo še v lepšem, daljšem in terdnejšem spanji. Toda zopet se ti zbudi v novo, večno življenje!“

X. Poglavje.

Še en pogled na oni svet in v prihodnost.

Vjetnikom čas kaj naglo uhaja; zdí se jim, da so v nebeškem preddvoru, nikomur ne pride na misel, da je v ječi; njihov duh je večidel pri Bogu, zbran v molitvi.

Perpetua več nima nikakoršnega hrepenenja po svojem sinu, in tudi sinek je pozabil svoje matere. In to lahko, saj je imel drugo mater, Antonijo, staro mater.

Neki dan so bili zopet vsi vjetniki v molitvi zbrani; kar Perpetua vsem nepričakovano na glas izgovori imé „Dinokrat.“ Perpetua sama se čudi, kako jej je na enkrat na jezik prišlo imé, katero jej že dolgo dolgo ni bilo prišlo na spomin. Dinokrat je bil namreč njen brat, ki je sedem let star strašnih bolečin

umerl za rakom na obrazu. Vsem, ki so ga videli, so se gnjusili njegovi čiraji tako, da so se plašno ogibali njegove postelje. Zdaj se Perpetua jame zopet spominjati svojega nesrečnega bratca, in spomin na njegovo žalostno smert jo napolni z bolečo britkostjo. Notranji glas pa jej reče: „On potrebuje molitve, a ti mu lahko pomagáš.“ In precej jame moliti za-nj. Dolgo dolgo moli in vzdihuje k Gospodu, kajti smilil se jej je bratec, ktereга je bila skoro že pozabila. Mati Antonija jej je o njem pripovedovala, da ga je v bolezni v kerščanskej veri podučevala in pred njegovo smertjo kerstila. Perpetua je potem takem mislila, da je gotovo že v nebesih med nedolžnimi otročiči in mučenci, saj mali deček po svetem kerstu ni grešil, in da bi tudi bil, saj je s svojo dolgo in hudo boleznijo zbrisal svoje otroške pregreške. — „Kaj, pravica Božja! ali s svojim terpljenjem res še ni zadostil za svoje pregreške. — Kako ostro sodiš, o Gospod! Kaj bode pa z menoj?“ Tako je Perpetua sama s seboj govorila.

In še tisto noč se Perpetua zamakne. Imela je naslednjo prikazen:

Skozi skalnata vrata stopi v nepoznano deželo na velik velik travnik. Vse je bilo nekako žalostno. Bil je mrak in temota, vendar taka, da jej je moč, vse stvari razločiti, toda le po vnanjih obrisih. Mnogo človeških podob v daljini ugleda kakor v senci, zato se jej čudno zdí, da v tej temi vendar od daleč na tanko razloči obraze sem ter tje šetajočih. Bilo je, kakor da jej mesec razsvitla obraz, in vendar ni bilo nikjer videti niti solnca, niti lune, niti zvezd.

Kar na enkrat deček Dinokrat na travnik stopi iz kraja, ki je bil temnejši od travnika. Toda v kakošni podobi! Bled je in ves popačen obraz in skoro ena sama rana; vroč je, kakor da je ravno od ognja prišel; žeje zeva, jezik mu je kakor posušen prilepljen na nebes; obraza je umazanega in bledega, vidi se mu še čiraj raka, za katerim je umerl; gnjusilo se jej je, gledati ga. Bere mu v očeh, da terpi velike bolečine in da želi rešenja iz dežele smertne sence.

Perpetua bi rada šla bratu po vode, naj je še tako daleč studenec, da bi mu pogasila silno žejo ali mu saj z nekoliko kapljicami ohladila suhi in razpajeni jezik. Rada bi ga tolažila, marsikaj poprašala, marsikaj zvedela od njega; toda kako do njega priti?

Med njo in Dinokratom je bil nezmerno globok in širok prepad. Ona ne more k njemu tje, in on ne more k njej sem. Da bi prišla do njega, udere jo ob bregu prepada, zdaj doli zdaj gori, češ, da mu pride do konca. Toda ni mu ga konec, tudi ni bilo niti mosta, niti bervi, ki bi vezala nasprotna bregova.

Zdaj Perpetua in Dinokrat jameta zdihovati in roke viti; solze britkosti hrepenenja, ljubezni in usmiljenja jima teko raz lici. Ona bi mu serčno rada pomagala, pa ne more; in deček tako žalostno gleda na-njo, ker silno potrebuje pomoči; vendar pa mu je videti, da voljno in udano terpi velike bolečine.

Ker mu ni pomoči od sestre, v katero je tako britko obračal oči, zato se vzdigne ter gre iskat si studenca, vode, kajti neizrekljiva žeja ga terpinči. — In res pride do velikega ribnjaka, ki je bil poln vode. Srebrobela je ta voda, in kakor v čistem zerkalu se v njej vidijo vse okoli stoječe stvari. Ali to kaj mu pomaga? Kameneni oklep okoli in okoli ribnjaka je tako visok, da mali deček ne more doseči vode, da-si tudi se, kar le more, trudi, steguje in z ročicami poprijemlje, kajti oklepov rob je previsok in on premajhen. Zdaj gre okoli in okoli ribnjaka ter povsod poskuša priti do vode, toda zastonj — še s persti se je ne more dotekniti. —

O kako Perpetuo boli, ko vidi, da je ribnjak poln vode, čiste in hladne vode, — da pa njen bratec zarad visokega oklepa ne more do nje, da bi si ž njo potolažil žejo. O kako miluje revčeka!

Še enkrat se Dinokrat milo ozre v Perpetuo, ktereje se zdí, da je v tem hipu zaslišala zdihljej iz globočine njegovih pers. Na to se Dinokrat verne, večkrat obernivši se, v prejšnji temotni kraj. Perpetui pa nepoznani svet zgine izpred oči, izbudi se kakor iz sanj ter zavedevša se zopet ugleda zemski svet. Toda dolgo dolgo jej še v ušesih doní in v sercu odmeva

bratcev zdihljej, globoko v dušo se jej je bil vtisnil njegov mili pogled.

Perpetua zdaj nikakor ne dvomi o tem, da njen bratec terpi, da veliko terpi; vendar terdno upa, da mu njena molitev če ne odvzame, vsaj polajša bolečine, — vsaj notranji glas jej tako dopoveduje. Zato nobeden dan ne opusti, moliti za-nj, dokler ni bila z vjetniki vred odpeljana v ječo blizo „amfiteatra“. To se je zgodilo zato, ker so bili zverinjaki blizo tega gledišča.

Ljudstvo se je čudilo in popraševalo, zakaj se tako dolgo ne izvrši sodba, nad kerščanskimi vjetniki izrečena. Bil mu je ta-le odgovor: Hilarijan je ukazal, da se hranijo do javnih bojnih iger, ki so se imele cesarjevemu sinu Getu na čast obhajati. Ta dan se gotovo veržejo zverinam. — To bode veselje, to bode radost tisti dan. Ta govoricca je šla po mestu iz ust do ust, in potolažena je bila divja množica.

Hilarijan je dobro vedel, da se s tem ukazom jako prikupi mestjanom, ki so ga čertili zaradi njegovega stiskovanja, zaradi krivic, njim storjenih. Pač jim je lahko storil to všečnost, saj ga vsi ti vjetniki niso toliko stali, kolikor en sam oroslan. Verh tega je hotel pokazati, da visoko čisla bogove in da je pokoren cesarju.

Perpetua je ves ta čas, ki jej je bil še odločen živeti, noč in dan molila in Boga serčno prosila, da njenega brata Dinokrata sprejme v nebesa.

Ko neki dan posebno goreče prosi s terdnim prepričanjem, da jej Gospod gotovo ne odreče prošnje, usliši jo Bog, in to jej tudi pokaže v novej prikazni. Tisti dan je bila v kladi, t. j. stala je vklenjena v luknjo, v mramorno ploščo vdolbeno; verige, ki so jej bile okoli nog, bile so skozi postranske luknje napeljane v luknjo sosedne ploše, v kateri je stal drugi vjetnik, ravno tako vklenjen itd., tako da je bil vsak jetik za sé vklenjen in z vsemi drugimi v železni zvezi. V kladi so bili vjetniki po več dni pušteni ter so hude hude bolečine terpeli. Toda železne vezi niso mogle na zemljo prikleniti Perpetuine duše, kajti njen duh se zopet dvigne s tega sveta; zopet skozi kamenena vrata stopi na travnik, ki ga

je videla v prejšnji prikazni, ali zdaj ni več temoten, ampak prijetna dnevna svetloba jej naproti prisije. Zopet vidi človeške podobe, toda vse vesele in jasnega obraza. Kako bi bilo tudi drugače? Vsaj je ta kraj tako krasen, tako čaroben! Nič ni videti, da bi spominjalo na žalost.

In zopet se prikaže Dinokrat; ali ves drugačen je: Čeden in bel je na vsem životu, v krasnih bliščečih oblačilih in videti čverst. Rakova rana na obrazu mu je zaceljena in pozna se mu na istem mestu sama proga, ali ta se sveti ko dijamant in mu krasoti obličje. Deček se naravnost podá k ribnjaku, ki je bil zopet na istem mestu. Tudi ribnjak je ves drugačen; kameneni oklep mu več ni tako visok, segel je dečku le do ledja. Dinokrat ves vesel gleda va-nj in vodo zajemlje.

Na robu oklepa je stala čaša, od zunaj kakor samo čisto zlato, od znotraj pa kakor bela slonova kost. Bila je z vodo napolnjena. Deček prime za čašo, jame piti, pije in pije v čaši je pa vode vedno enoliko.

Ko si žejo potolaži, veselega obraza čašo zopet položi na rob, hvaležnega serca se ozre v nebo, potem pa pogleda svojo sestro. Bil je ta pogled pogled ljubezni, zveličanja in hvaležnosti, in Perpetuo prešine kakor žarek ogrevajočega in razsvetljujočega solnca.

Na to deček odide veselo poskakovaje kakor je otrokom navada, da bi se igral z otroki, ki so bili zbrani na cvetočem travniku.

Zdaj se Perpetua prebudi, še pa v sercu čuti veselje, ktero jej je zapustil Dinokratov hvaležni pogled. Bila je terdno prepričana, da je brat rešen vsega terpljenja.

Ta prikazen nam pač očitno kaže, da so kristijani prvih stoletij verovali vice, ktere zametajo krivoverni luterani. Morda si je pa Perpetua sama izmislila vice, o katerih piše v popisu svojega mučeništva? Kaj neki še! Zakaj je pa že Juda makabejec ukazal moliti za-nje, ko so bili v vojski pobiti? Sveti Duh sam nam daje odgovor rekoč: „Sveta in blažena je misel, moliti za umerle, da bi rešeni bili svojih

grehov.“ Kako lepo, kako spodbudno je Gospod Perpetui v prikazni pokazal, da so duše v vicah, da mora plačan biti poslednji vinar, da duše v vicah terpé britke muke, da jim mi moremo pomagati, da nas one silno prosijo pomoči, da so nam one za to pomoč gotovo hvaležne, hvaležniše od ljudi, ktere obsipljemo z dobrotami.

Dragi kerščanski bralec! Kaj ti porečeš o tem? Ali ti nimaš nikogar, čegar bi se spominjal v svojej molitvi? In če tudi nimaš nikogar izmed svojih znancev in sorodnikov med odmerlimi, ali se ti uboge duše v vicah vendar ne smilijo? Ali ne potrebuješ prijateljev na onem svetu? Vem, da mi odgovoriš: Kaj pa da jih potrebujem in si jih želim; zato pa tudi tebi samemu prepustim, da si od tod posnameš nauk in vodilo, kaj ti je storiti.

Pudent, eden izmed stražnih vojakov in nadzornik ječ, je vsak dan na tanko opazoval vse vedenje in obnašanje svojih kerščanskih vjetnikov. On, ki je imel veliko sovraštvo do kristijanov, kar na enkrat jame visoko spoštovanje skazovati svojim vjetnikom; kajti nikdar še ni videl vjetnikov tako veselih, pokojnih in pohlevnih.

Od začetka je tudi te vjetnike po svojej starej navadi klel in rotil, siróvo je ogovarjal, z gerdobnimi priimki pital, tepel in suval; toda ni eden izmed njih nikoli ni zagodernjal. Molcé so terpeli in ga le milo gledali, kakor da se jim on smili. In prav to ga je menda nagnilo, da jim nič žalega več ne stori; marveč jim žalostno osodo polajšuje, kolikor mu je le moč, ter je tega prepričanja, da vselej dobro delo stori, kedar jim s čem postreže; vest mu kar nič ne očita, da ravná zoper cesarjev ukaz, marveč on čuti neko zadovoljnost, ktere doslé še ni poznal, in spi tako mirno in sladko, kakor nikdar poprej. Da, ko se je sem ter tje med vjetniki sprehajal, zdelo se mu je, da v njih biva neka božja moč; rad bi bil svoj stan spremenil z njihovim stanom, ko bi mu bilo mogoče; kajti tako srečen in vesel, kakor so bili ti vjetniki, on nikdar ni bil v svojem življenji; pa tudi nikakor ni mogel biti, ker mu je vest vedno imela kaj očitati. Kjer pa kesanja solze tekó, tam nikdo po

sreči vprašal ne bo. Ura njegovega spreobrnjenja sicer še ni bila, bode pa kmalo. Zdaj je le marljivo skerbela za svete vjetnike, stregel jim je, kar je le mogel in v ječo spuščal njihove brate, da so jih hodili obiskovat, tolažit in krepčati.

Toda naši vjetniki niso potrebovali tolažbe, bolj so je bili potrebni njihovi bratje zunaj ječe; kajti bili so zapuščene ovčice brez pastirja. Njim so morali vjetniki prigovarjati in je opominjati, naj se sami nikakor ne izročé sodnikom, da se v Kartagini popolnoma ne zatere kerščanska cerkev, ampak da ostanejo kakor sejanci semenskega zerna, katero ima na široko pognati nove in še krepkejše korenine.

Pudentu torej gre hvala, da so naši vjetniki vedno imeli mnogo obiskovalcev; in to obiskovanje je bilo obiskovalcem samim in obiskovancem na korist, bilo je vsem spodbuda in krepčalo na poti v nebesa.

Dan očitnih iger, cesarjevičevemu godu na čast, je že blizo. Valerij, Perpetuin oče, še enkrat pride v ječo k svojej hčeri. Neizrekljiva tugota se mu bere na obrazu. Puli si sivo brado, valja se po tleh, preklinja svojo starost in bruha iz sebe besede, da so morale geniti vsakega, kdor je imel še iskrico človeškega čustva v sebi. Perpetua čuti bolečino, ktera se dá le občutiti, nikdar pa ne dopovedati. Neizrekljivo se jej smili stari, nesrečni, oslepljeni oče, in vendar ne more, ne sme uslišati ga. Ona molčí in nikakor ne omahuje. Božja moč je bila v njej, le ona jo je krepčala.

Te dni imamo omeniti še naslednjega ginljivega prigodka:

Zbolel je mladeneč Sekundul. Huda merzlica ga je stresla. Že prej je bil bledega obraza. Strupeni zrak mertvaške ječe mu je bil zašel v život in mu zdaj roji po žilah. Notranja vročina ga kuha, jezik mu je bil suh, da ga več ne more premikati in voda, katero mu je Perpetua od časa do časa dajala piti, se suši na njegovem jeziku, kakor da jo vliva v razbeljeno peč ali v kovaško ječo. — Kar se mladeneč nenadoma vzdigne in sede na slamo, na kterej je ležal. Zbral in napel je bil poslednje svoje moči, rekoč: „Perpetua, idi k Optatu in prosi

in prosi ga, da pride, jaz umiram; naj bratje za-me molijo z menoj.“

Perpetua gre; Optat pride; bratje se zberó okoli njegove postelje. Vsi ga prosijo, naj bi bil pri miru.

„Kaj mir — odgovori mladeneč — zdaj več ni čas za mir, ko se mi ženin bliža. Le eno reč, bratje, obžalujem, le eno me jako boli. In to je, da mi Gospod odvzame mučenško krono, katero sem imel že pred očmi. V merzličnih sanjah sem jo videl, Gospod mi jo je bil že posadil na glavo, zdaj mi jo pa odteguje. O kako krasna je bila! Koliko dragih kamenov se je svetilo na njej! Tudi palmo sem že imel v rokah, zdaj mi jo pa Gospod izmika iz rok. O škoda za krono, škoda za palmo! To me boli!“ — Izrekši jame britko jokati se, kakor otrok, tako da mu solze tekó po obrazu, merzlične vročine gorečem. In bratje, kaj ti počnó? — Tudi oni se jokajo ž njim.

Edini Optat je zaderževal solze in mladenča nagovoril tako-le: „Bratec v Kristu, potolaži se, udaj se, naj se zgodi Gospodova volja. On je zadovoljen s tem, kar si terpel dozdej. Krona, katero ti je pokazal, ta je tvoja krona, in tudi palme, ki si jo že imel v roki, gotovo ti ne odtegne, práv zdaj jo deržiš v svojih tresočih rokah!“ —

„Toda vaša krona — mu Sekundul z nekako sveto nevošljivostjo odgovori — vaša krona bode veliko lepša od moje, kajti vas zobje divjih zverin zmeljejo v lepo, belo in čisto moko Božjo! Vendar pa, o Gospod, naj se zgodi tvoja volja, ne moja! Saj veš, o Gospod, in lahko tudi v mojem sercu bereš: da sem pripravljen, za-te iti v ogenj in vodo, v vročino in mraz, v muko in smert, nič naj me več ne loči od tebe!“

„Toda bratje, bodite zdaj pri miru in tiho! Oh, kaj vidim, kdo gre? Bratje, pokleknite, molite! — bližajo se nam nebeščani! — Glejte, tu je nebeški učenik. Optat, da, da, krono ima še v rokah, — zdaj mi jo deva na glavo. — Že jo iman na glavi, — in tudi palmo terdno v roki držim, — nikdo mi je več ne vzame. — No, nebeški bratje, zdaj

pa le idimo, angelji Božji, le pojte, le pojte, saj — gremo za vami! Amen!“

„Amen“ ponové vsi pričujoči. —

Sekundul stegne roke proti nebu, kakor da bi hotel hiteti ali leteti za kom, ki ga vabi in kliče za seboj; zdaj vzdigne tudi noge, da bi šel, — ali v tem hipu se njegovo telo polagoma in rahlo sesede na slamnato posteljo, ker ni moglo iti za dušo. Duša odide — Sekundul je umerl, rešen je zemskih vezí.

Britko je bilo okoli stoječim bratom in sestram nekaj zato, da se Sekundulu ni dopolnila serčna želja, z njimi umreti za Krista, nekaj pa zato, da je on šel pred njimi v nebesa! — Vendar premagajo svojo bolečino rekoč: „Zgôdi se volja božja.“

Pudent, nadzornik vjetnikov, stoji tam v kotu ter si briše solze, ki so mu obilno po obrazu tekle žalosti, da je izgubil ljubega bolnika vjetnika, kteremu je bil skazal marsiktero ljubav. Jako težko mu je bilo, ločiti se od bledega, dobroserčnega mladenčca. Vse, kar je Sekundul govoril poslednji trenutek, vse se mu je globoko vtisnilo v serce. „Tako tedaj umirajo ti vjetniki — reče sam pri sebi — in to bi bili hudodelniki? Ne, ne! hudodelniki smo mí, ki zapiramo take ljudi!“

Vjetniki sporočé zunanjim bratom, da je Sekundul umerl. Pudent je moral ta prigodek naznaniti Hilarijanu. Dva sodnika prideta pogledat, ali je Sekundul res mertev. Prepričavša se, da je, dasta Pudentu povelje, da merliča pokoplje na odirališče, kjer so pokopavali hudodelnike, ter kmalo odideta, kajti strah ju je bilo njegovega osteklenelega pogleda. Vjetnikom pa se je zdelo, da gledajo angelja Božjega, ki je blagoslavlja smehljaje se.

Pudent se vpričo sodnikov prav divje zadere nad vjetnike rekoč: „Poberite se od merliča!“ Vjetniki dobro vedoč, da mu niso šle iz serca te sirove besede, kajti znano jim je bilo, da jim je dobro hoteč, vendar odstopijo od merliča. Kmalo potem v ječo prideta dva brata v obleki pogrebnikov, Sekundula na ramah odneseta v vreči ter ga pokopljeta v puščavi med svetimi mučenci. Prav zraven Base mu

je bil grob izkopan. Večni mir božji naj kraljuje nad obema! —

Še za nekoga drugega bili so naši vjetniki v velikih skerbéh, in to je bila Felicita. Kajti ona je bila sicer že blizo poroda, ali že čez tri dni je bil Getov god, to je, tisti dan, ko so imeli priti pred zverine. Rimska postava je pa prepovedovala, nosečo ženo umoriti pred porodom. Vsi vjetniki so torej milo žalovali, da tako draga in ljuba jim sestra in tovaršica ne bode ž njimi vred mučena. Še bolj pa je bilo žal Feliciti, ločenej biti od ljubih prijateljev, s katerimi je dozdej delila terpljenje in veselje vjetništva. Kaj je bilo torej storiti v tej zadregi? — „Bog nam je že mnogokrat skazal svojo milost — mislijo si sveti vjetniki — k njemu se torej tudi zdaj obrnimo, njemu je moč, rešiti nas tudi te britkosti.“ In tako vzdihujejo in molijo vsi dan za dnevom.

Napočil je tretji dan pred igrami; tudi ta dan so že na vse zgodaj vsi vjetniki bili na kolenih zbrani v molitvi; kar Felicito napadejo porodne težave. Ko v hudih bolečinah ječi, zasmehuje jo eden izmed nevernih stražnikov rekoč: „Kaj, zdaj že stokaš! Kaj še le bode, ko te bodo tergale divje zverine?“

Felicita mu odgovori: „Vedi, kar zdaj terpim, ta sama terpim, tam pa bode nekdo drugi v meni terpel za-me, ker bodem tudi jaz za-nj terpela. — Zdaj plačujem davek prekletstva, ki je z grehom prišlo nad ves človeški rod, tam pa bodem oljkova vejica, ki je vsajena v blago oljko — v Krista.“ — In Felicita rodi hčerko, ktero kerščanska žena vzame, da jo vzredi kakor svojo lastno. Tako je Gospod svoje mučence rešil njihove velike britkosti.

Na večer pred mučenškim dnevom se Perpetua zopet zamakne ter ima naslednjo prikazen.

Dijakon Pomponij pride pred ječo in silno poterka na vrata. Perpetua mu urno hiti odpirat. Bil je v belej dolgej obleki (togi), z neštevilnimi zlatimi mangarani ozaljšanaj. Ko ugleda Perpetuo, reče jej: „Perpetua, bali (idi), pričakujemo te“, — ter jo prime za roke in pelje po dolgem in prav grudavem

potu. Naposled prideta vsa zasopena v „amfiteater“ (gledišče).

Ko stojita, sredi borišča, reče jej Pomponij: „Nič se ne boj jaz se berž berž povernem, in ti pomagam bojevati se.“ Izrekši te besede odide in jo samo pusti.

Perpetua pred seboj ugleda neizmerno množico ljudstva, ki je gledalo na-njo. Vedoč, da je obsojena, od divjih zverin raztergana biti, ne more spreumeti, zakaj jih tako dolgo ne spusté va-njo.

Kmalo pa ugleda črnega, pošastnega Egipčana iti proti njej. Imel je okoli sebe več drugih ravno tako gerdih pomočnikov. Ravno je na tem, da bi se jel bojevati ž njo, kar se Perpetui bliža mnogo lepih mladenčev, ki jej hité na pomoč. Ti jo najprej preoblečejo tako, kakor so se oblačili bojevalci z mečem, na to jej roke in noge pomazilijo z oljem. Taka namreč je bila navada bojevalcem. Perpetua se čuti spremenjeno v pogumnega junaka. Egipčana pa vidi, da se pred njo v prahu valja.

Ne dolgo in prikaže se mož neznanske velikosti, glava mu je segala nad gledališčno sleme. Ogrinja ga dolg bagren plašč, ktereга mu na persih sklepace dve zlati sponki, ves se je lesketal v zlatih in srebernih mangaranih različne podobe in velikosti. V roki derži palico, kakoršno so imeli vodniki bojov, in pa zeleno vejico, na ktorej so visela zlata jabelka. Velikan zaukaže molk ter slovesno reče: Ako Egipčan premaga to žensko (Perpetuo), prebode naj jo z mečem; če pa ona premaga Egipčana, prejela bode vejico, katero jaz deržim v roki.

Izrekši odstopi velikan.

Perpetua v moškej bojnej obleki in Egipčan se zgrabita ter jameta z rokami boriti. Egipčan poskuša Perpetuo prijeti za noge, Perpetua ga pa s petami sune v obraz; Egipčan jo vzdigne na kviško, ona pa jame s kviška teptati po njem, kakor da hodi po zemlji. Ko Perpetua vidi, da se prepočasi razvija boj, sklene roke tako, da vloži perste med perste ter ga zgrabi za glavo in podere na tla. Egipčan pade na obraz, Perpetua mu stopi na zatilnik in mu stere glavo. Ljudstvo jej jame ploskati, njeni branitelji pa peti psalme.

Perpetua stopi pred bojavoditelja, sedečega na prestolu, ta jej dá vejico z zlatimi jabelki ter jo poljubi rekoč: Mir bodi s teboj, ljuba hči!

Na to se Perpetua z borišča verne skozi vrata, sanavivaria t. j. skozi vrata, skozi ktera so z borišča hodili živi in zdravi bojniki. Ljudstvo pa je vedno pelo zmagavki na čast.

Prikazen mine; Perpetua se zbudi ter iz prikazni spozná, da se ne bode bojevala zoper divje zverine ampak zoper hudiča samega. —

Večidel tega, kar smo pripovedovali v tem poglavji, je Perpetua sama zapisala pred svojo smertjo in nam zapustila. Skoro vse smo povedali ž njenimi besedami.

Kar bodemo dalje pripovedovali to so zapisale druge priče.

Tudi Satur je imel prikazen dan pred svojim terpljenjem. Tako-le nam jo sam pripoveduje.

„Zdelo se mi je, da smo muke že prestali in umerli; kar nas štirje angelji primejo in nesó proti solnčnemu vzhodu, vendar se nas niso doteknile njihove roke. Ko pridemo v više zračne okrajine in nič več ne vidimo zemlje, ugledamo neizmerno luč, in jaz Perpetui, ki je bila na mojej strani, rečem: To-le je, kar nam je Gospod obljubil, zdaj se dopolnuje njegov obet. Ko nas angelji dalje nesó, na enkrat pridemo na prav velik vert, ki je bil ves zasajen s cveticami in z drugim rožnatim drevjem, kakor ciprese. Na tem vertu so bili štirje drugi, še lepši angelji; ti nas prijazno pozdravijo in angeljem našim spremljevalcem z veselim začudenjem kličejo rekoč: Glejte jih, ti so. Zdaj nas angelji postavijo na tla, in mi gremo po dolgem hodišču. Tukaj nam naproti pridejo Sekund, Saturnin in Artaksij, ki so bili v tem preganjanji živi sežgani, in pa Kvint, ki je bil v ječi umerl. Ko je vprašamo, kje so drugi naši znanci mučenci in kako se jim godi, odgovoré nam angelji: Le idite noter in poklonite se Gospodu.

Gremo in pridemo do prostora, čegar zidovje se je vse lesketalo; pri vratih pa zopet stojé štirje angelji, kateri nas vse pri vhodu oblečejo v belo tančico.

Vstopivši ugledamo luč in zaslišimo čuda lepo petje, glasov na milijone in vendar vsi vtopljeni v en glas, neprenehoma ponavljajoč: „agios, agios, agios“ t. j. sveto, sveto, sveto.“

Sredi sobane, v katero smo bili peljani, sedi mož ko sneg belih las in mladega obličja, nog njegovih pa nismo videli. Njemu na strani je stalo štiri in dvajset starašin, za temi jih je pa stalo še več.

Pristopimo k prestolu; angelji nas nekoliko kviško vzdignejo: mi mu poljubimo roke, on pa nam lica. — Sivi starašine nam rekó: ostanite tukaj. In ostali smo in se ž njimi pomenkovali. Potem nam rekó: Idite in igrajte se. Jaz ves radosti poln rečem Perpetui: Sestra, zdaj imaš, česar si želela. Ona pa mi odgovori: Hvala Bogu, tukaj imam več veselja, kakor sem ga kedaj vživala na zemlji.

Zapustivši moža z belimi lasmi gremo iz sobane ter ugledamo pred vratni stati škofa Optata na desnej plati, na levej pa mašnika Aspazija, oba prav žalostna. Ko nas ugledata, padeta pred nas na kolena in milo prosita rekoč: O storite spravo med nama vi, — ki ste že zmagali. Mi pa rečemo: Ali nisi ti naš oče (škof), in ti naš mašnik, zakaj vi dva klečita pred nami, ki bi mi imeli klečati pred vama: Neutegoma mučenci pred nju pokleknejo ter ju poljubijo. Tudi Perpetua jima prigovarja, da se spravita. Med tem pridejo angelji, peljejo duhovna na stran, jima rekoč: Odpustita si! ter hočejo vrata zapreti. — Mi pa smo videli še mnogo svojih bratov in neizrekljivo prijetna dišava nas je okrepčala.“

Satur se ves vesel predrami iz te prikazni ter dolgo dolgo molčé premišljuje, kar je videl.

IX. Poglavje.

Predvečer dvojnega rojstnega dné.

Še pred nekoliko leti je bila ali je še pri nas navada, da so kervave sodnije hudodelnike, k smerti obsojene, po razglašeni jim smertnej sodbi tri dni izpostavljali ljudstvu na ogled. Kdor je bil kedaj v sobi, v kateri je smerti čakal obsojenec, ta se bode še spominjal

čutil, ki so ga ondi sprehajala. — Obsojenec je bil bledega in upadlega obraza; od časa do časa so mu votli vzdihljeji uhajali iz tesnih pers, in to vselej, kedar mu je živo pred oči stopila misel, da je že jutri poslednji dan njegovemu življenju, da bode poslednjič videl krasni vnanji svet. Tak pa, ki se ni maral sprijazniti z Bogom, tak je vse drugače ravnal; on je divjal v obupnosti; marsikteri ni mogel verjeti, da je mogoče, da bode moral umreti, in to kmalo kmalo umreti! In vendar čemu so mu bile v železje okovane roke in noge? — Čemu je pri njem sedel jetničar ter ga opazoval? — Čemu je dobro oborožen stražnik stal pri vratih? — Čemu je hodila trumoma obiskovat ga radovedna množica? — Čemu je razpelo z mertvaško glavo med dvema gorečima svečama na mizi? — Čemu to znamenje smerti? — Čemu je mizica z belim pertom pogernjena? Kaj pomenjajo jedila in vino na njej? Ali vse to ni podobno pogrebščini za živim? Vsega tega menda vendar ne bi bilo, da ni res obsojen na smert? — Tedaj je vendar-le res, da že jutri umerjem! Prišedši do tega prepričanja jel je preklinjevaje divjati in razsajati, kolikor so mu pripustile verige. Toda kmalo se je ohrabil in na videz kazal pogum in hlinil serčnost, ktere ni imel. Šel je k mizici, prijel za kozarec in vino strastno vlival v sé. Toda vino, ki sicer saj za nekoliko časa prežene skerb in žalost, zdaj noče pomagati, tudi ono ne more utopiti resne misli: umreti moraš, umreti že jutri! Ta misel mu ni hotela iz glave, kmalo se je zopet povernil v tugovavno maloserčnost; jel je zopet in zopet obupovaje divjati in se nič ni zmenil za radovedne obraze, ki so vedno odhajali in dohajali. Sem ter tje se mu je zdelo, da so to le hude sanje, hotel si je je pregnati in izbuditi se iz njih — toda ni mogel — kajti bila je resnica.

In tako se je mnogokrat zgodilo, da je tak obsojenec že na pol mertev in skoro ne vedoč kedaj prišel na morišče.

Taki so večkrat bili prizori v stanicah, kjer so se izpostavljali hudodelniki, na smert obsojeni; da-si tudi so obsojenci vedeli, da jih čakajo le kratke muke, ker so naši rablji kaj urni in spretni pri

svojem poslu in radovedna množica že godernja in se jezi nad njimi, če v dveh minutah ne doveršé svoje žalostne službe, ali če s pervim mahom glave ne ločijo od trupla. Kaj bi pa obsojenec še le uganjal, kako bi se obnašal v svojej stanici, ako bi vedel, da bode moral počasne smerti umreti, n. pr. da ga bode divja zver počasi tergala s svojimi ostrimi zobmi in njegovo meso kos za kosom požirala in kost za kostjo drobila! Ta misel bi mu gotovo zmešala pamet. — Kdo vé, kako bi se kristijani dandanašnje omehkužene dobe vedli, ko bi se jim od ene strani napovedala sodba: raztergajo naj nas divje zverine, — od druge strani jim pa reklo: te mukepolne smerti ste rešeni, ako le izgovorite besedice: odpovém se Kristu! Jaz skoro ne bi hotel mnogim porok biti za stanovitno spoznanje svoje vere v Krista. Menda prav zato, ker bode konec dni — poslednji dan — še večja ta človeška mehkužnost, obljubil je Jezus prikrajšati tiste dni, da ne bi zapeljana bila tudi mala množica pravičnih.

Ali naši vjetniki so določni kristijani in tako uterjeni, da kar nič ne omahujejo v veri, niti se tresejo in bojé, da-si jim je že znana sodba mukepolne počasne smerti. Še celó neverniki zadnje dni več niso pričakovali, da bi kdo izmed teh vjetnikov odpadel. Prepričani, da bi vsaka daljna poskušnja bila zastonj, pustili so je pri miru. Samo videti so je še hoteli dan pred smertjo, da bi je spoznali na borišču in vedeli staviti na nje. Zato je bil vhod v ječo vsakemu pripuščen.

Ko so bili po izrečenej obsodbi odpeljani v ječo blizo amfiteatra, ukazal je bil stotnik, prav na tesno vkleniti je, ječo vedno zaperto imeti ter jim dajati hrane le pičlo, kajti vražji ljudjé so mu bili natrobili na uho, da bi sicer utegnili uiti s svojimi raznimi čarovnimi pripomočki, kar se je, kakor so rekli, že mnogokrat zgodilo.

Stotnik pride v ječo pogledat, ali se ondi ravná po njegovih ukazih; Perpetua ga prostodušno nagovori tako-le:

„Mogočni stotnik, kako je to, da najplemenitejšim in najjimenitnejšim žertvam ne privoliš celó

nobenega okrepčala, žertvam cesarjevičevim namreč, ki imajo bojevati se njegovega godú dan? Ali mar ni tebi na čast, da čversti pridemo na borišče?“

Stotnik se ustraši in sramovaje se ukaže, bolj človeško in rahlejšje ravnati z vjetniki. Odkazal jim je prostornejšo ječo in ne le nevernikom, ampak tudi njihovim znancem je dovolil prost vhod. Ti so smeli obiskovati je, govoriti ž njimi, dokler jim je bilo drago, in donašati jim, kar so hoteli, in to je bilo tem lože, ker je Pudent, nadzornik ječ, v sercu bil že kristijan.

To dovoljenje stotnikovo vzbudi veliko veselje, ječa se spremeni v pravo ženitovanjsko sobo. Vjetniki so vsi navdušeni in kakor veselja pijani, toda ne od vina, ampak polni so svetega Duha, ki iz njih govori. — Tekle so sicer tudi solze, toda solze svete nevošljivosti zarad sreče, ktere imajo že jutri deležni biti vjetniki. Bratje so jim bili sicer preskerbeli in v ječo prinesli okusnih jedil in slastne pijače, toda oni jim, kakor Krist Samarijanki pri Jakobovem vodnjaku, dajejo drugo jed, namreč to, da je spodbujajo k kerščanski stanovitnosti. Tudi stotnik jim pripravi in pošlje drag obed, obed, ki se je hudo delnikom navadno dajal dan pred smertjo; toda naši vjetniki se ne dotaknejo nobene teh jedí, in to že zarad tega ne, ker se bojé, da ne bi med jedmi bilo kaj mesa, malikom darovanega. Še le, ko jim bratje velé jesti, da si tudi telesne moči okrepčajo za boj, sedejo ter ž njimi zadnjikrat zavžijejo, kar jim je pripravila bratovska ljubezen. Oni pač ne mislijo na to, kar jedó, ampak na to, kar sami govore in kar govore bratje. Okoli mize se je sukala množica nevernikov, ki so dohajali in odhajali ter s svojimi radovednimi pogledi nadlegovali vesele goste. — Da bi mogli zbranega duha moliti, hočejo koj po vžitem obedu posloviti se od bratov s prošnjo, naj prav go-reče prosijo Gospoda, da vsem, kolikor jih je vjetih, dodeli milost, stanovitnim biti do konca.

Kar se Satur še spomni svoje prikazni in tega, kar so mu angelji pravili o Optatu, in jame pripovedovati Optatu in bratom.

Na to Optat reče: „Sami ste slišali, neljubo je Gospodu, da občujete s pogani in se vdeležujete glediščnih njihovih iger. Nekdaj ste tavalili v temoti; nevarnost, zopet zabresti v temoto, je prevelika, ako se pečate ž njimi in obiskujete njihove hudobne in siróve igre. Znano mi je sicer, da vas za cesarjeve in božje sovražnike razglasujejo, ako se ne vdeležujete poganskih slovesnosti, toda vedite: Boga je treba bolj slušati, kakor ljudi; saj tudi mi umerjemo prav zaradi tega, ker nismo hoteli kadila zažigati bogovom in cesarju na čast. In kako bi vi tudi mogli iz lehkomišelnosti ali iz golega strahu obiskavati kraje, kjer je že tisoč in tisoč ljudi izdihnilo svojo dušo, kraje, ki vidite da se še kadijo kervi kerščanskih mučencev, nam svete kraje, ktere pa pogani oskrunjajo z nesramnimi igrami Veneri in Bah-u na čast. Bratje, kakošno veselje pač morete imeti le za trenutek biti med tako družčino? Otročiči, povedal sem vam, kar mi je težilo serce, vi pa to razglasite bratom, katerih ni tukaj. To je moj testament, kterege vam umiraje zapustim.“

Bratje terdno obljubijo, zvesto spolnovati njegovo besedo. Optat je blagoslovil, poljubi ter spusti z opominom svetega Janeza: „Otročiči, ljubite se med soboj, kajti v tem, da se ljubite, vas bodo spoznali izmed nevernikov. Gori v nebesih se zopet vidimo.“

„Amen“, odgovoré bratje ter odidejo.

Ko je Satur pripovedoval svojo prikazen in Optat govoril, ni bilo nobenega nevernika v ječi, kajti na Saturovo prošnjo je nadzornik Pudent že tako ravnal, da so bili odšli oni, ki so bili v ječi, in da med tem nikogar ni spustil va-njo, češ, da vjetnikov in bratov ne bi motili v pogovorih. Še le, ko bratje odidejo, pogani trumama zopet prihrujejo v ječo gledat in opazovat vjetnikov, vse se jih je terlo, tako da zaradi šuma ni bilo moč moliti.

Znameniti so pri tej priliki bili pogovori poganskih obiskovalcev. Naj saj nekterih omenimo. „Glejte, ta in oni bodeta pač tolsta jed za velikanskega leva!“ — rekel je prvi kazaje na tega ali tega vjetnika.

Drugi s perstom kaže na Felicito rekoč: „Ono blede ženo bi jaz rajši dal prebosti z mečem, saj umerje, predno se je dotakne zver“.

„Jaz — pravi tretji — bodem pri boji opazoval Perpetuo; ona se mi zdi glavna oseba vse te malo-pridne družbe. Od nje ne obrnem oči, dokler ne sklene življenja, kajti poslednje zvijanje gledati mi je najljubše, zato hočem bogov prositi, da jo pusté prav dolgo kervaveti.“

„Jaz — reče četerti — ne bodem gledal ženskih, saj nimajo krepkega in dolgega življenja, a izbral sem si tega-le čverstega mladenča. Le glejte njegovih mišic, njegovih debelih in močnih rok; ta ne bode za malo ceno prodal svojega življenja.“

Take in enake pogovore so morali sveti vjetniki poslušati in terpeti, da so na-nje kazali s perstom; da je bilo pripuščeno, gotovo bi bili neverniki še poskušali njihovo moč.

Ko le ni hotelo konec biti temu neljubemu obiskovanju in se je neverska množica v obednici gnjetla okoli vjetnikov, vstane Satur ter jo ogorí tako-le: „Kaj ste prišli gledat nas? Vi hočete videti hudodelnike, kaj ne? Toda mi nismo hudodelniki. Preiskujte naše življenje in na tanko poprašujte, ali se nam more očitati kakov madež, od kar vživamo srečo, da smo kristijani! Povedite nam le eno pregrešenje, ki zasluži smert; naznanite nam, če morete, le eno djanje, kazni vredno! Res je sicer, da zaničujemo vaše bogove in malike; toda kako smo v stanu poklekovati in uklanjati se lesu, kamenu, bronu, srebru ali zlatu? Vaši bogovi imajo oči, pa ne vidijo, imajo ušesa, pa ne slišijo, imajo noge in roke, pa jih ne gibljejo; vi je kličete na pomoč, oni vam pa ne pomagajo. Vaši duhovni vas goljufajo in vaše duše pogublajo. Oni, ne pa bogovi — tičijo v votlih malikih ter vam dvoumno govore iz njih. Vaši cesarji in njihovi služabniki vas slepé, oni strežejo vašim divjim strastim, da se masté z vašimi žulji in z vašo kervijo; vi pa slepó ubogate in dajete moriti najplemenitniše soderžavljane, — kristijane; — cesarji in njihovi služabniki sami v svojem sercu ne verujejo v malike, kakor mi ne verujemo va-nje; pa

saj tudi vaši največi učenjaki, modrijani, nimajo te vere, le berite njihove spise in sami se prepričajte.“

„Povejte nam tedaj, kdo so hudodelniki, ali mi, ki nikomur nič žalega ne storimo, — mi nedolžni, ali pa vi, ki nad nami kričite: divja zver naj vas razterga. Očitno je torej, da ste hudodelniki vi sami. Toda poslušajte nas: Mi jutri umerjemo; pred smertjo — o tako resnej uri — pa veste, da nikdo ne laže. Poslušajte resnico, ki vam jo povemo:“

„Le en Bog je; On je vstvaril vse, kar je; on vse hrani in vlada; malikovanje je neumna služba hudiču, prava nespamet. Ta edini Bog je velik, mogočen, večni sodnik ljudi vsega sveta od začetka do konca dni. Jezus Krist je pa njegov Sin, rojen od vekomaj. On je prišel na zemljo, ves človeški rod rešit jarma, spon in zmote hudičeve. On je pred 170 leti v judovski deželi umerl za vse ljudi; rimski poglavar Pilat ga je dal križati, Njega, Nedolžnega, Bogačloveka, ne da bi bil imel oblast do njega, ampak ker se mu je sam prostovoljno podvergel. Zdaj pa Jezus sedi gori v nebesih v svojem veličastvu, povzdignjen nad vse stvari na desnici svojega večnega Očeta. Kmalo se prikažemo pred Njim ter trdno upamo za to, da smo ga spoznali na zemlji, večno, svetlo krono, večno zveličanje. Kratko je naše terpljenje, ali čaka nas neizrekljivo veliko in večno plačilo. Toda tudi vi, morivci svetnikov Božjih, pridete na sodbo, da prejmete primerno zasluženno vračilo. Kako strašna vam bode ta sodba, kajti v roke padete živemu Bogu. Poglejte nas, kako srečni smo že zdaj! Nikakor ne bi še danes hoteli menjati z vami, kajti v svojem sercu nosite temo, zmoto, pekel in hudiča.“

To in mnogo družega so govorili sveti mučenci ter poganske množici na serce pokladali s tistim notranjim prepričanjem, kakoršno izhaja le iz terdne in žive vere; ni čuda torej, da so njihove besede osupnile pogane tako, da se kmalo potem vsi zamišljeni vernejo domu. Marsikteri izmed njih, ki se je že dolgo veselil jutrajšnjega dneva, žaluje, ko napoči ta dan; šel je sicer tudi v gledišče, toda ne ploskat, ampak gledat, kako umirajo svetniki, šel je učiti in

navdušit se kerščanske serčnosti in nad se klicat milosti Božje; kajti v kratkih dneh bode morda tudi on s svojo kervijo pričal isto resnico.

Komaj odide ta množica, že v ječo prihruje druga radovedna truma poganov; tudi to Satur nagovori rekoč: „Ali vašej neusmiljenej radovednosti ne zadostuje jutrašnji dan? Ali hočete že danes videti to, kar radi gledate, pa vendar sovražite? Danes smo vam še prijatelji, jutri vam bomo sovražniki. Le dobro nam zrite v oči, da nas spoznate tisti strašni dan, ko bodo sojeni vsi ljudje. Tisti dan bode ravno narobe, kajti tisti dan bomo mi vam sovražno nasproti stali. Tisti dan bodete vsi omamljeni in bridkega serca klicali in vzdihovali: Tedaj to so tisti, ki smo je zasmehovali! Glejte zdaj so pa prišteti otrokom Božjim. O, mi neumneži! Kaj nam zdaj pomaga vse bogastvo!“ itd. itd.

Noč nastopi. Tudi ta truma mora zapustiti ječo; jetničar nikogar več va-njo ne pusti. Svetniki so sami, in še le zdaj morejo moliti in pripravljati se na prihod Gospodov.

Vendar še enkrat zaropčejo in se odpró železna vrata in pozno v noči Pudent v ječo pripelje Antonijo, Perpetuino mater s sinkom v naročji, in Viktorja Perpetuinega najmlajšega brata.

„Perpetua — tako jame Antonija govoriti — Perpetua, nikakor se nisem mogla premagati, da te ne bi še enkrat videla; prinesla sem tudi tvojega sinka, da ga blagosloviš, predno umerješ; saj so tudi očaki, predno so šli k svojim dedom, nebeško roso klicali nad svoje otroke. Kako tudi bi bila mogla nježnemu detetu odtegniti poslednji blagoslov njegove matere mučenke! Ta blagoslov bo detetu rodovita nebeška rosa, kajti Gospod sam ti bode vodil roko in jej podaril blaživno moč.“

„Mati — Perpetua odgovori — mati, to pač rada storim, ako mi Bog podeli svojo moč in milost. Trenotki, ki jih še imam živeti na zemlji, so mi že sešteti, torej jako dragi. Da si je dobro obernem za nebesa, poslovive se ob kratkem: Mati, z Bogom, dokler se ne vidive v nebesih! Ločive se sicer, toda kratka je ta ločitev, kmalo se zopet vidive! Moli

za-me, za Perpetva in za nas vse, tukaj zbrane; moli goreče, da stanovitni ostanemo, tako se tudi ti bojuješ z nami zoper peklenškega zamorca, Božjega in človeškega sovražnika. Z Božjo pomočjo je zmaga gotova. Mati, tvojim rokam izročim ta zaklad — svoje dete.“

Zdaj Perpetua vzame sinka v naročje rekoč: „Drago moje dete, ljubček mojega serca, dobro me sedaj umej in zapomni si, kar ti pove umirajoča mati, globoko si v serce vtisni njene poslednje besede. Hodi v Kristu za menoj; mati naj ti bode izgled na kervavem potu. Naj ti bodo moje kervave solze v zveličanje. Ozri se v mé in poslednjič na zemlji oberni svoji ljubki očesci v svojo mater. Kaj ne da me umeš? Z Bogom, z Bogom tudi ti! Tam gori v lepih nebesih najdeš in zopet vidiš svojo mater, katero si le malo časa gledalo in komaj poznalo na zemlji. Jaz hočem prav milo in goreče moliti, da k meni prideš ti — sinek bolečin — moj Benjamin!“

Na to Perpetua vzdigne svojo blagoslovilno desnico nad sinkom ter mu ž njo prekriža čelo, ustnici in persi, rekoč: „Naj te blagoslovi Bog oče, Bog Sin in Bog sveti Duh ter pripelje v kopel svetega kersta in v večno življenje! Amen.“

Izgovorivši ga prav serčno poljubi. Sinek pa se jej, kakor da bi jej hotel reči: „Mati, vse tvoje besede sem si globoko vtisnil v serce“, prav prijazno nasmeeje ter z nježnimi ročicami in nožicami brani ločiti se od matere, ko ga je izročevala Antoniji.

Perpetua potem molče objame še Viktorja svojega brata ter svojo mater poljubi na čelo — in ločijo se.

Zdaj je Perpetua zopet sama s svojim Bogom; raztergana je vsaka vez, ki jo je dozdej še vezala na svet; reči je mogla: „Ne jaz živim, ampak Krist, živí v meni. Meni je svet križan, in jaz svetu.“

Vjetniki so vendar enkrat sami, jamejo se torej pripravljati na smert; pred oči si vsaki prav živo postavi neskončno svetost in pravico Božjo ter resno premišlja, kaj mu še vest teži, česa se še ni spovedal in spokoril. Vsakemu se je zdelo, da ima še mnogo grehov; vsi se torej jamejo očitno spovedovati in Optat je odveže vseh grehov. Optat sam pa

poklekne pred Aspazija ter vpričo male kerščanske občine spozna, da mu kot pastirju vest očita mnogo znimarnosti, ter vse ponižno prosi odpuščenja, če je koga razžalil ali pohujšal s svojim izgledom.

Na to Satur stopi pred Optata rekoč: „Duhovni oče, dovoli mi, da te opomnim, česar se morda sam več ne spominjaš. Gospod sam mi je po svojem angelji v prikazni naročil, da ti razodenem!“

Optat mu dovoli rekoč: „Sin, le govori; tvoj glas mi bodi Božji glas, kakor Samuelov nekdanj Heliju; opomni me, če imam morda na vesti še kaj, česar sam ne bi vedel?“

Satur na to pripoveduje prvi del svoje prikazni, ki jo je imel zaradi njega. — In res, bilo je enkrat neko razpertje med Optatom in Aspazijem.

Bilo je to tako-le: „Optat je bil dobroserčen, toda prezanašljiv oče svojim ovčicam. Nikdar ni mogel terde ali ostre besede izgovoriti, če tudi je kdo kaj pregrešil. Nekteri kristijani so sem ter tje hodili v poganska gledišča, sicer ne poleg svojega nagnjenja, temuč zato, da jih vražljivi pogani niso sumničili in tožili, da zaničujejo bogove in nevernike. To je bilo Aspaziju naznanjeno, ta pa je povedal škofu Optatu. Optat je pred-se pokliče, prav prijazno posvari in lepo prosi, naj tega več ne storé, da občini ne bodo na slab izgled, da bi to utegnilo vendar le na škodo biti njihovej duši, ker se kaj lahko pridruži všečnost nad tem, kar bi se jim imelo gnjusiti. To lepo opominjanje pri nekterih ni nič izdalo, kajti še dalje so hodili v gledišče. Na to Aspazij zahteva, naj bi Optat ostro ravnal z nepokorneži ter je za nekaj časa izobčil iz cerkve, da prevelika prizanesljivost dobrim ne bode v spotikljej.“

Tako ravnanje se je pa Optatu zdelo preterdo; mili škof je namreč ta pregrešek pripisoval lehkomiselnosti ter bal se, da ne bi presilna ostrost prelomila nalomljene vejice, zato je tudi v drugoč le z lepa posvari. Optatova miloserčnost je bila se ve da prevelika, ali na svojej strani je imel tudi druge starašine svoje občine. In tako Aspazij ni odjenjal, ampak deržal se je svojega prepričanja. To je pa Aspazija žalilo, in to razpertje je v njunih srcih ro-

dilo nekako razkačenost in dušno britkost. V ječi se ve da jima ta prepir ni prišel na pamet, in vendar ta užaljenost ni bila popolnoma izginila iz njunih senc. Še vedno jima je na dnu serca tičalo majheno želo; bridkost se je bila sicer že 'polegla, toda le spala je, pri prvi priliki bi bila se spet pokazala na dan.

Ko Satur pové svojo prikazen, spoznala sta oba svoj pregrešek, in moral je s korenino iz njunih senc. —

Perpetua se oberne k Aspaziju rekoč: „Kaj ne, ljubi Aspazij, da iz serca odpustiš svojemu Očetu, če je grešil v svojej miloserčnosti. Nikakor ne bi bilo prav, ako bi v naših sencih ostala kakova omerza zdaj, ko se bližamo Bogu ljubezni. Da, očeta naša, sezita si v roke, odpustita si zdaj, če tega še nista storila, in mi, vajini otroci med tem zapojemo psalme: „Glej, kako dobro je bivati med brati“. Da, enega serca in ene misli hočemo biti! Saj je Gospod že pred vrati in terka.“

Optat in Aspazij se objameta in poljubita ter tako poslednji madež izbrišeta iz bukev življenja, ktere so vse popisane z zlatimi čerkami. S tem pa opravilo pomembe polnega dneva še ni bilo dovršeno. —

Pudent z dvema vojakoma stopi v ječo, da spremeni stražo. Bilo je konec druge ponočne straže, — t. j. polnoči. Ko prejšnja stražnika odideta iz ječe in se podasta spat, Pudent rahlo zaprè vrata ter gre k Optatu, nova stražnika pa za njim. Vsi trije so bili odložili orožje. Vsi trije pokleknejo pred Optata in Pudent v imenu vseh jame govoriti rekoč: „Mili oče, odpusti nam, da te motimo v tako poznej uri. Delj časa smo vas na tanko opazovali, toda spoznali smo, da niste hudodelniki, ampak svetniki Božji. Poslušali smo vaše nauke in si je vtisnili v serce. Naša serčna želja in goreča prošnja do tebe je, da nas zdaj pokristijaniš, če tudi smo bili in smo še zdaj terdoserčni, sirovi in grešni vojščaki. Saj nam je znano, da so k Janezu v puščavi ob reki Jordanu dohajali tudi vojaki, pa jih ni zavračal, in tudi vaš Gospod Jezus Krist je vselej imel veliko veselje, ke-

dar je grešnika spreobernal, in prav za to je na križu umerl. Marljivo sem bral bukve, ktere imam tukaj. Vi jim pravite evangelij. Iz gole radovednosti sem si je bil prideržal, ko sem je bil vzel nekemu kristijanu v ječi. Imel je je skrite pod oblačilom in kaj čudno se mi je zdelo, da mi jih z lepa nikakor ni hotel izročiti. Rajše bi bil dal življenje, kakor to knjigo, in tako sem naprosil drugih vojakov, da smo mu jo s silo iztergali. O, kako se je jokal! Menil sem, zdaj imam čarovne bukve, v njih so popisane prepovedane skrivnosti kerščanske, s kterimi se lahko čudeži delajo, kakoršnih so kristijani toliko in toliko storili. Bral in bral sem to knjigo, in s pomočjo nekterih svojih kerščanskih tovaršev, vaših pogovorov in vašega obnašanja našel sem ključ do skrivnosti te knjige. Zdaj vem, kaj je kerščanstvo, in znano je tudi tema mojima tovaršema; izprašaj nas in če se ti zdimo dosti podučeni, prosimo te, kersti nas, da bodemo tudi mi očiščeni svojih grehov, da tudi od nas pojdejo satanove verige, s kterimi nas derži zvezane; kajti le nocoj je še ugoden čas za to, jutri že prejmete mučenško krono, jutri vas več ne bode v ječi, jutri osoré se bodete že veselili v neminljivih nebesih.“

Vsi vjetniki prenehajo v molitvi, vstanejo in gledajo klečeče vojščake. — Že zdavno so bili zapazili, da so jim ti trije vojščaki dobri in prav zaradi njih več ko enkrat v nevarnost postavili celó svoje življenje, ali da v ječi še doživé to veselje, tega se niko ni nadjal.

Pudent tako-le nadaljuje: „Oče, daj nam daj še danes kopel duhovnega prerojenja, kajti ti se od nas ločiš, in mi ne vemo, ali bodemo tako srečni, da se še snidemo z duhovnom, ki nam podeli to milost.“

Optat se hvaležnega serca ozrè v nebo, prime za lončen verč, iz kterega so pili vjetniki, ter vsem trem z zveličavno vodo oblije glave. Vsi blaženi Optatu noge poljubijo hvaležnega serca in radosti polni z vjetniki vred zapojó: „Glej, kako dobro je, bivati med brati.“

Zdaj jim več ni treba nevošljivim biti vjetnikom, saj so tudi oni ovčice Kristove. „Zdaj — reče Pu-

dent — zdaj pa naj me Hilarijanovi beriči le ova-
dijo za kristijana, saj imam, česar sem želel; tega
zaklada mi nikdo več ne ukrade.“

Trije novokerščeni molijo blizo do konca tretje
ponočne straže in bratje ž njimi. Serce jim hva-
ležnosti kipí do Gospoda za njegovo neskončno usmi-
ljenje, ki sega od vekomaj do vekomaj. Še le,
ko se jame bližati četrta ponočna straža, poslové
se pri dragih bratih, dokler se ne vidijo tam gori v
nebesih; vstanejo ter se postavijo vsak na svojo stražo.
Pudent gre v svojo čumnato ter v molitvi prečuje
noč, kolikor je je še bilo. Veselje o svojej sreči in
boleča bridkost o izgubi svojih vjetnikov, zdanjih
bratov, mu ne da očesa zatisniti. Premišlja tudi o
svojej prihodnosti, kajti vedel je, da bode kmalo ob
službo, ker mu ne bode moč dolgo prikrivati, da je
kristijan. Najljubše bi mu bilo, ko bi mogel ključe
do ječe izročiti komu drugemu rekoč: „Na te ključe
in tudi mene k tem zapri, kajti tudi jaz sem hudo-
delnik, kakoršni so ti, ker sem kristijan.“ Toda Optat
mu tega ni dovolil, temuč ukazal mu je, še dalje ostati
v službi zarad vjetih bratov. Za Pudenta je bilo to
silo terdo povelje. Videti brate terpeti, pa jim ne
moč pomagati, ampak še celó terdo ravnati ž njimi
— to staremu vojščaku ne more v glavo; on nikakor
ne more razumeti, kakaj mu Optat ne pripustí, da
bi tudi on ž njimi umerl, in zakaj njemu zavida
krono, ktere je vendar sam tako željno iskal. Ven-
dar se Pudent umiri sam s seboj tako-le govoreč:
„Tega ti še ne umeš, zato se udaj in ubogaj Optata.
Bog bode storil, kar je prav, brez vse skerbi Njemu
izrôči svojo osodo. Stari grešnik, najpotrebnejše si
našel, Gospod ti je pregnal temoto in odvzel grehe.
— Hvala bodi Bogu, hvala Bogu.“

Izrekši poslednjo besedo okoli sebe pogleda ter za-
pazi, da se je že jelo daniti in na vzhod rudečiti. —
Na misel mu pridejo prijatelji v ječi. Danes izgubi nje,
ki so mu tako ljubi in dragi, da ljubši in draži, ka-
kor vse na svetu; o kako prazno in pusto bode v
tej ječi in v njegovem sercu! Pudentu se jame to-
žiti po svetih nebesih.

XII. Poglavje.

Rimski „amfiteater“ (gledišče).

Po smerti usmiljenega rimskega cesarja Avgusta, za čegar vlade je bil rojen Jezus Krist, jelo je hirati in propadati véliko rimsko cesarstvo. Vse verste pregreh so se vselile v Rimu, kamor se je stekalo bogastvo vsega svetá. Z vsako deželo, ki je bila bogata v katerem koli obziru, so Rimljani prepira iskaje pod to ali to pretvezo začeli vojsko, v ktorej so jo zmagali in bogati plen odpeljali v Rim. Iz bogastva se je rodila neizmerna zapravljivost, zlasti v viših stanovih. Vmestila se je bila taka sladkosnednost, da so v druge dele svetá pošiljali po najnenavadnejše in najdraže sladčice. Bili so v Rimu sladkosnedeži, ki so si dajali iz Afrike prinašati štručevih jezikov in za eno samo večerjo potrošili več nego 40.000 gold. Da so cesarji v tem obziru stali v pervej versti, to se umé samo po sebi; kdo bi je bil tudi smel prekositi v kakovem obziru? Zapravljivosti za petami vselej hodi uboštvo in pomanjkanje, iz pomanjkanja pa se rodi krivica in podkupljivost; in prav po tem potu je v Rimu prišlo tako daleč, da se je dalo vse kupiti za denar. Že numidski kralj Jugurta, prišed v Rim, da bi z zlatom kupil zagovornika svojih strašnih pregreh, imenoval je Rim kupljivo mesto, če se le kupec dóbí. Poln zaničevanja si z nog otre Rimski prah ter se verne v svoje afrikanske puščave izverševat novih hudodelstev; on, večnemu mestu največi sovražnik, imel je v Rimu svoje najboljše prijatelje, kupljene z zlatom! Celó cesarski prestol se je dal kupiti v Rimu.

Cesarski telesni stražniki, pretorijani imenovani, so, kakor je bilo opomnjeno že v začetku te zgodbe, oddajali cesarsko krono; kdor jim je več obljubil za-njo, temu so jo izročili, toda navadno le za dve leti, potem so ga zadavili ali kako drugače siloma s poti spravili, in drugi je zasedel cesarski prestol, večkrat prost vojščak, ki je bil dosti prekanjen in pogumen, da se je bil povzdignil do vojskovodje. Pa

tudi prosto ljudstvo samo, zlasti rimsko, je imelo veliko moč, in je bilo nevarno za cesarski prestol, s ktereга je že marsikoga pahnilo; zato so si cesarji izmislili marsikaj, s čemur so si prizadevali prikupiti se pri ljudstvu. Božali in negovali so njihove strasti, tudi najnevarniše in najgrozovitniše, ne prašaje za pravico ali krivico. Edina njihova želja je bila, vzderžati se na cesarskem prestolu, zato so sezidali mnogo templjev in iznašli mnogo novih kaj čudnih bogov, češ, da se ljudstvo čedalje bolj zaplete v vraže; mislili so namreč, da jim bode tem lažje vladati je. Da bi si vstanovili visoko neoskrunjivo spoštovanje, dali so se postaviti med zvezde in bogove. Tako so lahko uganjali vse hudobije in nemejeno gospodovali nad dušo in telesom svojih podložnih.

Toda vse to ljudstvu vendar ni hotelo prav v glavo, kajti imelo je tudi svojo misel, svoj razum, svoj rzsodek, svoje čutstvo; saj je vedelo in z lastnimi očmi videlo, da je marsikteri cesar, če tudi v zvezde vkovan, le preveč človek, to je, da ga je bila sama pregrešnost; znano mu je bilo, kako in zakaj je bil postavljen med bogove; zato ni hotelo molčati in sem ter tje se je glasilo godernjanje zoper tako ravnanje. Da bi se zadušila glasna nezadovoljnost, bilo je cesarjem torej misliti še na druge pomočke. Te najti pa ni bilo težko, saj je ljudstvo očitno naznanjalo in vpilo, kaj hoče. Vpilo je mnogokrat: „Panem et Circenses“, t. j. dajte nam dovolj jesti in piti in verh tega še bojne igre na borišču (circus), pa bomo molčali in zadovoljni, če še tako slabo gospodarite. In tako je borišče ali „amfiteater“ prišel v navado. Te igre so bile potrebne, kakor vsakdanji kruh. Stari Rimljani, dolgo pred Kristovim rojstvom, so se na teh boriščih učili rokorboriti in bojevati. Bil je pa amfiteater ograjen okrogel prostor, s peskom potresen. Od tod tudi imeni „circus“ (krog) in „arena“ (pesek).

Tù so se rimski mladenči vadili bojevanja, imeli so posebne borivske učitelje (lanista), da so je izurili za silo. Ker so Rimljani bili bojevalno ljudstvo, zato so kaj radi hodili gledat borivcev in prijelo se jih je

veselje do borivnih iger. Pozneje so okoli okroglega borišča stavili posebna poslopja, iz perva lesena, potem zidana, s katerimi so ogradili borišče. Da se radovedni gledalci stojé niso preveč utrudili, postavili so v ta poslopja tudi klopi ali sedeže. In tako poslopje so jeli imenovati amfiteater t. j. okroglo gledišče ali okroglišče.

Ko se je ljudstvo pozneje jelo vzdigovati zoper boljraje (patricije), zidali so ti na svoje stroške taka gledišča, da bi ljudstvo raztresli in umirili. Najemali so borivce, ki so se borili s seboj. Kdor je premagal, ta je bil s ploskanjem pohvaljen. Pri teh igrah so se delale tudi stave. Včasih so se, kakor se še dandanes večkrat zgodi, iz teh nedolžnih in nekeravavih boritev rodile resnobne in kervave; tisti, ki je premagan, jel se je tako sramovati, da ga je zgrabila jeza, v ktorej je z golim orožjem v roki planil nad zmagalca ter mu po življenji stregel; ta pa, če je še za časa to zapazil, branil se je z vso resnobo, in tako je večkrat nastal boj na življenje in smert in se končal s hudim ranjenjem ali celo s smertjo zmagalca ali zmaganca. Kmalo so se taki okrutni prizori priljubili ne le prostemu ljudstvu, ampak tudi velikašem; čem več kervi je teklo, tem večje je bilo radovanje in prišlo je celó do tega, da so nalašč najemali borivce na življenje in smert. Imenovali so je „gladiatores“ t. j. borivce z mečem. V tistih časih bilo je lahko dobiti takih prederznežev, ki so bili pripravljani za zlato, da, še celó za samo čast v nevarnost postaviti svoje življenje. Da bi si pridobili čast borivnega zmagalca, vadili in urili so se leta in leta v rokoborjenji in bojevanji. Dan na dan so si z oljem mazali ves život, zlasti roke, da bi postali prav gibčnih in krepkih udov. Njihova ročnost v bojevanji je bila čudovita; da je bila boritev še hujša, skerbelo se je za to, da sta si nasproti stala enako močna in urna borivca. Borila sta se najprej s pestmi, na posled sta prijela za gole meče ter se bojevala, dokler ni eden izmed nju ranjen ali mertev zgrudil se na tla. Kteri je zmogel ali da je nasprotniku meč iz rok izbil ali zlomil, ali ga ranil, da je padel na tla, ta je nasprotniku z eno nogo stopil na

persi in meč deržeč mu na goltancu ves zmage pijan ozerl se na gledalce na kamenenih klopéh, kakor da bi vprašal, kakova osoda naj zadene zmaganeга n-asprotnika. Če je zmaganeц ljudstvu bil priljubljen, zapognili so gledalci pavec na kviško; to je pome-njalo latinsko čerko A, ktera je prvi glas besede, „Absolvo“, t. j., odvezujem te; potem je zmaganeц ostal pri življenji, če ni umerl za dobljenimi ranami. Ako se pa zmaganeц s svojim vedenjem pri boju ni prikupil ljudstvu, zapognili so gledalci pavec na niz, to je kazalo latinsko čerko C, prvi glas besede „Condemno“, t. j., obsojujem te, — in zmagavec mu je meč zasadil v goltanec ter ga umoril.

Merliča so potem odnesli, zmagalcu pa so izro-čili zmagavsko krono ter ga domu spremili v slav-nem sprevodu. Če je zmagalec bil suženj, prostost mu je bila plačilo za njegovo zmago.

Take igre tedaj so rimskemu ljudstvu bile ve-selje, da, največa radost! Kaj so bile drugega, nego živinsko klanje? Kakošna groza je pač bilo gledati te ljudi, ko so vsi razljuteni si nasproti šli z golimi meči — ljudi, ki se niso nikdar razžalili, morda še po-znali ne. Kako strašno je bilo vendar gledati, kako neranjeni z golim mečem dirja za ranjenim in osla-belim, da bi ga zdaj tu zdaj tam še zbodel, — ta pa smert pred očmi kako zbira svoje zadnje moči, da bi mu ušel, in ker nikjer ne najde zavetja, po-slednjič do smerti truden in ves oslavljen pade na tla! Zdaj se zmagavec sirovo zasmee in s smerto-nosnim mečem v roki stopi na-nj, ki več nima orožja, na-nj, ki ga milo prosi milosti.

O kakošno mora pač biti serce, ki v tem me-sarjenji najde veselje! In vendar cesarji niso mogli večega veselja napraviti ljudstvu, kakor s takimi igrami. Poslednjič je prišlo še do tega, da je cela truma takih boriteljev stopila v gledišče ter se voj-skovala. In tedaj je kri tekla v potokih in mnogo merličev je ležalo na pesku! Ali je torej čudo, da je ljudstvo odivjalo in se grozovitosti privadilo ali si jo celó priljubilo?

Kerščanski cerkvi so se te igre od nekđaj stu-dile, ona je torej svojim vernikom vedno prepove-

dovala vdeleževati se jih, in do današnjih dni kerščanski pokop odrekuje njim, ki umerjó v dvoboji.

Ko so Rimljani zmagali Kartagino, seznanili so se z Afriko, iz ktere so divje zverine n. pr. leve, tigre, leoparda in hijene žive na ogled vozili v Rim ter so je v posebnih predalih ali jamah redili. To je pa državi delalo mnogo stroškov. Kar pride sodnikom na misel, rediti je z mesom velikih na smert obsojenih hudodelcev. Kar žive so metali zverinam. Boj nesrečnih ljudi z zverino jim je jel biti po vseči in tako prišel kmalo v navado. Cesarji so radi skerbili za to, da je bilo v Rimu vedno mnogo zveri. Toda hudodelnikov je sem ter tje primanjkovalo; zato so jeli nalašč najemati boritelje, ki so prostovoljno hoteli bojevati se z divjo zverino. Da so se branili, dajali so jim orožje prav kratko. Kdor je zmožel, ali človek ali zver, temu so ploskali pohvalo. Da, celó to se je zgodilo, da so zver oprostili daljnega bojevanja in jo dalje redili, če se je verlo obnesla, t. j. če je človeškega boritelja umorila na prvi mah z grizom, suncem ali stopom. Kedar se je to pripetilo, ploskalo je ljudstvo, kakor bi bilo obnorelo, ter je zver skoro po božje častilo. Metali so jej cvetične vence, ki so imeli pripravljene za zmagalca ter so jo venčali ž njimi. To vpitje je zver se ve da še bolj razdražilo, tako da je planila na merliča, kterege je na drobne kosce raztergala in njegove ude raztresla po vsem borišču. — Če je pa zver bila prekrotka ali prelena, bili so po borišču nastavljeni posebni stražniki, ki so jo morali dražiti z dolgimi, razbeljenimi železnimi in ostrimi drogovi, tako da je prevelikih bolečin zdivjala in berskala po pesku, da je kviško letel, takrat je množica erjovela, da se je treslo poslopje. — Pa tudi boritelju se je ploskalo, kedar je v beg pognal in pred seboj podil ljuto zver ali celo umoril jo s krepko in urno roko.

Žive zveri iz afrikanskih puščav dobivati bilo je težavno, nevarno in drago; tudi reja je mnogo volov potrebovala, ker hudodelnikov vendar ni bilo toliko, da bi bili zveri mogli vsaki dan nasititi ž njimi. Ali ljudstvo je hotelo to imeti, in cesarji so mu radi ali neradi spolnjevali te želje.

Omeniti pa moramo še druge grozovite igre, ki se je igrala v amfiteatrih. — V večih mestih so imeli take amfiteatre, da so okroglišče lahko z vodo napolnili. Po dokončanej boritvi z zverinami ali po doveršenem boji mečoboriteljev spustila se je voda v okroglišče in na njej se je še predstavljala vojska na morji. Stopili so primerno oroženi borivci v dva čolna, s katerimi so morali zaletavati se drugi v drugega in tako vojskovati se. Skušali so drug drugemu na dnu predreti čoln ali pa ga z mački k sebi potegniti, da so poskočili na-nj in se na njem bojevali na življenje in smert, kakor na suhem, samo s tem razločkom, da je marsikteri boritelj padel v vodo, v kateri je utonil; včasih sta se pogreznila oba čolna in potopili so se vsi borivci. Kedar je prav mnogo merličev plavalo po vodi, takrat je gledalcem veselje priklopelo do verhunca, radostno se je ljudstvo razšlo in slavilo svoje vélike, radodarne in mile cesarje, da-si tudi je marsikteri izmed njih bil grozovitnejši od hijene na okroglišču, n. pr. Neron; ki je dal umoriti svojo lastno mater. Kako brezbožne in okrutne so bile pač te igre! Ni torej čuda, da je katoliška cerkev svojim vernikom prepovedala pričnim biti pri njih; to se menda vendar ne vjema s kerščansko pohlevnostjo.

Vse to sem dragemu bralcu tukaj povedal zato, da bode lože umel to zgodbo zlasti poslednje poglavje. Prav zarad tega hočem tudi bolj na tanko še popisati tak amfiteater. Ta popis ni vzet iz drugih popisov, ampak osnovan je po lastnem ogledovanji, kajti s svojimi očmi sem videl *) amfiteater v Veroni, kolosej v Rimu, amfiteater v Spelci in v izkopanih Pompejih. Vsi ti ostanki iz onih starodavnih časov so še dobro ohranjeni ter imajo vsi isto obliko.

Najprej je od zunaj veliko debelo obzidje v popolnem krogu z mnogimi oboki drugi nad drugim, vse iz debelega rezanega mramorja ali granita. Navadno so bili po trije in v jako velikih amfiteatrih po štirje taki oboki, drug nad drugim. V prostorih, ki je mejé ti oboki, bile so pri tleh shrambe ali pre-

*) tako piše pisatelj.

dali za zverine, ječe o času iger in druge shrambe kakor tudi vhod. Od vhoda na desno in levo vodijo kamenene stopnice v zgornja nadstropja, kjer so hodišča, po katerih se od zunaj lahko gre okoli gledišča. Stebri, na katerih so sloneli ti oboki, morali so pač terdni biti, kajti na-njih je skoro slonela vsa teža velikanskega poslopja, in to je gotovo rimski amfiteater, „kolosej“ imenovan. Kako orjaško poslopje je to, jasno je iz tega, da se je mnogo velikih palač sezidalo iz gradiva, katero so dobili, ko so o barbarskih časih poderli le zgornja nadstropja. Kolosej je bil v Rimu mramorna zakladnica. In vendar je še dan danes to poslopje — izvzemši cerkev svetega Petra — v Rimu najvišje poslopje, v katerem ima prostor 90.000 gledalcev, med tem ko v cerkev sv. Petra — najprostornejšo cerkev starega in novega sveta, gre le 60.000 ljudi.

Znotraj je pa amfiteater tak-le:

Najmanjši krog pri tleh je „arena“, t. j., peščišče, ki je bilo borišče. Ta prostor je bil precej daleč od gledalcev: kajti prvi krog za gledalce je bil v prvem nadstropju, blizu 30 črevljev nad peščiščem. Notranje obzidje okoli peščišča je imelo železna vrata, skozi ktera so zverino izpuščali na boj; zverinski stražniki so je odpirali z verigami. Dopersnik (oklep) prve galerije je bil tako visok, da ga ni mogla preskočiti nobena zver. — Prve t. j. najnižje sedeže so zavzemali gledalci iz najimenitnejših stanov, kajti od tod so vse najbolj videli in lahko najbolj na tanko opazovali ter borivce ali spodbujali ali grajali. Za to prvo versto klopí je bila druga kamenena klop toda skoro tri črevlje više postavljena in tri črevlje nazaj pomaknjena, za drugo tretja prav toliko više in nazaj in tako dalje poslopju do slemena, do najviše galerije, ktera je torej bila najviši in največi krog. In tako je bilo mogoče, da je vsak vsem prednikom lahko čez glavo videl na borišče.

Iz rečenega je lahko posneti, koliko kamenja je bilo treba za tako poslopje. Velikanskega koloseja v Rimu ne bi več imeli, ampak novi Rim bili bi lahko sezidali z njegovim kamenjem, da papeži niso

rešili tega čudovitega starodavnega spomenika, zibelji kerščanstva v Rimu. Sedanji papež Pij IX. ga je dal toliko popraviti, da ne propade. Čudeč se človek obstoji pred to visoko kameneno goro.

Najboljše obvarovan je amfiteater v Veroni, največi in najbolj velikanski je kolosej v Rimu, najmikavniši pa je amfiteater v Pompejih, in to zato, ker se okoli njega vidi tudi to izkopano starorimsko mesto prav tako, kakoršno je bilo 70 let pred Kristovim rojstvom, t. j., predno je bilo zasuto, brez vsacega novejšega poslopja. Človek, stoječ tukaj, skoro vidi živo pred očmi vstajati stare čase.

Kakova čutila pač obhajajo romarja, stopivšega v rimski kolosej! Sredi med starimi oboki, sredi med razsutimi templji, katerih hodišča ali posamezni stebri prosto molé v zrak in med polomljenimi kosci stoyal in maliških slik hodi med mertvim kamenjem, ki mu kakor glas duhov iz časov, že davno minulih, govori in spričevanje daje o zgodovini pretekli in sedanji.

Mislimo si, da stojimo pred velikanskim poslopjem iz belo-rudečkastega mramorja. Skozi eno obokanih lop idimo v njegove notrine — na borišče.

Najprej stopimo pod Titov slavolok, to staro a živo pričo o razdertji jeruzalemskega mesta, ter na desno pustimo slavolok prvega kerščanskega rimskega cesarja, Konštantina; tako dospemo v prostorno okroglišče, kjer se je bojevalo toliko bridkih, kervavih in okrutnih bojov. Okoli in okoli nas obdajajo mramorne gore. Tu v okroglini najprej ugledamo štirinajst kapelic s postajami našega terpečega Zveličarja. Kakov pomen nek imajo te na kervavem igrališču poganov? — Prav tukaj so na svojem mestu, kajti tu je tisoč in tisoč kristijanov v bojih z zverinami izdihnulo svoje življenje. Njim niso v roke dajali orožja, da bi se bili branili zverinam, ampak brez vsega orožja so je izpostavljali ostrim, špičastim zobém izstradanih divjih zveri; moči Simsonove pa niso imeli, da bi bili s svojimi rokami mogli levu razčesniti žrelo. Da, ko bi bili to tudi storili, neverniki jim vendar ne bi bili pustili življenja in podelili prostosti, kakor zmagavšim sužnjem, ampak umorili bi

je bili ali v ognji ali z mečem. Saj je bilo toliko mučencev, katerim najgrozovitnejši tigri, po več dni stradani, niso nič žalega storili, ampak so jim kakor krotki psički roke lizali. Ali kaj je storilo ljudstvo? Vpilo je: To so hudičeve čare — in ni jim pustilo življenja — ono ljudstvo, ki je prizaneslo ubežnemu sužnju, ktereга je véliki lev na bojišču spoznal za svojega nekdanjega prijatelja, ki mu je bil v puščavi pred nekaj leti tern izderl iz kervaveče noge. Takrat je ljudstvo kričalo: čudež, čudež! milost! prostost sužnju — ker se je lev kakor psiček z repom mahaje vlegel pred sužnja, potem vstavši veselo skakal okoli njega. Živela sta — tako pripoveduje pripovedka — oba v puščavi, ob enem sta bila vjeta in se ve da ločena v Rim pripeljana, lev, da bi ljudi žerl, suženj pa, da bi bil kakor ubežnik veržen zverini. — Na borišču sta se pa bila zopet sešla in spoznala stara prijatelja. — Obema je ljudstvo prizaneslo, hvaležnega leva je celo s cveticami ovenčalo in ga izročilo sužnju, da ga je vodil po vseh mestnih ulicah. — Od kod neki to inako ravnanje v enakih primerljajih? Zakaj je isto ljudstvo enemu prisodilo življenje, drugemu pa smert? — Oni suženj je bil pogan, ti pa so kristijani; — strašno imé kristijan reši to uganjko.

Tukaj, kjer zdaj stoji križev pot, je toliko tisoč in tisoč kristijanov terpelo strašne muke in s svojo kervijo napajalo korenino pervega kerščanstva v Rimu. Ker je Jezus — prava vinska terta — to prvi učil s svojim izgledom, zato prav na pravem mestu še dandanes stoji križev pot Jezusa Krista, našega učnika na potu terpljenja. Zoper mlado kerščanstvo se je koj v začetku z vso silo vzdignilo mogočno poganstvo in ves pekel. Sovražila sta kristijane, češ, da prevračajo staro priljubljeno življenje, popolnoma zatreti sta je hotela na svetu, zemlja naj popije njihovo kri; zato se je skoro vsaka sodba zoper kristijane glasila: k zverinam, k zverinam. In rodila se je nova versta glediščnih iger, namreč gledati kristijane, kako se brez orožja bojujejo z zverinami; gledati, kako divja zver terga in mesari te zaprisežene sovražnike starega poganstva. Kar cele

trume je vrelo ljudstva v amfiteater, kajti to so mu bile najljubše veselice, ki so jim je mogli cesarji napraviti. Tekla je kri v potokih in vendar so je tako malo stale te žertve, da, sem ter tje so jim bile še na dobiček, ker je bilo njihovo premoženje vzeto v državno zakladnico; prav zato so je tako radi obsojali k zverinam. Če tudi so kristijani prav mirni bili in so ko najzvestejši državljani na tanko spolnovali vse državljanske dolžnosti, vendar so je sovražili in in so pri vsakej priliki iskali pretveze, da so planili nad nje. Zato tudi Tertulijan piše: Če se je Tibera (reka, ki teče skozi Rim) narastla do mestnih zidin, če se Nil (egiptovska reka) dovelj ni narastel, da bi Egiptu poplaval in pognojil polje, če nebo ni dalo dežja, če se je zemlja potresla, če je nastala lakota ali kuga, — vpili so: kristijane levu. Vsake nesreče, ki je zadela državo, krivi so bili kristijani, vsako hudodelstvo posameznih vernikov je bilo pripisano kristijanom, vsako zlo na svetu so učinile kerščanske čare. To so zlasti poganski duhovni radi terdili, kajti kerščanstvo je rastlo na podertinah poganskih templjev, kerščanstvo je med ljudstvom izpodkopavalo njihovo veljavo in odkrivalo njihove goljufije; zato so netili ogenj sovraštva in va-nj vedno vlivali olja. Marsikoga je vodilo tudi osebno sovraštvo ali celó pohlep, za izdajstvo iz zapadlega premoženja kristijanov prejeti dobro plačilo.

Pri zasliševanju se je navadno le vprašalo: Ali si kristijan? Če je bil odgovor: „Kristijan sem“, bila je obsodba gotovo na smert.

In kaj vse je grozovitost in kerviželjnost poganskih trinogov iznašla, da so bile igre v amfiteatru še okrutnejše, da so, kakor bi bile nove, še bolj zanimale gledaželjne in kervoločne Rimljane!

Jeli so kristijane všivati v zverinske kože, da so na-nje ščuvali pse, ki so, prevarjeni po duhu teh kož, uboge žertve tergali, da je bilo groza. Čem bolj so te čudovite zverí bežale in skakale po pesku, da bi se ubranile pesjim zobem, tem bolj so se odvijani gledalci krohotali in pesjim čuvajem velevali, še bolj dražiti pse. Ti so namreč hodili za psi, da so je

dražili in ščuvali, dokler ubogi kristijani vsi vpehani niso onemogli ali celó mertvi zgrudili se na tla.

Sem ter tje so ti čuvaji imeli mreže, iz konopnih vervic spletene, da so va-nje vtikali kristijane; mrežo so potem zadergnili, kar se je dalo, tako da je človek v njej podoben bil zvitemu klopčiču. Na to so na-nj iz temne shrambe izpustili divjega bika ali divjo kravo. Prevelika dnevna svetloba zver, teme navajeno, slepi, zato najprej enekrati kakor slepa v okroglišču okoli dirja iskaje si izhoda; ker pa povsod naleti na kamenene stene, zato se ustavi, glavo vzdigne in pogleda na hrumečo množico. Nenavadni razgled, hrum in šum, slutenje bližnjih sovražnikov in bliščeče solnce, vse to zver še bolj razdraži. Kar sredi okroglišča ugleda temni klopčič, skoči k njemu, ter kmalo izvoha, da je tu nekaj živega; zdaj bojaželjna in prederzna roge zasadi v zemljo, vzdigne glavo in kviško verže persti in peska; na to plane na dozdevnega nasprotnika ter ga sune z vso močjo svojih rogov; ko zasliši človeški jek, večkrat zapored ponovi sunec, potem nasprotnika nasadi na roge ter ga kviško verže; to igračo ponavlja in si roge zaplete v mrežo; da bi se iznebila teže, stresa z glavo, ali čedalje bolj se zapleta; naposled kakor obnorela divjá sem ter tje po okroglišču, ven in ven suvaje in strešaje z glavo, dokler jej prebodeno truplo in raztergana mreža kosec za koscem ne pade z rogov.

Tako je bila mučena sv. Blandina. Še dan danes je na stenah v prestarej cerkvi sv. Stefana v Rimu v živih barvah naslikano to mučenje sv. Blandine. Te slike so še ostanek malarije iz prvih kerščanskih stoletij. Malane so na apno, in če tudi niso mojstersko delo, vendar so drag spominek, ki v gledalcu zbuja visoko spoštovanje in občudovanje, kajti naslikale so je žive priče tega mučenja.

Če kerščanski romar stoji sredi rimskega kolo-seja ter oči povzdigne in pogleda poslopju do slemena, kako čudne čuti se mu pač rodijo v sercu! V duhu mu pred oči stopi tisoč in tisoč kervoločnih in radovednih ljudi, ki sedé na kamenenih klopéh glava pri glavi. Vsi doli gledajo na-nj, zdí se mu da sliši germeči in odmevajoči krik: zverí izpustite

nad tega kristijana. In odpre se hram, iz njega pride lev, on strašno zaerjove in stresa z grivo ter maha z repom pripravljaje se, da skoči in plane nad-enj. Vse to se romarju zdí, da sliši in vidi; v glavi se mu verti; ves utrujen se izbudi iz svoje mučeče domišljije, pade na kolena, pobožno poljubi zemljo, napojeno s kervijo toliko tisoč in tisoč svojih bratov, prvih kristijanov, ter hvali Boga, da vse to je bila le domišljija; kajti zdaj vidi, da je sam brez hrumče množice radovednih Rimljanov, brez erjovečega leva z groznim žrelom in ostrimi zobmi; toda vsaj v duhu je slutil muke, kakoršne so terpeli prvi kristijani; zato se čudi njihovemu junaštvu, kreposti njihovega duhá, in gorečej ljubezni do Boga; on spozná, kako majhena je njegova vera, in v tej ponižnosti mu je lahko in sladko, iti od postaje do postaje križevega pota, da nebeškemu Očetu daruje terpljenje tistega, ki je Gospod in Kralj vseh mučencev, in je na-se vzel vse naše slabosti. On Bogu daruje vse vzdihljeje ljubezni in vse kaplje kervi tistih svojih bratov, ki so tukaj terpeli in dokončali svoj tek. Taki sveti spominki so nam pač ostanki zlate poskušnje naše svete kerščanske vere.

XIII. Poglavje.

Cesaričev in svetih mučencev rojstni dan.

Iz prejšnjega poglavja vemo, kakošni so bili amfiteatri in kaj so bili kristijanom. V amfiteater so imeli tudi naši k smerti obsojeni vjetniki kmalo odpeljani biti; kajti že je prvi solnčni žarek šinil v ječo ter našel je še na kolenih in zbrane v tihej molitvi.

Vsi okrepčani vstanejo ter veseli pozdravijo zadnji dan svojega življenja na tem svetu, navdušeno rekoč: „Bodi nam pozdravljen, bodi nam pozdravljen dan, po katerem že toliko časa goreče hrepenimo. O, da si nam vendar napočil! Nikar se ne obotavljaj in ne bodi tako boječ; kaj moreš za to, da-si ravno ti izvoljen, nam nedolžnim vzeti življenje.

Vedi, da nam s tem skažeš največo dobroto. Hvala tebi, o Bog v nebesih, da si uslišal naše prošnje ter nam dal pričakati ta dan. Še danes bodemo pri Tebi v raji, ako nam podeliš milost stanovitosti, ktere te prosimo. Za trdno upamo, da bodemo še danes kerščeni v svojej kervi in tebe v neskončnej lepoti gledali obličje v obličje“!

Beriči prihrujejo v ječo, da vjetnike odpeljejo v gledišče. Z rajem v sercu in obličja veselja žarečega ne tresejo se strahú, ampak derhté svetega hrepenenja. Perpetua gre poslednja; obraz se jej smehlja, njena hoja je polna dostojnosti, kakor se spodobi nevesti, ki gre na ženitnino nebeškega ženina, oči pobesi in v svojem zamišljenji ne pogleda nikogar, in tako s svojo sramožljivostjo krotí oči radovednih in pohotnih zijalcev. Pred njo gre Felicita, radosti polna, da jej je Gospod skazal milost z dragimi brati vred drugi kerst — kerst kervi prejeti in zdrobljenej biti z zverinskimi zobmi.

Ob cesti je stala neizmerna množica radovednih gledalcev, bila je glava pri glavi in taka gnječa, da se je vse terlo in zaganjalo kakor razburjeni morski valovi; krepki vojaki so komaj vzdržali red in vjetnikom sproti delali pot; sprevod se je torej jako počasu pomikal proti gledišču in zijalasta množica je lahko opazovala svoje žertve. Najbolj so se čudili Perpetui, imenitnej, nježnej, mladej, lepej gospej, ki bi z eno samo besedo lahko bila najsrečnejša žena na svetu; toda terdovratnica gre molcé svojo pot, ona ne pozdravi, dà, še ne pogleda nikogar, čeravno jih je med množico mnogo, ki so jo dobro poznali v njenej sreči, mnogo, ki so večkrat bili in se veselili v njenej hiši. Prevzetna neumnica najle plača svojo norost, — tako si je mislil marsikdo, kogar je žalilo, da ga ne pogleda. Najbolj je je dražilo in jezilo to, da svojih oči ni obernila od tal in da se jej je veselje bralo na obrazu.

Ko sprevod pride do vhoda v gledišče, peljejo vjetnike v eno tistih shramb, ki so bile pri tleh okoli okroglišča, češ, da je preoblečejo za boj. Moške so hoteli ogerniti z rudečim plaščem, kakoršnega

so nosili duhovni malika Saturna, ženske pa obleči kot posvečenke boginje Cerere.

Toda kristijani se stanovitno branijo te malikovavske obleke; že so beriči hoteli s silo zveršiti svoj posel, kar Perpetua, svete jeze navzeta, vsklikne rekoč: „Kaj, mi naj bi to storili? Mi naj bi se oblekli v obleko, malikom vašim posvečeno? Čemu so te sramotivne šeme? Mi smo prostovoljno sem prišli, in to prav zato, da se nam ne vzame prosta volja. Ali ne umerjemo prav zaradi tega, ker nočemo storiti, kar vi zahtevate od nas? Mi nočemo darovati vašim malikom, mi tudi nočemo biti njihovi posvečenci. Kaznujte nas, kakor hočete, v vsem drugem nas pa pri miru pustite; čemu bi bila neki kaznen, ako bi mi hoteli storiti po vaši vsečnosti? Ta pogodba je bila koj v začetku med nami in vami storjena. Vi nas kaznujte, mi pa nikakor ne častimo vaših bogov.“ —

Te besede so pomagale; kajti krivica sama je spoznala, da je opravičena ta zahteva; sodnik torej dovoli kristijanom, da v svojej obleki stopijo v okroglišče. Perpetua jame psalme peti in drugi ž njo; kajti že se je jela spolnovati njena prikazen, že Egipčanu stopa na glavo.

Ko Revokat, Saturnin in Satur stopijo v okroglišče in v galerijah ugledajo neštivilno glav njihove smerti čakajočih gledalcev, jamejo množici žugati z ostro sodbo Božjo. Na smerti obsojenci se vedejo, kakor da so sodniki. Ko je postavijo pred stol Hilarijanov, ki je hotel biti priča teh bojnih iger in izveršitve svoje sodbe, zakličejo mu: „danes meni, jutri tebi; danes nas ti sodiš, ali že jutri morda bode tebe sodil naš Bog.“

Derhal noče dalje poslušati očitanja, ampak vsa razdražena Hilarijanu zakriči: „Daj je šibati in bičati, prederzneži naj čutijo svoje rotenje“!

Šibanje se je nekako tako izverševalo, kakor je še pred malo leti bila navada pri naših vojakih. To pa pogumnih in neprestrašenih oznanovalcev sodbe Božje ni plašilo, temuč še veselili so se in si srečo voščili, da so vredni spoznani pokusiti saj nekoliko bridkega terpljenja Gospodovega, kateri je bil še hujše

bičan. Če tudi so bili njihovi herbti od prejetih udarcev kervavi in ranjeni, vendar so bili veselega serca; gledalce pa je jezila ta njihova neobčutnost.

Davno že so se v ječi med seboj pogovarjali o mučenški smerti in je eden tako, drugi drugače želel umreti. Tako je n. pr. Saturnin želel in Bogá prosil, da bi ga tergalo več zverin, češ, da doseže lepšo krono v nebesih. In on, ki je rekel: „prosite in bode te prejeti, dal je tudi vsakemu to, česar je prosil, tedaj je tudi Saturninu željo izpolnil.

Vsi mučenci klečé pričakujejo, da zverine spusté na-nje; še enkrat prosijo Gospoda za stanovitnost in odpuščenje grehov ter v njegove roké izročé svoje duše. Pričakovaje kdo izmed njih pride prvi na versto, dalje prosijo, naj bi njihova kri bila seme novim bratom in naj bi Gospod kmalo mir dodelil svojej cerkvi.

Kar Hilarijan dá znamnje, naj se pričnó igre. On migne z roko, in sodnijski hlapec vzdigne butaro šibic. Beriči vjetnike odpeljejo v eno podzemskih shramb, v katerih so imeli čakati, da pridejo na versto; le Saturnina in Revokata pusté na bojišču, ta dva namreč sta bila izvoljena za prvi žertvi. —

Vse oči se obernejo na krasna mladenča, tihota nastane, kakoršna je navadno pred viharjem na morji. Verige zarožljajo, lesa spred zverinske shrambe pade in iz nje skoči leopard; rešen tesne kletke se veselí svoje dozdevne prostosti, stegne svoje ude, se nagerbi, s svetlimi očmi ogleduje sam sebe in svojo okolico ter zapazi, da ga sicer krog in krog obdaja obzidje, vendar vidi, da se more prostejše gibati.

Kakor v šali skakaje po okroglišču pride do mučencev, ter prične ž njima svojo nevarno igro, t. j. zdaj zgrabi enega, zdaj drugega ter ju kakor psiček verženo mu žogo sem ter tje vlačí po pesku; ko ju dobro ogrize, neha igrati se ž njima ter ju v nemar pusti. Ko množica ugleda kri, ploskaje z obema rokama leopardu pokaže svojo všečnost; in zagnal se je hrup kakor donečega groma, začeni se pri Hilarijanu in kakor morski val v čedalje večem krogu razširjaje se do gledalcev na najviših galerijah.

Mučenca udarcev in ran oslabela na tihem zdihujeta rekoč: „Jezus iz ljubezni do tebe terpiva, — Tvoja volja naj se zgodi“.

Množici je pa teklo še premalo kervi, leopard jej je bil prekrotek, zato kriči: „naj se nad-nju izpusti še druga zver, in to medved.“ Volja se jej dopolni. Lésa pade in iz kleti skoči medved goderanjač ter se postavi na zadnji nogi. Ko s svojimi malimi ognjenimi očmi ugleda tujca, ki vsa oslabela ležita na lesenih odrih, gre k njima, ju povoha in zapazivši, da ima opraviti s človekom, svojim nasprotnikom, dá vsakemu nekoliko gorkih zaušnic — in gre enkrat po okroglišču iskaje izhoda; ko ga ne najde, udere jo v svojo shrambo glodat kosti, ki so mu ostale od obedi, in ni ga bilo več spraviti iz njegovega predala.

Nepoterpežljivo ljudstvo se je za zdaj zadovoljno kazalo s temi mukami, in zahtevalo je drugega mučenca. — Na pol živa mladenča Saturnina in Revokata torej odnesó v plenišče ali ropališče; to je bil kraj zunaj okroglišča, kjer so mertvim vzeli obleko in vse, kar so imeli svojega, ranjenim pa dajali milostni sunec, t. j. z mečem jim sunili v žrelo in jim tako izpihnili življenje. Navadno so ta posel opravljali mladi novinci, da so se vadili morivni meč voditi in v sebi zatirati vse človeško občutje. — Gotovo, tako ravnanje pač ni na čast rimskemu ljudstvu, tistemu ljudstvu, ktero do nebes povzdiguje sedanji človečnosti prepolni svet.

Zdaj pride Satur na versto. Serčen in pogumen stopi v okroglišče in hladne kervi pogleda kervoločno množico in Hilarijana. Na-nj je bilo ljudstvo najbolj razkačeno zarad ostrega ogovora, v katerem jim je žugal z večno sodbo. Njemu se torej prisodi daljše mučenje, da ljudstvo dalje oči pase na njegovih bolečinah.

Da Hilarijan množici ustreže, ukaže merjasca spustiti na-nj. To se tudi zgodi; ali on Saturu nič žalega ne stori, ampak oberne se proti lovcu (čuvaju) ter mu s čekani trebuh razporje; storivši to se verne v svoj predal. Čuvaja so morali nesti iz okroglišča, v malo dneh je bilo po njem. Taka

nezgoda se je večkrat primerila pri teh nevarnih igrah, toda kaj je življenje zverinskega čuvaja! Množica je bila še bolj razdražena nad Saturo, kajti veljal jim je zdaj za čarovnika. Hilarijan ga tedaj veli privezati pred leso medvedove kletke, češ, da bode napoti medvedu, kateri ga gotovo na prvi hip razterga in razmesari. Toda medved noče iz svoje ograje, če tudi so ga gonili z ostrim in razbeljenim železom. V svojem predalu godernja in divja, toda ven nikakor ne gre. Božje povelje mu brani, kajti Satur je svojim bratom že v ječi pravil, da bi bil od ktere koli zveri rad umorjen, le od medveda ne, ker se mu silo gnjusi ta zver; da je zato Boga prosil, da bi ga leopard umoril s prvim grizom, in da se za terdno nadja, da Bog usliši to njegovo prošnjo. Zato se je to zgodilo z medvedom. Razkačena množica prosi, da se ta mučenec prihrani za drugi boj, ter želi, da se pripeljejo ženske.

Hilarijan je bil njim prav po satanovem navdihnjenji namenil strašno muko, za katero je umerla sv. Blandina. O tej muki je bil govor že v prejšnjem poglavji. Bila je v ograjah strašna divja krava. Mnogo truda je bilo treba, predno so jo vjeli in sem pripeljali. Verh tega so jo z ostrim in z razbeljenim železom dregali in suvali, tako da je bolečin strašno divjala in tulila v svojej ograji.

Perpetua in Felicita ste na versti; pripeljejo ju torej na borišče. Perpetua je bila danes v polnej lepoti svoje nježne mladosti: serčno hrepenenje po nebesih sklenjeno s terdnim upanjem, da bode kmalo gledala svojega Gospoda, jej lici oblije z bagreno rudečico, obraz jej ljubkosti, prijetnosti in miline žari, podobna je angelju v človeškej obleki. Felicita je pa videti nekako bleda in spehana.

Beriči ju peljejo na stran; ondi ju slečejo, vsako posebej vtaknejo v konopno mrežo, va-njo obé kar se je dalo zadergnejo in ju tako v povitih klopčičih pritaklajo pred ljudstvo. Tú se v sercih pričujočega ljudstva vendar zbudi iskrica človeškega čutstva, kteremu pravimo sočutje, in katero vendar še ni bilo izginilo iz vseh serc; kajti nekoliko gledalcev jame godernjati zoper toliko okrutnost in grozovitost do njež-

nih bitij; nevolja raste in kmalo nastane občni hrum, ki Hilarijana primora ukazati, da se revici odpeljete, denete iz mreže in v svojih oblačilih postavite v okroglišče. Ljudstvo je bilo s tem zadovoljno.

Zdaj čuvaj najprej nazaj pripelje Perpetuo, odpre leso, ki je zapirala ograjo, v kateri je divja krava divjala in iskala rešitve.

Perpetua ugledavši kravo bližati se, vzdihne rekoč: „Ljubi moj Jezus, pomagaj mi zoper Egipčana“ — ter jej gre naproti. Prah in pesek vzleti kviško, zamolklo tuljenje se zasliši najprej, potem pa tiho ječanje. Perpetua leži na tleh; krava jej je bila na prvi mah svoje špičaste roge zabodla v ledje, jo vzdignila kviško in stresla z rogov, da je znak padla na tla; pustivši Perpetuo zažene se v Felicito, katero je bil čuvaj med tem sunil v okroglišče; s prvim suncem jo krava pomendra na tla, potem pa prebode z rogmí. Perpetua in Felicita zgubite zavednost in se kar ne ganete več; divja krava pa se erjové verne v svojo ograjo, češ, da je dobro izveršila svoj posel, in ograja se zapre za-njo.

Perpetua se prva izbudí iz omedlevice; ko vidi, da jej je krava z rogmí stergala obleko, naglo vstane ter si razgaljene ude zagerne, da se ne bi oskrunila sramožljivost, potem si poravná razkodrane lasé, da ni bila žalujoči podobna, ker se to ne spodobi za mučenko; na to hití k Feliciti, katero je bila krava na tla treščeno tako hudó pomandrala, da sama ni mogla vstati, ko se jej je bila zavednost povernila. Perpetua jej rokó podá in tako pomaga vstati. Tako tedaj obé stojite sredi okroglišča ter hvaležnega serca zrete v nebó.

Ta ginljivi prizor tudi sirovo derhal omeči, tako da zavpije: „zadosti je, naj se odpeljete“! In peljejo ju k glediščnim vratom, „sanivivarska“ imenovanim, da si nekoliko odpočijete.

Perpetuina prikazen o boji z Egipčanom je bila skoro že dopolnjena, sterta mu je glava in zvezan je, popolnoma zmagati ga torej ni več bila nobena težava. Treba je bilo poslednjič suniti ga in potem iti po plačilo zmage, t. j. po vejico z zlatim jabelkom.

Pri sanivivarskih vratih Perpetuo sprejme katekumen Rustik ter jo pozdravi in jej srečo vošči. On je bil Perpetui tako serčno udan, kakor da je njen lastni brat. Ali ona ga ni videla, kajti bila je zamaknjena; še le, ko jo imenuje in pokliče po imenu, prebudi se kakor iz terdega spanja; ko zapazi in spozná okoli stoječe, jame govoriti in v začudenje vseh vpraša: „kedaj pač se mi bo boriti z divjo kravo? Zakaj tako dolgo odlašajo! Recite jim, da jo vendar izpusté nad me!“

Odgovoré jej, da se je to že zgodilo; ona pa tega noče verjeti; še le, ko se pogleda in vidi kri teči iz svojih ran in raztergano obleko, verjame ter vzdihne: „Hvala Bogú!“

„Kje vendar je bila ta prečudna ženska“ — vpraša sv. Avguštin, — „da ni videla, ko se je ljuta zver va-njo zakadila, in po takem boru še poprašuje, kedaj se začne? Kaj-li je gledala, da ni videla, kar so vsi drugi videli? Kaj jo je preplivalo, da ni čutila bolečine? Ktera ljubezen, ktera pijača jo je bila tako omamila, da jej umerljivega telesa ni prepekla nobena bolečina? — Gospod, za kterega je terpela, napolnil jo je s tolikanjo polnoto duhovne radosti.“

Potem Perpetua ugleda in pokliče svojega brata Viktorja, ki se nikakor ni bil dal odverniti, da ne bi bil šel gledat, kako bo terpela in umirala predraga mu sestra. Kerščanski vojščak je bil njemu in Rustiku dovolil mučenje gledati pri vhodnih vratih, kjer sta priserčno molila za Perpetuo.

Perpetua se torej oberne k Viktorju in Rustiku rekoč: „Stojta terdno v veri, ljubita se, in nikar naj vaju ne pohujša ali straši naše terpljenje. Oba jej obljubita, njene besede vedno imeti pred očmi in v spominu, ter je kakor njeno sveto oporoko hraniti v svojem sercu.“

Satur je v shrambi, kamor so ga bili odpeljali z gledišča, imel priložnost govoriti s Pudentom, in ga opominjati stanovitnemu biti. Na to mu reče: „Vidiš, da se je zgodilo, kakor sem želel in pravil, nobena zver se me ni še doteknila; terdno torej veruj, da mi leopard z enim popadom potoči kri. In res zgodí se, kakor je Satur prerokoval.“

Grozovitne igre s kerščanskimi vjetniki so do-
veršene, vsi so poskusili, kako ostri in strupeni so
zverinski zobjé, nekteri so bili kar mrtvi oble-
žali na mestu, nekteri so kmalo umerli za ranami,
nekoliko pa jih je bilo še na pol živih, in ti so v
ropalnici čakali smerti; edini Satur še ni bil ranjen.
Zato ga še enkrat peljejo na borišče. Ograja se od-
pre in iz nje skoči leopard, prav tisti, ki je bil spu-
ščen nad Saturnina in Revokata. Ugledavši Satura
plane nad-enj, zgrabi ga za gerlo, v katero mu svoje
ostre zobé zasadi, da se mu kri kar curkoma pcedí
in ga vsega oblije. Storivši svojo dolžnost se verne
v svojo ograjo. Satur omedli in pade na tla. Vse to
je bilo doveršeno skoro v enem hipu. Tako verlo se
že dolgo ni bila obnesla nobena zver, zato se pa vsa
množica vzdigne s svojih sedežev ter jame vriskati
in ploskati, da se je tresel nebeški obok in da so
jele zverine v svojih ograjah tuliti in erjoveti. Takega
veselja že dolgo ni imelo ljudstvo. Zato se pa tudi
Hilarijanu smeje serce, češ, da je ljudstvo tako ve-
selje napravil. Bilo mu je edino to zadostno plačilo
za ves trud in za vse brez spanja prečute noči.

„Salvum lotum, salvum lotum“, t. j. oproščen
bodi s kervijo omi — zagermelo je od vseh strani.
Toda Saturu ta milost nič več ne pomaga, kajti bil
je ran toliko oslabljen, da že umira. Vojak Pudent
pri njem kleči ter se milo joka, da zgubi prijatelja,
kterega je ljubil, kakor svoje življenje. Satur ga s po-
jemljočim glasom tolaži rekoč: „Prijatelj, nikar to-
likanj ne žaluj! moja muka naj te ne plaši, ampak
oserči! Glej, kako veselo, kako mirno umiram! Pravo
življenje se mi še le zdaj začne“!

Na to Satur Pudentu reče: „Daj mi svoj per-
stan.“ —

Pudent s persta potegne zlati perstan, ter ga dá
Saturu. Satur ga vzame v roko, pomoči ga v kri,
ki mu je lila iz gerla, ter ga kervi napojenega nazaj
dá Pudentu rekoč: „Ná zastavo moje ljubezni in mo-
jega prijateljstva, spominek te resnobne, svete ure in
najine zveze, katero sem ravno kar s svojo kervijo
napisal na ta perstan.“

Pri teh besedah mu glas tako oslabi, da tiho izgovori še naslednje besede: „Z Bogom, prijatelj! — Jezus! pridi, in sprejmi mojo dušo.“ — Še enkrat dihne in izdihne dušo iz telesa, katero se k drugim mertvim in ranjenim odnese v ropalnico.

Pudent se kar ne more ločiti od Saturovega trupla, vendar ga zmore misel, da bi utegnilo boljše biti, če ga z drugimi vred ponoči izroči bratom.

Zdaj ni več nikogar, ki bi se imel še boriti. Vsi naši vjetniki so ali ranjeni ali že mertvi. Ranjenci z nekim svetim zavidom gledajo na svoje mertve tovarše, poljubujejo njihova trupla in se ž njimi pogovarjajo, kakor da so še živi.

Kervoločnemu ljudstvu še ni dosti kervi teklo, še več — še več je hoče videti; zato se ne verne domu, ampak hoče gledati mlade rabeljčke, kateri so si izprosili posel in veselje, ranjenim z milostnim suncem izpustiti kri. Pri tej priliki so merliče tudi še oropali vsega, kar so imeli: vzeli so jim zlato, perstane, uhane itd., in še celó oblačila.

Pač sirovega in divjega serca je moral biti človek, ki je bil zmožen za posel, da je ropal merliča, da je hladne kervi gledal in moril umirajoče, ki so ga tako milo prosili, naj bi jej pustil saj mirno umirati in poslednje trenutke darovati temu, za ktere ga so kri prelivali in življenje dali.

Kdo ima toliko serčnosti ali neobčutnosti, da bi mogel gledati mlade trinoge, kako ranjencem neusmiljeno teptajo persi in z mečem merijo in merijo, predno jim ga z vso silo zabodejo v gerlo?

To serčnost, tako neobčutno serce imeli so le poganski Rimljani, da, prav to okrutno prebadanje jim je bilo največe veselje. Zato divja množica tudi danes tako silno kriči in zahteva od mladih trinogov, naj ranjene iz ropalnice privlečejo sredi okroglišča, da bode s svojimi kerviželjnimi očmi spremljala smertonosno železo, ko je zasade v gerlo in vse kervavo potegnejo iz gerla.

Naših mučencev, kolikor jih je še bilo živih, večidel ni bilo treba vleči, ampak zbrali so vse svoje moči, da so sami prostovoljno šli, kamor je je ljudstvo hotelo imeti; le one, ki niso več mogli stopiti

na noge, vlekli so na okroglišče. Ranjenci se vpricho ljudstva poljubijo, da mučenstvo svoje zapečatijo s slovesnim znamenjem bratovske ljubezni in miru.

Nikdo izmed njih se ni tresel in bal, ko je videl blesketati se meč, s katerim so vedeli, da je bode prebodel neusmiljeni na persih jim z eno nogo stoječi mladeneč; tem menj so imeli strahu, ker je bil Saturn prav po znanej prikazni že prišel verh lestve, katero je imel vsled te prikazni Perpetui podpirati in deržati ter jej verh nje roko podati.

Prišla je Perpetua na versto. Prav serčno je hrepenela po železu, da jej preseka ono tanko in nježno vez, ktera jej je dušo še vezala s telesom. Šaj so se bili pred njo že preselili v večnost vsi bratje, in še celó Felicita, ki je bila pozneje mučena. Perpetua je po tem takem morala z brati čutiti in prenašati vse njihove bolečine. Poslednjič tudi njej dojde sreča, kajti bliža se jej rabeljček, ki ima prebosti tudi njo.

Že v začetku je trinoški mladeneč nekako bojazljiv, trese se in le odlaša, razgaliti meč, kajti vzbudilo se mu je sočutje do nježne mlade gospé, ki mu nikdar ni nič žalega storila. Njemu moritev še ni bila prišla v navado in strast, zato se trese na vseh udih. Kar star, morije siv borivec, ki je že več ko sto duš ločil od telesa, nad-enj zavpije rekoč: „Malodušni strahopetec, kaj odlašaš? Ali se ti morda smili ta lepa donda? Ali idi domu k materi in uči se še pavolo skubsti, ali pa suni, prej pa oči odpri in glej, kam suneš!“

Novinec, ves strahu prevzet, ne vidi, kam meri, sune in Perpetui meč zabode med rebra, namesto v gerlo. Perpetua je morala poskusiti še to bolečino in na glas milo zaječi. To mladega rablja še bolj zbega. Perpetua videvša, da kakor slep z mečem maha le okoli nje, prime za njegovo desnico ter jo sama vodi proti svojemu vratu. — „Morda, — tù pristavi prestara latinska legenda — morda ta velika žena ne bi bila celó mogla umorjena biti, da ni sama hotela, kajti bali so se je hudobni duhovi.“

In tako tedaj tudi Perpetua mertva leži v okroglišču; njena duša pa je šla pred večnega sodnika, ki

vsakemu plačilo deli po njegovej zaslugi. Pred-enj prišedši poklekne pred možem, čegar glava je v prikazni segala visoko čez amfiteater, pred možem sreberno-belih lás, ter iz njegovih rok na glavo sprejme krono, v roko pa ono zeleno vejico z zlatimi jabelki; potem se pridruži dolgej versti onih izmed vseh narodov, ki so palme v rokah deržeč v enomer peli: „svet, svet, svet je On, ki sedi na prestolu.“

Nova zemlja, nova nebesa so se jej prikazala iz oči so jej zbrisane vse solze, smerti za-njo več ne bode, niti žalosti, niti bolečine, niti tožbe, vse to je minilo. To je njeno plačilo! Kajti ona je z nogami teptala svojo lepoto, svojo mladost, svoje bogastvo, vse posvetno veselje, vso posvetno srečo, in v Jagnjetovej kervi oprala svoje oblačilo. Nebeško spremenjena in neizrekljivo vesela je z visokega sedeža gledala in blagoslavljala svojo mater, svoje dete, in vse kerščanske brate.

Doli na zemlji, na borišču, pa je tiho kakor v grobu. Mirno in rahlo smehljuje še ondi ležé okervavljena trupla.

Brezbožno ljudstvo se razide, da se pogrezne še v globokejši grešni prepad in z nova slavi svoje malike in cesarje.

V okroglišče pa čisto sam stopi mož, ki na tla pade med trupla ter jame na ves glas milo jokati in ihteti se. On obžaluje drage mu merliče, nad vsakega se pripogne ter mu sto in stokrat poljubi roke in čelo, zlasti od Perpetue in Satura se skoro ne more ločiti, in ločivši se od nju, zopet in zopet se poverne k njima. Ta mož je Pudent, znani nam nadzornik stražnikov v ječi. Temna noč nastopi, in še ga vidimo med svetimi mučenci; poganskega stražnika ni videti nobenega, kajti bali so se merličev, katerim so na obrazih brali strašno sodbo, s katero jim je Satur žugal. Pudentu pa so se zdeli tako mili in prijazni, kakor da sladko spé. —

Pozno v noč pridejo kerščanski bratje objokovat jih in zavidat jim sreče, katero so dosegli. O polnoči si sveta trupla naložé na svoje rame ter je hre-

peneč po svetih nebesih nesó pokopat v puščavo, kjer počivajo njihovi odmerli bratje.

To je zgodba svete Perpetue mučenke, ki je poleg starih rimskih mučenških zapisnikov 7. marca leta 203. v Kartagini za Krista izdihnila svoje življenje. Mi njen god obhajamo 5. marca.

O vélika mučenica, ozri se z nebes na-me, prosi za-me in za bralce te dogodbe in pomagaj nam vsem dospeti v one lepe, večne livade, po katerih se ti sprehajaš. Amen.

KAZALO

	Stran.
I. Poglavje. Sum	5
II. Poglavje. Katekumenci ali podučevanci . .	14
III. Poglavje. Jama v skalovji	26
IV. Poglavje. Oče izdá svojo hčer	40
V. Poglavje. Drugo jutro	52
VI. Poglavje. Kervava sodnija	64
VII. Poglavje. V ječi	75
VIII. Poglavje. Pogled v prihodnost in na oni svet.	90
IX. Poglavje. Sodniška zaslišba	102
X. Poglavje. Še en pogled na oni svet in v prihodnost	116
XI. Poglavje. Predvečer dvojnega rojstnega dné.	128
XII. Poglavje. Rimski amfiteater	141
XIII. Poglavje. Cesaričev in svetih mučencev rojstni dan	152

Natisnil J. Blaznik v Ljubljani.
